

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015 - ΤΕΥΧΟΣ 32ο

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ ἀσθένεια
στή ζωή μας
καί ἡ
ἀντιμετώπισή της

Πρωτ.
Γεωργίου
Ζήνωνος

Σελ. 170

Ὁ πόνος
στή ζωή μας

Πρωτ.
Μάριου
Δημοσθένους

Σελ. 175

«Στατιστικές
περί θανάτου
καί ἀνακουφιστική
φροντίδα»

Πρωτ.
Εὐστάθιου
Σαββίδη

Σελ. 184

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

«Μή βαρυνθῆς, Κύριέ μου, κατά
τοῦ δούλου Σου, ἐπεὶ σφοδρόν πόνον κέκτημαι»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Σελ. 165

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Σεπτέμβριος -
Δεκέμβριος 2015

Έτος 8ο
Τεύχος 32ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 Ασπροβάλτα - Θεσσαλονίκης

Τηλ.: (+30) 2397023313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130

1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax):

(+357) 22554774

Ήλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):

diafot@cy.net

Έξωφύλλο: Ό Χριστός ιώμενος τόν τυφλόν, τοιχογραφία Ί. Μονῆς Διονυσίου, Άγιον Όρος.

Όπισθόφυλλο: Απόσπασμα από τό βιβλίΟ Γέροντος Πορφυρίου Κausοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, έκδ. Ίερῆς Μονῆς Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2003, 479-480.

Περιεχόμενα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

«**Μ**ή βαρυνθῆς, Κύριέ μου, κατά τοῦ δούλου Σου, ἐπεὶ σφοδρὸν πόνον κέκτημαι»

*Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄ 165*

«**Η** ἀσθένεια στή ζωή μας καί ἡ ἀντιμετώπισή της

Πρωτ. Γεωργίου Ζήνωνος 170

«**Ο** πόνος στή ζωή μας

Πρωτ. Μάριου Δημοσθένους 175

«**Σ**τατιστικές περί θανάτου καί ἀνακουφιστική φροντίδα»

Πρωτ. Εὐστάθιου Σαββίδη 184

«**Τ**ά ἐκκλησιαστικά χαρακτηριστικά στήν ἀνακουφιστική φροντίδα

*Μητροπολίτη Μεσογαίας
& Λαυρεωτικῆς κ. Νικολάου 188*

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

«**Α**πόστολος Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου

Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη..194

«**Ε**ὐαγγέλιο Κυριακῆς ΙΑ΄ Λουκά

Πρωτ. Γεωργίου Ἀντωνίου 198

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

«**Ο** ἀχώρητος παντί πῶς ἐχωρήθη ἐν γαστρί;»

Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ.....200

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

«**Ο** ἄββᾶς Δωρόθεος μιλά γιά τί συνείδηση

ἐπιμ. Πρωτ. Κωνσταντίνου Κ/νου.....207

«**Γ**ιατί εἶναι ἀναγκαία ἡ ἐξομολόγησι;

ἐπιμ. Σάββα Παρῆ.....211

«**Π**οιά πόρτα νά χτυπήσουμε;

Νίκης Τρακοσιῆ 215

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

«**Σ**ελίδες ἀπό τήν ἱστορία

τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Χρίστου Χατζημιχαήλ 220

«**Σ**ύριοι πρόσφυγες στήν Κύπρο

κατά τόν Μεσαίωνα

Χαράλαμπου Χοτζάκογλου 226

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

«**Ο**δοιπορικό στούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί στά ἐκκλησιαστικά μνημεῖα τῆς κατεχόμενης Ἀκανθοῦς

Χριστόδουλου Χ΄ Χριστοδοῦλου 230

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

«**Ο**ταν πονάω

Ἐλένης Ἀναστασίου.....235

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

«**Β**ιβλιοπαρουσίαση

5η ἐντολή 237

Ἀφιέρωμα

Ἡ διαχείρισι τοῦ πόνου.

«Μή βαρυνθῆς, Κύριέ μου, κατά τοῦ δούλου Σου,
ἐπεὶ σφοδρόν πόνον κέκτημαι»

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Γιὰ ἓνα θέμα συμφωνοῦν, ἀγαπητοί μου, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πάνω στή γῆ. Τό θέμα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ πόνου καί τῶν θλίψεων. Κανείς ποτέ λογικός ἄνθρωπος δέν ἀρνήθηκε τήν πραγματικότητα τοῦ πόνου. Καί εἶναι φυσικό ἀπό ὅλα τά χεῖλη νά ἀνεβαίνει ὡς ἀναστεναγμός ἢ διαπίστωση: «Ἡ ζωὴ εἶναι γεμάτη πόνο». Ἡ Ἁγία Γραφή, τό στόμα τοῦ Θεοῦ τῆς Ἀλήθειας, αἰῶνες τώρα μᾶς διδάσκει ὅτι εἶναι «πολλαί αἰ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ»¹. Ἀλλά καί «πολλαί αἰ θλίψεις τῶν δικαίων»². Ἄδικοι καί δίκαιοι, ἁμαρτωλοί καί ἐνάρετοι, ὅλοι δοκιμάζουν στή σύντομη ζωή τους πολλές θλίψεις, δοκιμασίες, ἀκόμη καί συμφορές.

Ὁ πόνος λοιπόν, τό δυσάρεστο ἐκεῖνο συναίσθημα, τό ὁποῖο πιέζει, θλίβει καί χτυπᾷ ἀλύπητα τό σῶμα καί τήν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου,

ὑπάρχει. Καί ὁ ἄνθρωπος πού πονᾷ ἀναρωτιέται: Γιατί νά ὑπάρχει πόνος; «Ἄν ὑπάρχει Θεός, τότε γιατί νά πονῶ»; Γιατί ὁ Δημιουργός Θεός πού ὅλα τά δημιούργησε «καλά λίαν» καί φύτεψε στήν καρδιά μας τόν πόθο τῆς χαρᾶς καί τῆς ζωῆς, μᾶς στέλλει τόν πόνο;

Στό ἐρώτημα αὐτό μόνο ἡ πίστη τοῦ Χριστοῦ μπορεῖ νά μᾶς δώσει ἀπάντηση ὑπεύθυνη καί τεκμηριωμένη. Ἐκεῖ πού οἱ χωρίς πίστη ἄνθρωποι βλέπουν αἰνίγματα καί μυστήρια, ἡ πίστη ἢ χριστιανική σκορπίζει τό φῶς τῆς ἐλπίδας καί τῆς παρηγοριᾶς. Μέ τό φῶς τῆς πίστεως διασχίζει τούς αἰθέρες, περνᾷ τά ἀτέρμονα χάη καί φθάνει στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ. Ἀκουμπισμένος στά κράσπεδα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ πείθεται καί διακηρύσσει ὅτι ὁ πόνος ὑπάρχει, γιατί ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη³. Ὑπάρχει ὁ πόνος για-

1. Ψαλμ. λα΄ (31), 10.

2. Ψαλμ. λγ΄ (33), 20.

3. Α΄ Ἰω. δ΄, 8.

τί ὁ Θεός εἶναι φιλόανθρωπος καί θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νά ζοῦμε εὐτυχισμένοι καί μακάριοι ὄχι μόνο πάνω στή γῆ ἀλλά πολύ περισσότερο στήν ἀτέρμονη αἰωνιότητα.

Ἄν ἀναζητήσουμε τήν πρώτη πηγῆ, τήν πρώτη καί βασική αἰτία τοῦ πόνου, θά τήν βροῦμε στόν Κῆπο τῆς Ἐδέμ. Πηγῆ, αἰτία καί μητέρα τοῦ πόνου εἶναι ἡ ἁμαρτία μας. Ἡ ἀποστασία καί ἀνταρσία μας ἐναντίον τοῦ Βασιλέως τῆς κτίσεως, τοῦ Δημιουργοῦ μας Θεοῦ. Μέ ἄλλα λόγια αἰτία τοῦ πόνου μας εἶναι ὁ ἐγωϊσμός μας. Ἄλλωστε ἡ ἁμαρτία στήν οὐσία της εἶναι ἐγωϊσμός ἀρρωστημένος, εἶναι διάστροφη στροφή πρὸς τό ἐγώ μας. Εἶναι θεοποίηση τοῦ ἀδύνατου ἑαυτοῦ μας. Ὁ ἄνθρωπος πού ἁμαρτάνει ἔχει τήν ψευδαίσθησι ὅτι μπορεῖ μόνος του, μέ τό λογικό καί τή δύναμή του νά χτίσει τό οἰκοδόμημα τῆς εὐτυχίας του. Ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος οὐσιαστικά ἀρνεῖται τόν Θεό καί θεοποιεῖ τόν ἑαυτό του καί τίς δυνάμεις του. Ζεῖ

χωρὶς Θεό.

Αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἁμαρτίας. Ὅμως ὁ χωρισμός ἀπό τόν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ πηγῆ τῆς ζωῆς, εἶναι θάνατος. Καί ὅταν ὁ χωρισμός αὐτός ὀριστικοποιηθεῖ, τότε ὁ θάνατος γίνεται ἀθάνατος, δηλαδή γίνεται αἰώνια Κόλαση.

Ἄλλά ὁ Θεός μας, εἶναι γεμάτος ἀγάπη, «ἐλεήμων καί οἰκτιρῶν»⁴. Εἶναι Ἡ ΑΓΑΠΗ, καί δέν θέλει τόν ἄνθρωπο, τήν κορωνίδα τῆς δημιουργίας του, τόν «βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον»⁵ νεκρό καί κολασμένο. Δέν τόν θέλει χωρισμένο ἀπό τό φῶς καί τή Χάρη του, γι' αὐτό τρέχει νά τόν βοηθήσει. Τοῦ στέλλει μέσα στήν ἄπειρη σοφία καί ἀγάπη του δάσκαλο καί παιδαγωγό καί ὁδηγό τόν πόνου.

Ὁ πόνος, λοιπόν, γιά ὅσους ἔχουν τή συνείδησι ἀγρυπνη καί δέν ἄφησαν νά τήν ἀμαυρώσι ἡ ἄρνησι τοῦ Θεοῦ καί τοῦ νόμου Του, δέν εἶναι ὅ,τι φαίνεται. Δέν εἶναι κατάρρα, οὔτε συνιστᾶ ἔκφρασι ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τους. Γι' αὐτούς ὁ πόνος εἶναι εὐεργεσία. Ὁ πόνος μᾶς μιλά μέ τρόπο εὐγλωττο γιά τήν ἀδυναμία, τή φτώχεια καί τήν ἀνεπάρκειά μας. Ὁ πόνος μᾶς κάμνει νά αἰσθανθοῦμε τήν ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ. Μᾶς φωνάζει, κάποτε μάλιστα ὡς βρον-

4. Ψαλμ. ρί (110), 4.

5. Ψαλμ. η' (8), 6.

τή, και μᾶς λέγει: μὴν ἐμπιστεύεσθε τὸν ἑαυτὸ σας. Μὴ στηριζέσθε στὸν ἑαυτὸ σας. Μὴν ἀπομακρυνεσθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Δημιουργό σας. Ἀντίθετα μάλιστα, γυρίστε πίσω στοῦ πατρικό σπίτι. Ἐπιστρέψετε στὸν Πατέρα σας.

Πιό συγκεκριμένα:

Πολλοὶ ἄνθρωποι νέοι καὶ ὠριμοὶ καὶ ἡλικιωμένοι ἔχοντας ὑγεία, δυνάμεις, εὐφυΐα, ἐμπορικό δαιμόνιο, ἐπιχειρηματικό μυαλό, ξέρουν νὰ ἐκμεταλλεύονται τίς περιστάσεις καὶ νὰ ἀνεβαίνουν τίμια ἢ ὄχι, νὰ κατακτοῦν θέσεις καὶ ἀξιώματα καὶ νὰ θεωροῦν ἔτσι τὸν ἑαυτὸ τους ἐπιτυχημένο, εὐτυχημένο, αὐτάρκη. Τούς ἄλλους τούς βλέπουν ὡς ἀντικείμενα ἀνευ ἀξίας. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νομίζουν ὅτι ζοῦν, στήν πραγματικότητα ὅμως εἶναι ἄρρωστοὶ στήν ψυχὴ. Εἶναι νεκροί. Ἀλλά ὁ Θεὸς θέλει νὰ τούς ἀναστήσει. Νὰ τούς σώσει. Στίς περιπτώσεις λοιπὸν αὐτές τὸ πιό ἀποτελεσματικό φάρμακο εἶναι ὁ πόνος. Μονάχα μέ τὴ δοκιμασία τοῦ πόνου ὁ ἄνθρωπος συνέρχεται ἀπὸ τὸν λήθαργο τῆς ἁμαρτίας καὶ ξαναβρίσκει τὸν ἑαυτὸ του. Εἶναι πλῆθος οἱ ψυχές, πού χάριε στὸν σταυρό καὶ τὸν πόνο γύρισαν στὸν Θεό, τὸν ὁποῖο εἶχαν ἐγκαταλείψει. Χάριε στὸν πόνο βρήκαν τὴν ἀλη-

θινή χάριε. Χάριε στή δοκιμασία τούς βρήκαν τὴν εἰρήνη καὶ τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς.

Ὁ πόνος μᾶς κάμνει νὰ στραφοῦμε στὸν ἑαυτὸ μας. Νὰ τὸν γνωρίσουμε, νὰ τὸν ἀνακτήσουμε. Γράφει μιὰ μητέρα, πού τὸ παιδί της εἶναι χρόνια καθηλωμένο στοῦ κρεβάτι τοῦ πόνου. Καὶ γράφει μέσα στοῦ θάλαμο τῆς ἐντατικῆς τοῦ Γενικοῦ Νοσοκομείου Λευκωσίας: «... ὑπάρχει λοιπὸν ἡ ἀθέατη πλευρὰ τοῦ πόνου. Ἡ ἐσωτερικὴ διαδικασίε ὠρίμανσης τῆς ψυχῆς μέσα ἀπὸ τὸν πόνο. Ἐκεῖνα τὰ ἄνθη πού δίνει ἡ ψυχὴ ὅταν συνθλιβεῖ. Ἐκεῖνη ἡ καταβύθισιε μέσα μας πού, ὅσο ἐπώδυνη καὶ ἂν εἶναι, μᾶς κάμνει νὰ ἀνακαλύψουμε ἐκεῖνα πού θὰ προσπερνούσαμε στή ζωὴ ἀνυποψίαστοι»⁶.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος μέ τὴ δύναμη τοῦ λόγου του διακηρύττει ὅτι «ἡ θλίψις πρὸς σπουδὴν ἐπανάγει καὶ πεπλανημένην ἔξω καὶ περὶ πολλὰ τὴν διάνοιαν κεχυνηῖαν, πρὸς ἑαυτὴν ἐπανάγει»⁷. Ἡ θλίψις κάμνει τὸν ἄνθρωπο πού ζεῖ στήν πλάνη καὶ τὴν ψευδαἰσθήση, τὸν ἄνθρωπο μέ χαλαρὴ τὴ διάνοιαν νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτὸ του, νὰ μπεῖ στοῦ δρόμο τῆς σωτηρίας, νὰ ἀναστηθεῖ πνευματικά.

«Ὁ πόνος ταπεινώνει τὸν ἄνθρω-

6. Ἄρθρο τῆς Ἀγλαΐας Πισῆ στοῦ περιοδικό «Ἡ Δράση μας» τεῦχος 490, Ἰούλιος - Ἰούλιος 2011, σ. 207.

7. Ἰωάννη Χρυσοστόμου, Εἰς τούς Ἀνδριάντας, Ὁμιλία Δ', ΕΠΕ 32.62.

πο. Μέσα από τήν αδυναμία του μπορεί νά ζητήσει τή δύναμη από τόν Θεό καί νά τήν έχει... Ὁ πόνος λιχνίζει καί τελειοποιεῖ τόν ἄνθρωπο. Ὁ πόνος μπορεί νά γίνει ἐφαλτήριο γιά τήν ἐκτίναξή μας ἀπό τή στείρα μετριότητα, τή μονότονη στασιμότητα, τό κουραστικό πνευματικό σημειωτόν, στή γνωριμία μας μέ τόν πραγματικό ἑαυτό μας. Νά γνωρίσουμε τίς δυνάμεις μας, τίς δυνατότητες, τίς ἀντοχές, τά ὄριά μας, τά τάλαντα πού μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός μας. Νά δοῦμε τήν κρυμμένη ἄγνωστη διάστασή μας - ὅτι δέν ὑπάρχουμε γιά νά τρώμε καί νά κοιμόμαστε καί νά γίνουμε ἔτσι περισσότερο ἀληθινοί ἄνθρωποι καί χριστιανοί»⁸.

Γιά τήν ἀξία τῆς θλίψης καί τοῦ πόνου ὁ ἱ. Χρυσόστομος θά μᾶς εἰπεῖ: «Μέγα ὄντως ἀγαθόν ἡ θλίψις καί μεγάλης ψυχῆς ἐστὶ καί γενναίας κατόρθωμα. Ἄλλως γάρ οὐκ ἐνὶ βασιλείας τυχεῖν μή σταυρωθέντα»⁹. Εἶναι μεγάλο ἀγαθὸ ἡ θλί-

ψη καί τήν κατορθώνουν οἱ μεγάλες καί γενναῖες ψυχές. Καί δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος πού νά ὀδηγεῖ στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ παρά ὁ δρόμος τοῦ προσωπικοῦ μας σταυροῦ.

Ὁ πόνος λοιπόν μᾶς ὀδηγεῖ στή γνώση τῆς αδυναμίας μας, μᾶς φέρνει στόν ἑαυτό μας μέσα ἀπό τή συντριβή τοῦ ἐγωῖσμοῦ καί τήν ταπείνωση. Ἐυπνᾶ μέσα μας τήν πίστη καί θησαυρίζει στήν ψυχὴ μας τήν ἀγάπη. Μᾶς κάνει νά στραφοῦμε στοὺς ἀδελφούς μας μέ ἀγάπη. Ὅταν ἔχεις πονέσει εὐκολότερα μπορείς νά καταλάβεις τόν πονεμένο. Ὅταν πονέσεις τότε ἐκτιμᾶς τήν ἀξία τοῦ ἄλλου πού μέχρι τότε τοῦ φερόσουν μέ σκληρότητα καί ἀποτομία. Πού ἦσουν ἀπορριπτικός καί τόν ταπείνωνες εὐκαιρῶς, ἀκαιρῶς. Ὅταν πονέσεις καταλαβαίνεις τήν ἀξία τῆς συζύγου σου, πού προηγουμένως τῆς φερόσουν σκληρά, ἐγωῖστικά καί δέν ἤθελες ἢ δέν μπορούσες νά τήν κατανόησεις. Καί σύ ἡ σύζυγος, ὅταν ἀρρωστήσεις, κατανοεῖς τήν ἀξία τοῦ συζύγου σου τόν ὅποῖον πικραίνεις μέ τίς συμπεριφορές σου.

Πῶς ἀντιμετωπίζεται ὁ πόνος; Πρῶτον μέ τήν πεποίθηση ὅτι τά πάντα τά κυβερνᾷ ὁ Θεός. Ὁ Θεός

8. Μοναχοῦ Μωϋσέως Ἁγιορείτου, *Τό ἀληθινό νόημα τοῦ πόνου στή ζωὴ μας*, ἔκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 2008. Στήν ἰστοσελίδα Ἱ.Μονῆς Παντοκράτορος Μελισσοχωρίου.

9. Ἰωάννη Χρυσόστομου, *Εἰς τὰς Πράξεις*, Ὁμιλία ΛΑ', ΕΠΕ 16Α, 226-228.

πού γνωρίζει τό συμφέρον μας. Ὁ Μέγας Βασιλείος μᾶς λέγει ὅτι «ἀγαθότητι Δεσπότη διοικεῖται τά πάντα»¹⁰. Πολλές φορές ἐμεῖς δέν καταλαβαίνουμε γιά ποιό λόγο μᾶς συμβαίνει κάποιος πειρασμός, γιατί ὑποφέρουμε κάποια θλίψη, γιατί δοκιμάζουμε πόνους σωματικούς, ψυχικούς ἢ πνευματικούς. Ὅταν ὅμως δεχόμαστε μέ πίστη καί ἐμπιστοσύνη ὅτι ἐπιτρέπει ὁ Θεός καί μάλιστα μέ εὐγνωμοσύνη, τότε τά πράγματα ἀποκτοῦν ἄλλη διάσταση. Οἱ ὀρίζοντες τῆς ψυχῆς μας διευρύνονται. Αἰσθανόμαστε τόν Θεό κοντά μας, δικό μας, συνοδοιπόρο στό Γολγοθᾶ μας καί τότε κατά τόν ποιητή «ἴσιος ὁ δρόμος γίνεται κι ἀνάλαφρος ὁ κόπος».

Ὁ Θεός λοιπόν εἶναι κοντά μας. Ἀφήνει μέν τούς πόνους στή ζωή μας, δέν μᾶς ἀφήνει ὅμως μόνους. Στή Βηθεσδᾶ κάτω ἀπό τίς πέντε στοές μέ τό πολύ κατακείμενο πλῆθος τῶν ἀσθενούντων, ἔτρεξε ὁ Χριστός. Ἐκεῖ θεραπεύεται ὁ τριάντα ὀκτώ χρόνια κατακείμενος παραλυτικός. Θεραπεύεται ὅμως μέ τρόπο διαφορετικό. Ὁ Χριστός τόν ἐρωτᾷ «θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι;» καί ὁ παραλυτικός ἀπαντᾷ: «Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω». Ἀναζητεῖ ἄνθρωπο βοηθό τῆ στιγμῆ πού ἔχει

μπροστά του τόν ἴδιο τόν Θεό. Ἡ ἀπουσία ἀνθρώπων, λοιπόν, στούς πόνους καί τίς θλίψεις μας μικρή σημασία ἔχει, ἐφ' ὅσον εἶναι παρών ὁ Θεός, βοηθός καί συμπαραστάτης.

Ὁ πόνος ἀντιμετωπίζεται ἀποτελεσματικά μέσα στήν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι θαυμαστό ἰατρεῖο ψυχῶν καί σωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία δέν ἀνακουφίζει μέ φθηνές παρηγοριές καί ψευδαισθήσεις. Ἡ Ἐκκλησία θεραπεύει μέ τή χρήση μέσων ἀποτελεσματικῶν, τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Θεραπεύει τήν ψυχή καί τῆς δίνει τή δύναμη νά ἀντιμετωπίσει τόν πόνο της μέ ἐλπίδα, μέ τήν προοπτική τῆς αἰωνιότητος. Βοηθεῖ τόν ἄνθρωπο νά ὑπερβεῖ τόν πόνο, κάτι πού εἶναι ἀνώτερο ἀπό τή θεραπεία τοῦ πόνου. Στρέφει τήν προσοχή μας στήν Ἀνάσταση. Μέ τή δύναμη τῆς Ἀναστάσεως ὅλα γίνονται «καινά», ὅλα λούζονται στό ἀνέσπερο φῶς τοῦ Ἀναστημένου Χριστοῦ. Γι' αὐτό καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος μᾶς προτρέπει: «Μεθ' ἡδονῆς πάντα φέρωμεν τά προσπίπτοντα λυπηρά. Δυνησόμεθα δέ φέρειν, ἂν τόν Θεόν φιλήσωμεν»¹¹. Μή ξεχνᾶμε λοιπόν ὅτι «αἱ θλίψεις λαμπροτέρους ποιοῦσι καί παρά Θεῷ καί παρά ἀνθρώποις τούς εἰδότας αὐτάς φέρειν γενναίως»¹².

10. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολή 101, Παραμυθητική, ΕΠΕ 3, 450.

11. Ἰωάννη Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς τόν ΜΑ Ψαλμόν, ΕΠΕ 5, 606.

12. Τοῦ ἰδίου, Εἰς τούς Ἀνδριάντας, Ὁμιλία Δ', ΕΠΕ 32, 84.

Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ¹

Πρωτ. Γεωργίου Ζήνωνος
Ίατροῦ

Τό θέμα για τό όποιο ἔχουμε κληθεῖ νά μιλήσουμε εἶναι ἓνα θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ καθημερινά. Ὁ πόνος, ἡ ἀσθένεια καί ὁ θάνατος στή ζωή μας καί πῶς μποροῦμε νά τόν ἀντιμετωπίσουμε μέσα στήν οἰκογένεια καί στήν προσωπική μας ζωή.

Ἄρκετά συχνά μᾶς ρωτᾶνε οἱ ἄνθρωποι - τουλάχιστον ἐμᾶς πού δουλεύουμε σέ νοσοκομεῖα, ἀλλά καί ὄλους τούς ἱερεῖς, - μᾶς ρωτᾶνε γιατί ἀρρώστησε τό παιδί μου, γιατί πέθανε ὁ σύζυγός μου, γιατί ἀρρώστησε ἡ σύζυγός μου, γιατί ὁ Θεός πῆρε τό παιδί μιᾶς μάνας καί ἀμέσως στό μυαλό μας γίνεται ἓνας συνειρμός πού λέει... Καταρχήν, ποιά εἶναι ἡ ἀπάντηση; Μήπως ὁ Θεός παίρνει τά παιδιά; Μήπως ὁ Θεός ἀρρωσταίνει τούς ἄνθρώπους; Ὑπάρχει ἀπάντηση σ' αὐτή τήν ἐρώτηση;

Γιά νά μπορέσουμε νά προσεγγίσουμε τό θέμα τοῦ πόνου στή ζωή τῶν ἀνθρώπων θά πρέπει νά δοῦμε ἀπό ποῦ προῆλθε ὁ πόνος. Πότε ἐμφανίστηκε γιά πρώτη φορά ὁ πό-

νος, ἡ ἀσθένεια καί ὁ θάνατος στή ζωή τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεός ὅταν ἔφτιαξε τόν ἄνθρωπο δέν τόν ἔφτιαξε γιά νά πονεῖ, δέν τόν ἔφτιαξε γιά νά ἀρρωσταίνει, δέν τόν ἔφτιαξε γιά νά πεθαίνει. Τόν ἔφτιαξε ἀθάνατο, τόν ἔφτιαξε κατ' εἰκόνα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, ἄρα ὁ ἄνθρωπος φτιάχτηκε ἀθάνατος, ὑγιής καί χωρίς πόνο, γιά νά ζεῖ μέσα στόν Παράδεισο καί μέσα στή χάρη τοῦ Θεοῦ, γιά νά τρέφεται ἀπό τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί νά βρῖσκεται σέ μία συνεχῆ ἐπικοινωνία μαζί Του.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀποφάσισε νά προχωρήσει μόνος του στό καθ' ὁμοίωσιν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀποφάσισε ἀπό μόνος του νά γίνει θεός, καί διέκοψε αὐτή τή σχέση κοινωνίας μέ τόν Θεό, τότε αὐτό πού κέρδισε δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπό τή φθορά καί τόν θάνατο. Ὁ ἴδιος ὁ Θεός μέσα ἀπό τή Γραφή λέει στόν ἄντρα ὅτι μέ τόν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου καί τόν κόπο σου θά τρῶς τόν ἄρτο σου, θά τρῶς τό ψωμί σου, στή γυναίκα ὅτι μέ

1. Ἀπόσπασμα ἀπό ὁμιλία πού ἔγινε στά πλαίσια τῆς Σχολῆς Γονέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου στίς 13 Ἰανουαρίου 2015.

πόνους θά γεννᾷς τά παιδιά σου καί στό τέλος «θανάτω ἀποθανεῖσθε». Ἀφοῦ παρέβη ὁ ἄνθρωπος τήν ἐντολή, ἀφοῦ ἐπαναστάτησε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἔχασε αὐτή τή ζωοποιό σχέση κοινωνίας μέ τόν Θεό, τότε αὐτό πού κέρδισε ἦταν ὄντως ἡ φθορά καί ὁ θάνατος.

Γιατί λοιπόν ἐπιτρέπει ὁ Θεός τόν θάνατο; Μήπως, ὁ Θεός εἶναι ἄσπλαγγος; Μήπως εἶναι σαδιστής καί θέλει νά βλέπει τόν ἄνθρωπο νά βασανίζεται, νά πονάει; Τήν ἀπάντηση μποροῦμε νά τήν βροῦμε στά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας. Πρὶν μερικές μέρες κάναμε τόν Μεγάλο Ἀγιασμό καί κάπου ὁ ἱερέας ἀπευθυνόμενος στόν Θεό εἶπε τά ἑξῆς: «Οὐ γάρ ἔφερες Δέσποτα διά σπλάγγνα ἐλέους σου θεάσθαι ὑπό τοῦ διαβόλου τυραννόμενον τό γένος τῶν ἀνθρώπων». Ὁ ἱερέας λοιπόν ἀπευθυνόμενος στόν Θεό τοῦ λέει: «Δέν ἄντεχες, δέν ὑπέφερες νά βλέπεις τόν ἄνθρωπο νά ὑποφέρει καί νά βασανίζεται ἀπό τόν ἴδιο τόν διάβολο». Καί στήν Θεία Λειτουργία πού προηγήθηκε ἀκούσαμε πάλι νά λέει ὁ ἱερέας ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Θεό: «Οὐκ ἀπέστης πάντα ποιῶν ἕως ἡμᾶς εἰς τόν οὐρανόν ἀνήγαγες καί τήν βασιλείαν σου ἐχαρίσω τήν μέλλουσαν». Δηλαδή, στόν μὲν Ἀγιασμό λέγαμε ὅτι «Θεέ μου, δέν ἄντεχες νά βλέπεις τόν ἄνθρωπο νά ὑποφέρει», ἀλλά συνεχίζουμε στή Θεία Λειτουργία καί λέμε: «Δέν σταμάτησες νά κάνεις τά πάντα, μέχρι νά γίνεις ἄνθρωπος, μέχρι νά

θυσιαστείς, μέχρι νά πεθάνεις καί ν' ἀναστηθεῖς, οὕτως ὥστε νά ξαναφέρεις τόν ἄνθρωπο στόν οὐρανό, ν' ἀνεβάσεις τόν ἄνθρωπο στόν οὐρανό καί νά τοῦ χαρίσεις τή μέλλουσα βασιλεία», «ἐνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός», ὅπως ψάλλουμε στήν κηδεῖα. Στόν χῶρο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὅπου συνάγονται ὅλοι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖ ὅπου συνάγονται ὅλοι οἱ σεσωσμένοι ἄνθρωποι, ἐκεῖ δέν ὑπάρχει πόνος, ἢ λύπη ἢ στεναγμός.

Συμπερασματικά, λοιπόν, μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ὁ Θεός ἐπιτρέπει νά ὑποστῆ ὁ ἄνθρωπος τόν πόνο, τήν ἀσθένεια καί τόν θάνατο σάν ἕνα θεραπευτικό φάρμακο γιά τή δική του σωτηρία καί τή δική του λύτρωση, γιά τόν δικό του ἁγιασμό, τή δική του θέωση. Θά μοῦ πεῖ κανένας ὅτι αὐτά εἶναι θεολογίες, εἶναι φιλοσοφίες, εἶναι αὐτά πού τά λέμε ἐμεῖς οἱ παπάδες στούς ἀνθρώπους γιά νά τούς στρέψουμε τήν προσοχή μακριά ἀπό τό πρόβλημα ἀπό τό ὁποῖο ὑποφέρουν. Εἶναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Εἶναι ὅπως τά λένε τά θεολογικά βιβλία τῆς Ἐκκλησίας;

Τήν ἀπάντηση τήν δίνει ἡ ἴδια ἡ ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἄν δοῦμε τή ζωή τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας καί τῶν ἀνθρώπων, βλέπουμε ὅτι ἐπιβεβαιώνεται ἀκριβῶς αὐτό τό γεγονός ὅτι τή νόσο, τή φθορά καί τόν θάνατο ἐπέτρεψε ὁ Θεός νά τά ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, καί νά τά ὑπομένει μέ κύριο στόχο τήν καλλιέργειά του καί τή

σωτηρία του.

Υπάρχουν πολλά είδη πόνου - δέν θά ασχοληθοῦμε μέ ὅλα τά είδη τοῦ πόνου, ὅπως εἶναι ὁ σωματικός πόνος, ὁ ψυχικός πόνος, ὁ πνευματικός πόνος. Θά ασχοληθοῦμε μόνο λίγο μέ τόν σωματικό πόνο καί θά πῶ μερικά παραδείγματα, γιά νά δοῦμε πῶς ὁ πόνος λειτουργεῖ λυτρωτικά, λειτουργεῖ θεραπευτικά καί βοηθᾷ τόν ἄνθρωπο πρῶτον νά συνειδητοποιήσῃ τή δική του κατάσταση, δεύτερο νά γνωρίσῃ τόν Θεό καί τρίτο νά κερδίσει τή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν...

Στό νοσοκομεῖο πού ὑπηρετοῦμε - φυσικά ὄχι μόνο ἐμεῖς οἱ τρεῖς πού εἴμαστε σέ νοσοκομεῖα, ἀλλά ὅλοι οἱ πατέρες, - συναντᾶμε καθημερινά ἀνθρώπους πού πονᾶνε καί βλέπουν καθημερινά τόν θάνατο μπροστά τους. Θά ἀναφερθῶ σέ μερικά παραδείγματα γιά νά δοῦμε πῶς λειτουργεῖ αὐτή ἡ κατάσταση.

Θυμᾶμαι ὅταν πρωτοανέλαβα τό Γενικό Νοσοκομεῖο Λευκωσίας, τό Παλιό Νοσοκομεῖο, γνώρισα ἕνα νεαρό γύρω στά 25, ὁ ὁποῖος εἶχε καρκίνο. Ἦταν γεμάτος μεταστάσεις, ἦταν στό κρεβάτι χωρίς νά μπορεῖ νά σηκωθεῖ καί εἶχε φρικτούς πόνους. Ρώτησα τίς νοσο-

κόμες καί μοῦ εἶπαν ὅτι πάει πρὸς τό τέλος. Ζήτησα νά τόν δῶ, κουβεντιάσαμε καί ἐξομολογήθηκε γιά πρώτη φορά στή ζωή του, κοινώνησε, καί σιγά σιγά κάθε μέρα πού τόν ἔβλεπα ἄλλαζε, γινό-

ταν ἕνας πνευματικός ἄνθρωπος. Ἔφτασε στό τέλος νά μοῦ λέει: «Πάτερ, εἶναι κακό νά προσεύχομαι νά μέ πάρει ὁ Χριστός;». Αὐτό τό βλέπουμε στή ζωή τῶν ἁγίων. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπιθυμοῦσε «ἀναλῦσαι καί σύν Χριστῶ εἶναι» (Φιλ. α', 23). Ὁ πόθος τῶν Ἁγίων εἶναι, κάποια στιγμή νά εἶναι πάντα μαζί μέ τόν Χριστό. Κράτησε αὐτή ἡ σχέση μας 15 μέρες καί μία νύχτα, ἦταν χειμῶνας, μοῦ τηλεφώνησαν ἀπό τό Νοσοκομεῖο ὅτι «σέ θέλει ὁ τάδε». Λέω «τί μέ θέλει»; «Λέει ὅτι ἀπόψε θά βγεῖ ἡ ψυχή του». Μιλοῦσε μ' αὐτό τόν τρόπο, ἦταν ἕνα παιδί ἀπό ἕνα χωριό. Τόν εἶδα τό πρῶτό, ἦταν καλά. Λέω «ἐσεῖς πῶς τόν βλέπετε»; «Εἶναι καλά, πολύ καλά». Λέω «δῶστε μου τόν στό τηλέφωνο», εἶχε φορητό τηλέφωνο. Λέω «τί γίνεται»; Λέει «πάτερ, ἀπόψε θά βγεῖ ἡ ψυχή μου». Λέω «ἔρχομαι». Ἔκανα 10 λεπτά, ἦταν χειμῶνας, ἄδειοι οἱ δρόμοι, ἀπό τή Λακατάμεια μέχρι τό Νοσοκομεῖο περίπου 10 λεπτά. Τόν εἶδα, ἐξομολογήθηκε ξανά, κοινώνησε. Μέχρι νά πάω στό σπίτι, μοῦ τηλεφώνησαν ὅτι τό παιδί αὐτό κοιμήθηκε. Βλέπουμε δηλαδή ὅτι αὐτή

ή αρρώστια σ' ένα παιδί 25 χρονών λειτούργησε με τέτοιο τρόπο που αυτό τό παιδί μέσα σέ 15 μέρες από τήν πρώτη φορά που εξομολογήθηκε μέχρι τή μέρα που κοιμήθηκε έφτασε σέ τέτοια επίπεδα ώστε νά προγνωρίσει – τολμῶ νά τό πῶ – τόν θάνατό του καί νά ξέρει ὅτι ἀπόφε πεθαίνει. Αυτό τό βλέπουμε στή ζωή πολλῶν ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας μας νά προγνωρίζουν τήν κοίμησή τους. Ἔτσι λειτουργεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος ἀξιοποιεῖ τόν πόνο καί ἀπευθύνεται στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τελικά ὁ Θεός, νομίζω, τόν ἀγιάζει καί τόν ἐλευθερώνει...

Βέβαια, δέν εἶναι πάντα ἔτσι ὁμορφα τά πράγματα. Ὑπάρχουν κι ἄλλοι πόνοι, ὅπως εἶναι ὁ πόνος ἑνός πνευματικοῦ, ἄν θεωρούμαστε πνευματικοί. Θυμοῦμαι μιά φορά μιά γιαιγιά, ἕνα σπουδαῖο ὄνομα τῆς κυπριακῆς κοινωνίας. Τήν φέρανε μέ τό φορεῖο στήν Ἀροδαφνοῦσα. Πῆγα νά τήν δῶ, τῆς λέω «καλημέρα», δυσκολεύτηκε νά μοῦ ἀπαντήσει. Λέω: «θέλετε κάτι ἀπό μᾶς, μιά εὐχή, κάτι»; Λέει, «Ἄχι. Τίποτα». Αυτό τό «ἄχι, δέν θέλω τίποτα» ἀπό ἕνα ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος βλέπουμε ὅτι φεύγει, δέν ἔχει χρόνο στή ζωή του καί εἶναι πρὸς τό τέλος, αὐτό νομίζω ὅτι ὅλοι οἱ ἱερεῖς τό βιώνουν ὡς ἕνα εἶδος πνευματικοῦ πόνου. Ζοῦμε κι ἐμεῖς ἕναν πόνο, ὅταν βλέπουμε τόν ἄνθρωπο νά ἀρνεῖται κάθε σχέση μέ τόν Θεό. Εἶναι πραγματικά μιά κατάσταση δύσκολη, γιατί βλέπεις ἕνα ἄνθρωπο νά φεύγει, ξέρεις ὅτι

οἱ μέρες του εἶναι μετρημένες καί ὅμως ἀρνεῖται ὅποιαδήποτε βοήθεια ἀπό τή χάρι τοῦ Θεοῦ.

Βέβαια, δέν θέλω νά μακρορηγήσω, γιά νά μιλήσουν καί οἱ ἄλλοι πατέρες. Ἀπλῶς σάν τελευταία ἐρώτηση θά ἔθετα τό ἐξῆς: Ἐμεῖς που ἄς ποῦμε ὅτι εἴμαστε ὑγιεῖς, ποιά θέση ἔχουμε δίπλα ἀπό ἕνα ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος νοσεῖ, δίπλα ἀπό ἕνα ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος πορεύεται πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του; Ἀκούονται ὠραῖα αὐτά τά παραδείγματα που εἴπαμε, ὅτι ἕνας ἄνθρωπος μετανόησε, ἐξομολογήθηκε, κοινωνῶνισε, προγνώρισε τόν θάνατό του. Ἀκούγονται πολύ ὠραῖα καί εἶναι ὁμορφα, γιατί βλέπουμε πῶς ὁ ἄνθρωπος μέσα ἀπ' αὐτή τή διαδικασία τοῦ πόνου θεραπεύεται καί ἀγιάζεται. Ὅμως, ποιά εἶναι ἡ δική μας θέση; Νομίζω ὅτι γιά νά ἀπαντήσουμε σ' αὐτή τήν ἐρώτηση μπορούν νά μᾶς βοηθήσουν δύο παραδείγματα ἀπό τήν Ἁγία Γραφή. Τό ἕνα εἶναι ἡ παραβολή τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη. Ἐερετε ὅλοι τήν παραβολή τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη. Ἐνας ἄνθρωπος ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ πήγαινε πρὸς Ἱεριχώ, λησταῖς περιέπεσε, τόν λήστεψαν, τόν γύμνωσαν, τόν κτύπησαν, τόν πλήγωσαν καί τόν πέταξαν στήν ἄκρη τοῦ δρόμου, σ' ἕνα δρόμο ὄχι ἄσφαλτο, ὄχι μέ ὠραῖο πεζοδρόμιο, ἀλλά σ' ἕνα χωματόδρομο, ἰδρωμένο, λερωμένο, - οἱ δρόμοι τότε ἦταν δρόμοι που περνοῦσαν πρόβατα, ἀγελάδες, βόδια κ.λπ. ὅποτε ὁ δρόμος ἦταν γεμάτος μέ ὄλες τίς ἀκαθαρσίες καί

τά χρώματα και όλα αυτά τά πράγματα. Σ' αυτές τίς πληγές ενός τέτοιου ανθρώπου δέν έσκυψε ιερέας, δέν έσκυψε λευίτης, αλλά έσκυψε ένας Σαμαρείτης, ένας άπλός άνθρωπος. Μέ τά ίδια του τά χέρια, χωρίς γάντια χειρουργικά, - δέν ύπήρχαν τότε - του έπλυνε τίς πληγές, τόν καθάρισε, τόν φορτώθηκε ό ίδιος, τόν πήρε σέ ξενοδοχείο, πλήρωσε τά έξοδα όλα για τήν άποθεραπεία του και έτσι μ' αυτό τόν τρόπο συμμετείχε στόν πόνο του άδελφού του.

Τό άλλο περιστατικό είναι ή πορεία του Χριστού προς τόν Γολγοθά. Όταν ό Χριστός κουβαλούσε τόν σταυρό του φαντάζομαι ότι γονατούσε, τόν κτυπούσαν, ήταν κουρασμένος σωματικά. Ήταν όμως Θεός και μπορούσε κάλλιστα νά έλαφρύνει τόν σταυρό, ούτως ώστε νά μήν αισθάνεται κανένα βάρος. Ο Χριστός κουβαλούσε ένα βαρύ σταυρό, τόν όποίο ό ίδιος μπορούσε κάλλιστα νά τόν έλαφρύνει σέ τέτοιο βαθμό, ώστε νά μήν αισθάνεται τό βάρος του άν μή τι άλλο. Όμως δέν τό έκανε και βλέπουμε ένα άλλο άνθρωπο, τόν Σίμωνα τόν Κυρηναίο, πού επέστρεφε κουρασμένος από τά χωράφια του νά πηγαίνει νά παίρνει τόν σταυρό του Χριστού και νά συμπορεύεται τόν δρόμο του μαρτυρίου του Χριστού, νά συμπορεύεται μέ τόν Χριστό προς τόν Γολγοθά, νά μεταφέρει τόν σταυρό του Χριστού και νά συμβάλλει μ' αυτό τόν τρόπο στην άπάμβλυνση του πόνου του Χριστού. Νο-

μίζω ότι ό Χριστός επέτρεψε αυτό γεγονός, νά έρθει ό Σίμωνας νά συμμετάσχει στην άρση του σταυρού του, για νά διδάξει έμας ότι ό δρόμος προς τή δική μας σωτηρία είναι δρόμος συμπόρευσης, δέν είναι δρόμος μοναχικός. Είναι δρόμος συμπόρευσης μέ τούς άδελφούς μας, είτε πονάνε είτε δέν πονάνε, είτε πεθαίνουν είτε δέν πεθαίνουν. Άρα καλούμαστε κι έμεις, άν θέλουμε νά ακολουθήσουμε τά χνάρια των Άγίων της Έκκλησίας μας και τίς έντολές του Χριστού νά συμμετέχουμε στόν πόνο των άδελφών μας. Και πρέπει νά γνωρίζουμε ότι όταν προσεγγίζουμε ένα άρρωστο δέν χρειάζονται ούτε πολλά λόγια ούτε πολλές φιλοσοφίες. Αυτό πού χρειάζεται είναι αγάπη. Όσο παραπάνω αγαπούμε ένα άνθρωπο, τόσο παραπάνω συμμετέχουμε στόν δικό του πόνο, άρα τόσο περισσότερο σηκώνουμε από τό βάρος του δικού του σταυρού.

Ήθελα νά τελειώσω άπλως λέγοντας ότι ό πόνος αγιάζει τόν άνθρωπο, άν ό άνθρωπος τόν αξιοποιήσει όπως περιγράψαμε προηγούμενως. Κι έμεις συμμετέχουμε στόν πόνο του άδελφού μας εάν έχουμε αγάπη, εάν είμαστε φιλεύσπλαγχοι, εάν είμαστε φιλόπονοι και συμπονούμε τούς ανθρώπους. Εάν έχουμε αυτά τά χαρακτηριστικά, μπορούμε νά είμαστε σίγουροι ότι έχει μέσα στην καρδιά μας μορφωθεί Χριστός. Και ή σωτηρία δέν είναι μόνο για τούς άρρώστους, είναι για όλους μας.

Ο ΠΟΝΟΣ

ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ¹

Πρωτ. Μάριου Δημοσθένους
Θεολόγου

Είναι, όντως, δύσκολο τό νά μιλά κάποιος γι' αυτό τό μεγάλο μυστήριο πού συμβαίνει στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, πού λέγεται πόνος ἢ πού λέγεται ἀκόμα θάνατος. Όλοι γνωρίζουμε ὅτι ὁ πόνος, ἡ ἀσθένεια, τά δάκρυα εἶναι ζυμωμένα μέσα στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου μαζί μέ τή χαρά καί ὅ,τιδήποτε ἄλλο θά περάσει μέσα στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντιδρᾶ, ὅμως, ὁ ἀνθρωπος ἔντονα στόν πόνο, ἀντιδρᾶ ἔντονα στήν ἀσθένεια. Ποιοί εἶναι οἱ λόγοι πού ἀντιδρᾶ τόσο πολύ ὁ ἀνθρωπος σέ ἕνα ἀληθινό γεγονός; Ποιοί εἶναι οἱ λόγοι πού ὁ ἀνθρωπος ἔχει τόση ἀντίδραση στό πιό ἀληθινό γεγονός πού θά συμβεῖ στόν καθένα μας; Ό πρῶτος λόγος, ὅτι γιά τόν ἀνθρωπο εἶναι ἕνα ἀφύσικο γεγονός, πού ἔγινε ὅμως ἀλήθεια καί πραγματικότητα καί φυσικό καί ἀναπόφευκτο γεγονός. Ό ἄλλος λόγος ἢ καλύτερα οἱ ἄλλοι λόγοι

γιά τούς ὁποίους ὁ ἀνθρωπος δυσκολεύεται ἀφάνταστα νά περάσει αὐτή τήν πορεία τή δύσκολη, εἶναι γιατί ὁ ἀνθρωπος ἔμαθε καί οὐσιαστικά μάθαμε ὅλοι μας, νά ζοῦμε πάρα πολύ ψεύτικα. Γοητευόμαστε ἀπό ψεύτικα πράγματα μέσα στή ζωή, στά ὁποῖα μάθαμε νά δίνουμε τήν καρδιά μας καί ἔτσι πολύ δύσκολα, ὅταν συμβεῖ κάτι, μπορούμε νά ἀντιμετωπίσουμε τήν ἀλήθεια τοῦ γεγονότος. Πολύ εὐκόλα γοητευόμαστε, ἀλλά ὅμως ξεχνοῦμε, ὅτι γιά νά ὑπάρξει ἀπογοήτευση, σημαίνει ὅτι ὑπῆρξε μία γοητεία, μία ψεύτικη γοητεία. Γιά νά ὑπάρξει μία δυσκολία σημαίνει ὅτι προηγουμένως δέν ζούσαμε μέ τέτοιο τρόπο, ὥστε νά μπορέσουμε νά ἀντιμετωπίσουμε τή δυσκολία.

Ὡς πρῶτο γεγονός εἶπαμε ὅτι εἶναι πῶς ὅλοι κάποια στιγμή θά ἀντιμετωπίσουμε μία δυσκολία στή ζωή μας, εἴτε λέγεται ἀσθέ-

1. Απόσπασμα ἀπό ὁμιλία πού ἔγινε στά πλαίσια τῆς Σχολῆς Γονέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου στίς 13 Ἰανουαρίου 2015.

νεια, είτε λέγεται πόνος, είτε λέγεται θάνατος. Τό πρόβλημα, λοιπόν, δέν εἶναι τό ὅτι θά ἀρρωστήσουμε ἢ θά πεθάνουμε, ἀλλά ὅμως τό πότε θά συμβεῖ. Σήμερα ζοῦμε ὅπως εἶπαμε προηγουμένως ψεύτικα, γοητευμένοι μέσα στή ζωή, μέσα στά ὑλικά ἀγαθά, μέσα σ' αὐτή τήν εὐχή, τήν ὁποία ὅλοι μας ἔχουμε μέ κάθε εὐκαιρία μιᾶς γιορτῆς ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης μας συνάντησης καί εἶναι: «Σάν τήν ὑγεία δέν ἔχει, νά ἔχουμε ὑγεία καί τίποτα ἄλλο». Ὅταν, λοιπόν, αὐτή εἶναι ἡ εὐχή μας, σίγουρα ὅταν θά ἔλθει κάτι ἀντίθετο, θά μᾶς κλονίσει καί θά μᾶς ἀπογοητεύσει.

Κάποιος θά πεῖ: «Πάτερ, νά μὴν παρακαλοῦμε γιά τήν ὑγεία μας;». Βεβαίως θά παρακαλοῦμε. Ὁ πρῶτος πού παρακαλεῖ καί εὐχεται σέ κάθε ἀκολουθία καί στή Θεία Λειτουργία, εἶναι ἡ Ἐκκλησία «ὑπέρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας...». Τότε λοιπόν πού κάνομε λάθος; Γιατί τόση ἀπογοήτευση ὅταν θά ἔλθει ἡ στιγμή τοῦ πόνου, ἡ στιγμή τῆς δοκιμασίας, ἡ στιγμή τοῦ χωρισμοῦ ἀπό ἀγαπημένα πρόσωπα; Τί λείπει μέσα στή ζωή μας πού θά μπορούσε νά μᾶς ἀπαντήσει αὐτά τά ἐρωτήματα, τά ὁποία ὅλοι μας ἔχουμε καί σέ ὅλους περνοῦν ἀπό τό μυαλό μας; Γιατί ἐγώ, τί ἔκανα, γιατί σέ μένα; Γιατί νά περνώ ὅλα αὐτά;

Ρώτησαν κάποτε ἓνα μεγάλο Ἅγιο ἀσκητή καί ὄσιο τῆς Ἐκκλησίας μας: Γιατί φεύγουν εἴτε νέοι ἄνθρωποι, εἴτε τά μικρά παιδιά; Καί ὁ Ἅγιος σιώπησε καί δέν ἀπάντησε. Τόν ρώτησαν, λέει καί δεύτερη φορά καί τότε ἀπάντησε, ὅτι αὐτά εἶναι τά κρίματα τοῦ Θεοῦ, στά ὁποία δέν μπορούμε νά δώσουμε ἐμεῖς ἀπάντηση. Ἀλλά, ὅμως, ἀπό τήν ἄλλη εἶναι μία μεγάλη ἀλήθεια πού θυμᾶμαι ἀπό ὅταν ἐπισκέφθηκα μία σχετικά νεαρή γυναίκα πού διαγνώστηκε μέ καρκίνο. Ἀφοῦ κουβεντιάσαμε καί ἐξομολογήθηκε μοῦ εἶπε τό ἐξῆς: «Πάτερ ἀπό τήν πρώτη στιγμή ὅταν ἀσθένησα γιά νά εἶμαι εἰλικρινής, δέν εἶπα ποτέ “γιατί ἐγώ;” Ἀλλά ἀπό τήν πρώτη στιγμή εἶπα “γιατί ὄχι καί ἐγώ;” Ἐφόσον εἶναι τόσο φυσική αὐτή ἡ πορεία μας, νά εἶναι φθαρτή ἡ ζωή

μας, νά είναι φθαρτή ή υγεία μας, είπα γιατί όχι και εγώ; Συνέβηκε στόν δίπλα, στόν γνωστό μου, στόν φίλο μου, στόν συγγενή μου, γιατί όχι και σέ μένα;».

Αυτή ή γυναίκα κρατώντας αυτή τήν πίστη της πρός τόν Θεό στά τέλη τής ζωής της, όταν πήγα νά τήν δώ για τελευταία φορά, για νά κοινωνήσει τών άχράντων μυστηρίων και νά μου έξομολογηθεί πλέον τούς λογισμούς της, μου διηγήθηκε και ένα όραμα τό όποιο είχε δει τήν προηγούμενη μέρα, τήν προηγούμενη νύχτα, ούσιαστικά όχι στόν ύπνο της, αλλά όμως είχε πλήρη συνείδηση. Αυτός ό άνθρωπος πού είχε τέτοια τοποθέτηση μέσα στή ζωή της, μου είχε διηγηθεί ότι ή Παναγία τής είχε παρουσιαστεί μέσα σέ μία γαλαζόμορφη φωτεινή μορφή και τής είπε: «Γι' αυτή σου τήν στάση μέσα στή ζωή σου, γι' αυτή σου τή σχέση πού είχες μέ τόν Θεό, εγώ θά σέ οδηγήσω στόν Υίο μου». Και τήν επόμενη μέρα μέ κάλεσε νά μου διηγηθεί αυτό τό γεγονός, νά κοινωνήσει και τό ίδιο βράδυ νά αναχωρήσει γι' αυτή τή συνάντησή της μέ τόν Χριστό.

Ό πρώτος, λοιπόν, λόγος είναι γιατί άντιστεκόμαστε στήν ίδια μας τήν φθαρτή φύση. Άντιστεκόμαστε σ' αυτό τό άληθινό γεγονός, ότι κάποια στιγμή θά αντιμετώπισουμε αυτό πού λέγεται, όπως προείπαμε, πόνος, ασθένεια

και θάνατος. Αυτό δέν τό λογαριάζουμε και δέν θέλουμε νά τό λογαριάσουμε ποτέ στή ζωή μας. Συνήθως όταν αρχίσουμε ή κάποιος αρχίζει νά θυμάται δυσάρεστα του λέμε: «Άς τά ξεχάσουμε αυτά ή μήν αναφέρεις κακά και δυσάρεστα πράγματα γιατί είναι άνεπιθύμητα». Άλλά, όμως, είναι άληθινά. Όντως είναι άνεπιθύμητα, αλλά είναι άληθινά. Πώς πρέπει ή όφείλουμε λοιπόν νά ζοῦμε, ώστε νά ζοῦμε άληθινά; Ξέρετε οί Πατέρες τής Έκκλησίας είχαν μιλήσει για τή λεγόμενη μνήμη θανάτου. Όταν τό λέμε σήμερα στους ανθρώπους πανικοβάλλονται λίγο, γιατί οί λέξεις και τά γεγονότα δέν είναι οικεία σέ έμάς, είναι ξένα. Ό γέρον Πορφύριος αυτή τή μνήμη θανάτου τήν ονόμασε κάπως άλλιώς, τής έδωσε μία διαφορετική έννοια, ή όποία δίνει ίσως και τήν απάντηση στό έρώτημά μας. Τήν ονόμασε «μνήμη Χριστού».

Πώς ό άνθρωπος θά πρέπει μέσα από τή σχέση του μέ τόν Χριστό, νά δίνει νόημα, προορισμό και σκοπό στή ζωή του; Χάσαμε τό νόημα, χάσαμε τόν σκοπό, χάσαμε τήν προοπτική στή ζωή μας. Άπό τίς πρώτες μέρες τής ζωής μας όταν πήγαμε στήν εκκλησία 8 ήμερών για τήν ονοματοδοσία, μάς είπαν μία μικρή ευχή για τήν είσοδό μας μέσα στήν εκκλησία. Λέει αυτή ή ευχή: «...σημειωθήτω

ὁ Σταυρός τοῦ Μονογενοῦς Σου Ἰῶου ἐν τῇ καρδίᾳ καί τοῖς διαλογισμοῖς αὐτοῦ». Δηλαδή, ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ νά σημειωθεῖ μέσα στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ μικροῦ βρέφους πού προσεύχεται ἐκείνη τήν ὥρα μέσα στό νάο γιά πρώτη φορά στίς 8 μέρες. Καί μετά, σέ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ζωῆς τοῦ πιστοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία, προβάλλεται τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ, τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Καί προβάλλεται μάλιστα ὡς πρότυπο ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ. Προβάλλεται ὡς πρότυπο ὁ ἴδιος ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, γιατί ὁ Χριστός ἐπάνω στόν σταυρό νίκησε αὐτόν τόν ἐχθρό, ὁ ὁποῖος καταδυναστεύει τόν ἄνθρωπο. Ἐπάνω στόν σταυρό ὁ Χριστός νίκησε τόν θάνατο καί ὀδήγησε τόν ἄνθρωπο στήν Ἀνάσταση. Ἀπό τή μία μιλοῦμε γιά Ἀνάσταση καί ἀπό τήν ἄλλη μιλοῦμε γιά θάνατο. Ὅντως παράδοξο. Ὅμως, βλέποντας τόν σταυρό τοῦ Χριστοῦ τήν Κυριακή τῆς Σταυροπροσκύνησης, λέμε: «Τόν Σταυρό Σου προσκυνοῦμεν Δέσποτα καί τήν Ἁγίαν Σου Ἀνάστασιν δοξάζομεν». Ἡ ὁ Σταυρός σημαίνει θάνατο ἢ σημαίνει Ἀνάσταση. Ὁ Χριστός μέ τόν σταυρό του καί μέ τή σταύρωσή του, μέ τό Τίμιο καί Πανάγιο Αἷμα Του, ξέπλυνε τήν ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀγκάλιασε τόν

ἄνθρωπο, τόν ἀνέβασε καί τοῦ ἔδωσε τή δυνατότητα μετά, μέ τή δική Του Ἀνάσταση, νά μήν γεύεται τόν πνευματικό θάνατο, πού εἶναι ὁ χωρισμός ἀπό τόν Θεό.

Ἔτσι, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος, ὁ καθέννας μας σήμερα, μέσα στήν Ἐκκλησία ψάλλει «Χριστός Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας». Γιατί πατήθηκε ὁ θάνατος, νικήθηκε ὁ θάνατος.

Ὁ Χριστός εἶναι ἡ ἀπάντηση στόν θάνατο, στόν πόνο καί στή δοκιμασία. Ὁ Σταυρός τοῦ Χριστοῦ εἶναι αὐτός ὁ ὁποῖος μεταμορφώνει τόν πόνο, τοῦ δίνει μία νέα ἐρμηνεία, μία νέα καί διαφορετική ἐντελῶς σχέση. Μπαίνουμε πολλές φορές, καί μπαίνουμε πολύ τακτικά, μέσα στά δωμάτια τῶν ἀσθενῶν στό νοσοκομεῖο, στό Μακάρειο νοσοκομεῖο καί στό Ὀγκολογικό γιά νά κοινωνήσουμε ἀσθενεῖς. Καί ὅταν μπαίνουμε μέσα καί ρωτᾶμε, πῶς εἴστε σήμερα καί μᾶς ἀπαντοῦν «Δόξα σοι ὁ Θεός», ἀναρωτιόμαστε καί λέμε: εἶναι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι βιώνουν πρῶτα ἕνα ὑπαρξιακό πόνο; Δηλαδή, βιώνουν καί ἀναρωτιοῦνται, ὅτι πιθανόν νά βρίσκονται κοντά στό τέλος τῆς ζωῆς τους; Καί μπαίνοντας μέσα νά μᾶς λένε «Δόξα σοι ὁ Θεός Πάτερ, καλά εἴμαστε». Τί εἶναι αὐτό τό ὁποῖο τούς κινεῖ γιά νά δίνουν αὐτή τήν ἀπάντηση. Καί σᾶς ὁμολογῶ, ὅτι εἶναι ἡ πλειοψηφία.

Καί αυτό συμβαίνει όταν μπαίνουμε μεταφέροντας τόν Χριστό, μεταφέροντας τή Θεία Κοινωνία. Τί είναι αυτό πού αλλάζει τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου;

Μία παρένθεση, νά κάνουμε ἐδῶ. Ἐνας γιατρός στό Ὀγκολογικό μου λέει: «Πάτερ θέλω νά μπαίνω μέσα στά δωμάτια μετά ἀπό ἐσένα, γιατί δέν ξέρω τί κάνεις στους ἀνθρώπους, ἀλλά μετά ἀπό ἐσένα εἶναι πιό δεχτικοί σέ ὅ,τι τούς πῶ». Καί τοῦ λέω, δέν εἶμαι ἐγώ πού τό κάνω. Εἶναι Αὐτός πού παίρνω μαζί μου πού τό κάνει καί αὐτός εἶναι ὁ Χριστός.

Τί πρέπει νά κάνουμε, ὥστε νά μπορέσουμε νά μεταμορφώσουμε τόν πόνο καί νά ἀποκτήσει νόημα, νά μεταμορφώσει τόν θάνατο καί νά ἔχει ἐλπίδα καί μάλιστα τήν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως; Τό μυστικό θά λέγαμε εἶναι ἡ σχέση μας μέ τόν Χριστό. Εἶναι αὐτή ἡ ἀληθινή μας σχέση μαζί μέ τόν Ἀναστημένο Χριστό. Αὐτόν ὁ ὁποῖος εἶναι τό πᾶν καί πρέπει νά εἶναι τό πᾶν μέσα στή ζωή μας. Εἶναι Αὐτός πού ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀνοίγει τήν καρδιά του, τοῦ ἀνοίγει τήν διάνοιά του, τοῦ δίνει τήν πρόθεσή του, Αὐτός βρίσκει τόπο καί τρόπο νά αλλάζει τά πάντα στή ζωή του, νά αλλάξει τό νόημα τῆς ζωῆς του, νά αλλάξει τήν προοπτική τῆς ζωῆς του.

Στίς εὐχές τῆς Θείας Λειτουργίας

γίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετά τόν καθαγιασμό, διαβάζουμε μία εὐχή πού λέει τό ἐξῆς: «Σχῶμεν τόν Χριστόν κατοικοῦντα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν». Δηλαδή, νά ἔχουμε τόν Χριστό νά κατοικεῖ μέσα στήν καρδιά μας καί ὁ πιστός, αὐτός ὁ χριστιανός ὁ ὁποῖος θέλει καί ἀγωνίζεται νά βιώσει τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα στή ζωή του, νά ἔχει τόν Χριστό νά ἐνεργεῖ μέσα στήν καρδιά του, μέσα στήν ὑπαρξή του, μέσα στήν ψυχή του. Καί ὅταν λέει καρδιά, δέν ἐννοεῖ τή σάρκινη καρδιά μας, ἀλλά ὅμως τήν πνευματική, τή νοερή καρδιά μας, τό κέντρο τῆς ψυχῆς μας, τό κέντρο τῆς ὑπαρξῆς μας. Ἐκεῖ ὅπου εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ, λοιπόν, ἐνεργεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός καί μεταμορφώνει τά πάντα. Μεταμορφώνει τήν ἀσθένεια καί ὁ πόνος γίνεται γλυκόπικρος. Γίνεται αὐτό πού λέμε χαρμολύπη, γιατί εἶναι λύπη, ἀλλά ὅμως, εἶναι μία λύπη πού ἔχει μέσα ἐλπίδα.

«...ἵνα μή λυπησθε καθὼς καί οἱ λοιποὶ οἱ μή ἔχοντες ἐλπίδα» λέει ξανά ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή του. Γιατί οὔτε πονοῦμε, οὔτε πενθοῦμε, ὅπως αὐτούς πού δέν ἔχουν ἐλπίδα, γιατί ἐμᾶς ἡ ἐλπίδα μᾶς εἶναι αὐτή ἡ συνάντησή μας μέ τόν Χριστό. Πῶς γίνεται αὐτό στήν πράξη; Γιατί κάποιος θά μᾶς πεῖ: «Πάτερ εἶναι καλές οἱ

θεωρίες, τά θεωρητικά τά γνωρίζουμε όλοι. Σχέση μέ τόν Χριστό, νά αγαποῦμε τόν Χριστό, πῶς γίνεται, πῶς μπορεί νά γίνει πράξη αὐτό τό γεγονός, νά ἔχουμε τόν Χριστό μέσα στήν καρδιά μας; Καί πῶς μπορεί νά γίνει δύναμη, οὕτως ὥστε μέσα στήν οἰκογένειά μας νά μήν ζήσουμε τήν ἀπογοήτευση; Νά ζήσουμε, ναι μέν τόν πόνο, πού εἶναι ἀναπόφευκτος, ἀλλά ὅμως νά μήν εἶναι γιά μᾶς ἀπογοήτευση. Πῶς θά γίνει πράξη;»

Εἔρετε ἡ Ἐκκλησία μέσα στή σοφία της, ὄντως, δέν παρέμεινε μέσα στά θεωρητικά λόγια, ἀλλά ὅμως ἄφησε τήν πράξη τῆς ἀσκήσεως καί τῆς μυστηριακῆς ζωῆς. Ἄφησε τήν πράξη τῆς προσευχῆς, τῆς νηστείας, τῆς τήρησης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ ἀσκησιολογία καί ἡ ἀσκητική ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλά, ὅμως, ἄφησε καί τά μυστήρια, τά ὁποῖα μεταμορφώνουν τήν ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου. Καί κυρίως ἄφησε ἕνα μυστήριο, τό ὁποῖο εἶναι τό κεντρικό μυστήριο τῆς ζωῆς τοῦ κάθε χριστιανοῦ καί αὐτό εἶναι ἡ Θεία Λειτουργία καί ἡ μετάληψη

τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτή εἶναι ἡ πράξη στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, γιά τό πῶς μπορεί ὁ ἄνθρωπος νά ἀντιμετωπίσει τά δύσκολα στή ζωή του. Γιατί δεχόμενος τόν Χριστό μέσα στήν ὑπαρξη του, κοινωνώντας τῶν ἀχράντων μυστηρίων καί δίνοντάς του τήν καλή του πρόθεση καί τόν ἀγώνα του, ἐνεργεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, γιά νά μεταμορφώσει τόν πόνο καί τήν θλίψη ἀκόμα καί τόν θάνατο. «...ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου». Μόνον ὁ Χριστός στήν πράξη, δηλαδή κοινωνώντας καί ζώντας μέσα στά μυστήρια, μπορεί νά καλλιεργήσει μέσα στήν καρδιά μας αὐτή τήν ἀλήθεια. Ἡ λογική μας μᾶς λέει χίλια δύο ἄλλα, μᾶς λέει αὐτά πού μπορούμε νά ἀγγίξουμε, αὐτά πού μπορούμε νά ψηλαφήσουμε, ἀλλά ὅμως παρακαλοῦμε, ὅπως διαβάζουμε στό εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου, ὅπως ὁ πατέρας εἶπε στόν Χριστό: «Πιστεύω Κύριε, βοήθει μου τῆ ἀπιστία». Παρακαλοῦμε τόν Θεό προσερχόμενοι πρὸς τόν Χριστό, κοινωνώντας

τοῦ Ἀχράντου Σώματος καί τοῦ Τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, γιά νά μπορέσουμε νά γίνουμε ἕνα μαζί Του, νά βρεῖ τόπο μέσα στήν καρδιά μας νά μᾶς παρηγορήσει. Καί

τότε ο άνθρωπος αρχίζει να παρηγορείται.

Θυμάμαι μία κυρία, πρέπει να κοιμήθηκε πριν περίπου 9 μήνες - 1 χρόνο, ή όποια μόλις διαγνώστηκε, μπήκε μέσα στη κλινική, μέσα στο νοσοκομείο και για 6 μήνες μετά που διήρκησε ή επίγεια ζωή της από τη διάγνωση της ασθένειάς της, είναι ζήτημα αν είχε φύγει 1-2 φορές, 1-2 μέρες. Αυτή ή γυναίκα από τη στιγμή που μπήκε, μας ζητούσε συνέχεια να κοινωνῶ. Κάθε Τετάρτη και Σάββατο που πηγαίναμε, μας ἔλεγε, δήλωνε προηγουμένως στίς ομάδες διακονίες, ότι ἤθελε να κοινωνήσει. Και κοινωνοῦσε τούς τελευταίους 6 μήνες δύο φορές τὴν ἑβδομάδα. Κάποια στιγμή ἐνημερώθηκα σέ μία συνεδρία που γίνεται κάθε Τετάρτη ἐκεῖ μέ τούς γιατρούς, ότι εἶχε πέσει σέ κῶμα. Μάλιστα ρώτησα, αν ὑπάρχει περίπτωση νά πάει καλύτερα και μου εἶπαν: «Πάτερ ὄχι. Εἶναι ἐγκεφαλικές μεταστάσεις, οἱ ὁποῖες δέν μποροῦν νά τῆς δώσουν τὴν εὐκαιρία νά ἐπιστρέψει πίσω. Εἶναι ζήτημα πλέον ὠρῶν αν θέλεις νά πᾶς κάτω νά τὴν ἀποχαιρετήσεις». Λέω: «Κοινωνήσε, πιστεύω ὅτι δέν χρειάζεται κάτι».

Ἔφυγα, τελείωσα γύρω στίς μιά τό μεσημέρι, πήγα στό σπίτι μου και χτύπησε τό τηλέφωνό μου. Ἀπάντησα και ἦταν ἡ κόρη της. Τὴν γνώριζα ἐκεῖ στίς ἐπισκέψεις.

Μου λέει: «Ξέρεις Πάτερ, ἡ μητέρα μου, ἡ τάδε κυρία ζητᾶ νά σέ δεῖ». Και τῆς λέω: «Μά κόρη μου, ἐγώ σήμερα ἔμαθα, ὅτι ἡ μητέρα σου ἦταν σέ κῶμα». Ναί, μου λέει Πάτερ και ἐμᾶς αὐτό μας εἶπαν οἱ γιατροί, ἀλλά ὁμως ξαφνικά ξύπνησε και σέ ζήτησε, και μάλιστα ἀπορήσαμε, γιατί ἐδῶ και μία ἑβδομάδα δέν μας καλομιλοῦσε και δέν μας πολυθυμῶταν. Τώρα, τό πῶς σέ ζήτησε, δέν ξέρω, ἀλλά ὁμως, σέ ζήτησε ὀνομαστικά. Εἶσαι ὁ πατήρ Μάριος; Εἶμαι ὁ πατήρ Μάριος. Εἶσαι ὁ ἱερέας που ἔρχεται ἐδῶ στό Ὀγκολογικό; Εἶμαι ὁ ἱερέας που ἔρχεται ἐδῶ στό Ὀγκολογικό. Ὁραία. Τότε Πάτερ μου, ἐσένα ζήτησε. Τῆς λέω, ἔρχομαι, ἔρχομαι νά τὴν δῶ».

Ὦντως πήγα. Γιά νά εἶμαι εἰλικρινής, εἶχα λίγο τόν λογισμό ὅτι ἦταν ἄλλη και δέν ἦταν αὐτή, ἀφοῦ μέ εἶχαν βεβαιώσει οἱ γιατροί ὅτι ἦταν σέ κῶμα. Πήγα νά τὴν δῶ. Μπήκα ὄντως στό δωμάτιο που ἦταν αὐτή. Μέ χαιρέτησε, τὴν χαιρέτησα. Τῆς λέω: «Πῶς εἶσαι κυρία...;». Μου λέει καλά. Λέει στά παιδιά της, σᾶς παρακαλῶ, ἀφήστε μέ λίγο μέ τόν πατέρα. Τῆς λέω: «Ναί. Μέ ζήτησες;». Μου λέει «Ναί, εἶμαι στό τέλος τῆς ζωῆς μου, φεύγω».

Σιώπησα, γιατί ὄντως ἦταν ἀλήθεια, αὐτό εἶχαν πεί και οἱ γιατροί. Αὐτή ἦταν ἡ πορεία, μή ἀνατρέψιμη. Μου λέει: «Τώρα που φεύ-

γω, θέλω νά μου ὑποσχεθεῖς κάτι. θέλω νά μου ὑποσχεθεῖς, ὅτι τώρα πού φεύγω, Αὐτόν πού θά συναντήσω εἶναι τόν Χριστό». Ὅπως τώρα ἔκανα μία μικρή σιωπή, αὐτό ἔκανα καί ἐκείνη τή στιγμή. Δέν ἤξερα τί νά τῆς ἀπαντήσω, δέν ἤξερα ἂν μπορούσα νά τήν βεβαιώσω. Δέν ἤξερα νά τῆς ὑποσχεθῶ καί τί νά τῆς ὑποσχεθῶ; Δέν ἤξερα ἂν ἔπρεπε νά τῆς ὑποσχεθῶ. Χίλιοι λογισμοί πέρασαν ἀπό τό μυαλό μου. Καί τότε τῆς εἶπα: «Ἄκουσε νά δεῖς, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ σκοπός τοῦ κάθε χριστιανοῦ». Μοῦ λέει: «Ὁχι Πάτερ μου, ἐγώ θέλω νά μου ὑποσχεθεῖς, ὅτι ὅταν θά φύγω σέ λίγη ὥρα, Αὐτόν πού θά συναντήσω, εἶναι Αὐτόν πού κοινωνοῦσα κάθε Τετάρτη καί κάθε Σάββατο. Αὐτόν τόν ὁποῖον ὅταν κοινωνοῦσα, ἄλλαζε τόν πόνο μου». Κοιτᾶτε τί εἶπε. Δέν εἶπε σήκωνε τόν πόνο μου, ἀλλά εἶπε ἄλλαζε τόν πόνο μου. «Αὐτόν τόν ὁποῖο, ἂν καί ξέρω ὅτι φεύγω, ἀλλά μοῦ δίνει μία ἐλπίδα. Καί θέλω νά μου ὑποσχεθεῖς ὅτι Αὐτόν θά συναντήσω». Τῆς λέω: «Ἐξομολογήθηκες;». Μοῦ λέει «Ναί, σ' ἐσένα». «Ἔχεις κάτι ἄλλο ἔτσι πού σέ βαραίνει στή ζωή σου, πού θέλεις νά ἐξομολογηθεῖς;». Μοῦ λέει: «Ἐκανα ἀναδρομή καί δέν βρῆκα κάτι ἄλλο, παρά μόνο τήν ἁμαρτωλότητά μου, τήν ὁποία σου καταθέτω». Κοιτάξετε, αὐτή ἡ γυναίκα μιλοῦσε σάν ἕνας γέ-

ροντας, ὅπως διαβάζουμε στά γεροντικά βιβλία, τά ὁποῖα ὑπάρχουν καί τῆς λέω: «Κοινωνήσες χθές, νά σέ κοινωνήσω καί τώρα». Κοινωνήσε ξανά τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Νόμιζα, ὅτι θά ἀπέφευγα ξανά τήν ἐρώτηση, ἀλλά ὁμως μέ ξαναρώτησε. Μοῦ λέει: «Πάτερ, θέλω νά μου ὑποσχεθεῖς, ὅτι Αὐτόν πού θά συναντήσω εἶναι τόν Χριστό». Μετά ἀπό τέτοια ἐπιμονή τῆς ὑποσχέθηκα: «Ἄκουσε νά δεῖς, νά εἶσαι ἡσυχῆ πλέον, ὅτι φεύγοντας Αὐτόν πού θά συναντήσεις, εἶναι τόν Χριστό». Τώρα μοῦ λέει: «Τί νά κάνω;». Καί τῆς λέω νά προσεύχεσαι, νά λείεις τήν εὐχή. Μοῦ λέει: «Τό Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Ὑιέ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με;». Ναί, τῆς λέω. Μοῦ λέει: «Ἔχει χρόνια πού τό ἄκουσα στό ραδιόφωνο, ὅτι ὁ χριστιανός πρέπει νά τό ἐπαναλαμβάνει καί τό ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς καί ζῶ μέ αὐτό, τό Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με». «Ὡραία, αὐτή τήν εὐχή νά λές καί νά εἶσαι βέβαιη, ὅτι Αὐτόν πού θά συναντήσεις εἶναι ὁ Χριστός». Αὐτή ἦταν ἡ συνομιλία μας καί ἔφυγα. Πληροφορήθηκα, ὅτι μετά ἀπό λίγες ὥρες κοιμήθηκε. Παρέδωσε τήν ψυχή της. Τήν ἐπόμενη ἡμέρα ἔλαβα ἕνα τηλεφώνημα, ἦταν ἡ κόρη της. Μοῦ λέει: «Πάτερ, θέλω νά σέ ρωτήσω κάτι, γιά τό ὁποῖο μιλοῦμε συνέχεια μαζί μέ τά ἀδελφία μου, γιατί τό νοιώσαμε

Όλοι καί δέν ξέρουμε πῶς νά τό ἐρμηνεύσουμε. Δέν ξέρουμε ἄν εἶναι καλό ἢ κακό, δέν ξέρουμε τί εἶναι». Τῆς λέω: «Πεῖτε μου». «Μόλις πέθανε ἡ μητέρα μας, ζήσαμε ὅλα τά παιδιὰ της ἐκεῖ - εἶχε 4 παιδιὰ αὐτή ἡ γυναίκα- μέ τούς συζύγους μας, νά μυρίζει ὅπως ἓνα καταπληκτικό μπουκέτο μέ λουλούδια. Ἐνα τέτοιο ἄρωμα πού ὅλα τά λουλούδια τοῦ κόσμου νά ἦταν (σᾶς λέω κατά λέξη τί μοῦ εἶπε αὐτή ἡ γυναίκα), ὅλα τά λουλούδια τοῦ κόσμου νά ἦταν μαζεμένα, δέν θά ἦταν τέτοια μυρωδιά. Καί ἐνῶ κοιμήθηκε ἡ μητέρα μας, ἐνῶ πέθανε ἡ μητέρα μας καί ἔπρεπε νά κλαῖμε, ἀναρωτιόμασταν τί ἦταν αὐτή ἡ ἐξαίσια μυρωδιά, καί τόσο πολύ μας ἔδωσε μία ἄλλη εὐφορία, μία ἄλλη χαρά, πού ἀνοίξαμε μέχρι καί τήν πόρτα τοῦ δωματίου, νά δοῦμε ἔξω, μήπως κάποιος σκορπίζει ἄρωμα ἢ καπνίζει μέ τό καπνιστήρι (λιβανίζει πού λέμε) καί νοιώσαμε αὐτή τήν εὐωδία, αὐτή τή μυρωδιά, αὐτή τήν ὑπέροχη μυρωδιά. Τί ἦταν αὐτό πού ἔγινε; Θέλουμε νά μᾶς πεῖς, εἶναι καλό, εἶναι κακό; Τί εἶναι αὐτό τό πράγμα;». Καί τῆς εἶπα, μὴν ἀνησυχεῖς, εἶναι πάρα πολύ καλό. Ἐχετε τή μητέρα κοντά στόν Χριστό, ἡ ὁποία ἐκεῖ πού βρίσκεται πλέον, θά προσεύχεται γιά ἐσᾶς καί θά πρεσβεύει γιά ἐσᾶς.

Νομίζω καταλάβατε ὅλοι, ὅτι

αὐτό τό γεγονός ἦταν μία ἀπάντηση περισσότερο πρὸς ἐμένα, γιὰ τήν ὑπόσχεση τήν ὁποία τῆς ἔδωσα, ὅτι θά συναυτοῦσε τόν Χριστό, γιατί αὐτή ἡ εὐωδία δέν ἦταν τίποτα ἄλλο, παρά ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ γιὰ νά παραλάβει τήν ψυχὴ της. Αὐτός εἶναι καί τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Ἡ μνήμη τοῦ Χριστοῦ, ἡ καλλιέργεια τῆς καρδιάς μας νά κινεῖται πρὸς τόν Χριστό, νά εἶναι χαραγμένο τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν καρδιά μας, μέσα στή ζωὴ μας, εἶναι ἡ μετοχή μας μέσα στά ἄχραντα μυστήρια καί σέ αὐτό τό κεντρικό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας μας - τῆς Θείας Κοινωνίας, τῆς μετάληψης τοῦ Σώματος καί τοῦ Τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ μας.

Αὐτή εἶναι ἡ ἀπάντηση καί αὐτή εἶναι ἡ μεταμόρφωση τοῦ πόνου, τῆς θλίψης καί τοῦ θανάτου, πού πλέον μεταμορφώνεται καί γίνεται ἓνας γλυκόπικρος πόνος, γίνεται ἓνας θάνατος ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου, γίνεται μία αἰώνια σχέση ἀληθινή, ὄντως ὑπαρκτή, μαζί μέ τόν Χριστό. Ἡ ὁποία δέν εἶναι μόνον γιὰ τά βιβλία πού διαβάζουμε, ἀλλά ὅμως μπορεῖ νά γίνει γιὰ τόν καθένα μας προσωπικά. Μπορεῖ νά γίνει γιὰ τόν καθένα μας πού ποθεῖ, ἀγαπᾶ, χαράσσει τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μέσα στή ζωὴ του καί μέσα στήν καρδιά του.

«Στατιστικές περί θανάτου καί ανακουφιστική φροντίδα»

Πρωτ. Ευστάθιου Σαββίδη
Θεολόγου

Η ά ήθελα νά πῶ ἐξαρχῆς ὅτι τό βρίσκω ἐξαιρετικά δύσκολο νά μιλάς γιά τό θέμα τῆς διαχείρισης τοῦ θανάτου, ἀφοῦ ὁ πόνος καί ἡ ἀσθένεια εἶναι κάτι πού ὅλοι ζοῦμε, ὅλοι ἔχουμε τά βιώματα καί ἐμπειρίες μας καί εἶναι κάτι τό ὁποῖο ὅλοι ἀποτυγχάνουμε σχεδόν καθημερινά νά δοῦμε πνευματικά. Τή διαχείριση ὅμως τοῦ θανάτου μέσα στήν οἰκογένεια πρέπει νά τήν ζήσεις. Καί ὅταν μιλάμε γιά τή διαχείριση τοῦ θανάτου, αὐτό μπορεῖ νά πάρει πολλές μορφές, πώς δηλαδή θά διαχειριστεῖς τόν ἐπερχόμενο δικό σου θάνατο, τῆς συζύγου ἢ τοῦ συζύγου σου, τοῦ γονιοῦ σου τοῦ ἡλικιωμένου, τοῦ γονιοῦ σου τοῦ νεαροῦ ἄν εἶσαι παιδί ἢ ἀκόμη τοῦ ἴδιου του παιδιοῦ σου. Κάθε μία ἀπό αὐτές τίς περιπτώσεις εἶναι ἐντελῶς διαφορετικές.

Ὅσον ἀφορᾷ στόν δικό μας θάνατο, μᾶς λείπει ἡ ἐμπειρία, διότι ὅταν βιώσουμε τόν δικό μας θάνατο, δέν ὑπάρχει δυνατότητα νά ἔρθουμε πίσω γιά νά περιγράψουμε τήν ἐμπειρία μας. Γι' αὐτό τό βρίσκω ὄντως ἐξαιρετικά δύσκολο καί θά πρέπει νά γυρεύουμε παραδείγματα ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἢ ζοῦν μία χρόνια ἀσθένεια καί μᾶς δείχνουν τόν δρόμο καί μᾶς. Ὑπάρχουν πολλά τέτοια παραδείγματα ὅπως πρόσφατα ὁ μακαριστός π. Χριστόδουλος, ὁ ὁποῖος ζοῦσε τά τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς του μαρτυρικά καί ὅσοι πέρασαν ἀπό κοντά του εἶχαν βιώματα ἐπισκέψεως θείας χάριτος πού μᾶς δείχνουν πώς πρέπει νά ἀντιμετωπίζουμε τήν ἀσθένεια. Πρίν νά ἔρθω σήμερα ἐδῶ, στήν προσπάθειά μου νά προετοιμαστῶ ὅσο μποροῦσα,

---

1. Απόσπασμα ἀπό ὁμιλία πού ἔγινε στά πλαίσια τῆς Σχολῆς Γονέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου στίς 13 Ἰανουαρίου 2015.

βρήκα στο διαδίκτυο μία όμιλία ενός ιερέως στην Ελλάδα ο οποίος πέρασε από λευχαιμία και ενώ η πρόγνωση της ασθένειάς του δεν ήταν καλή τελικά έζησε και περιέγραφε τα βιώματα και τις εμπειρίες του. Αυτή η βιωματική περιγραφή έχει ιδιαίτερη αξία.

Ής δοῦμε λίγα στατιστικά σχετικά με τον θάνατο τα οποία ἴσως ενδιαφέρουν. Πρώτο στατιστικό είναι ότι 100% των ανθρώπων θά πεθάνουμε! Αυτό είναι ἴσως τό μόνο στατιστικό στό ὁποῖο ὄλοι οἱ ἐπιστήμονες καί οἱ φιλόσοφοι αὐτοῦ τοῦ κόσμου συμφωνοῦν, ἀφοῦ στά ὑπόλοιπα στατιστικά ὑπάρχουν ἀμφισβητήσεις. Τό δείχνω ὁμως διότι σέ ἔρευνα πού ἔχει γίνει στήν Ἀμερική 1 στοῦς 8 ἐρωτηθέντες ἀπάντησαν ὅτι δέν πιστεύουν ὅτι θά πεθάνουν, χωρίς νά γνωρίζω τί πιστεύουν ὅτι θά γίνει.

Τό ἐπόμενο στατιστικό στοιχείο ἀφορᾷ στό πῶς θά πεθάνουμε καί δείχνει πῶς 1 στοῦς 5 θά πεθάνουμε αἰφνίδια, κάτι τό ὁποῖο εἶναι ιδιαίτερα δύσκολο καί τό ὁποῖο ἀπευχόμαστε, 1 στοῦς 5 θά πεθάνει ἀπό καρκίνο καί ὡς συνέπεια θά περάσει μέσα ἀπό μία δύσκολη πορεία καί οἱ ὑπόλοιποι 3 στοῦς 5 θά περάσουν μέσα ἀπό μία χρόνια ἀσθένεια ἢ ὁποῖα θά ἔχει ἐξάρσεις, ὑφέσεις ὥσπου τελικά ὁ ἄνθρωπος νά καταλήξει. Βλέπουμε δηλαδή ὅτι οἱ 4 στοῦς 5 ἀπό ἐμᾶς, δυστυχῶς ἢ εὐτυχῶς,

μᾶλλον εὐτυχῶς διότι μᾶς δίνεται ὁ χρόνος, θά περάσουμε ἀπό μία διαδικασία ἢ ὁποῖα θά μᾶς προετοιμάσει γιά τήν ἔξοδό μας.

Ὅσον ἀφορᾷ στήν ἡλικία στήν ὁποῖα ἀναμένεται νά πεθάνουμε στήν Κύπρο, βλέπουμε ὅτι αὐξάνεται τό προσδόκιμο ζωῆς στήν Κύπρο γιά διάφορους λόγους. Ἐνῶ πρῖν 30 χρόνια ἦταν 64 ἔτη στίς γυναῖκες αὐτός ὁ ἀριθμός ἔχει φτάσει σήμερα στά 84 στίς γυναῖκες καί 80 στοῦς ἄνδρες. Αυτό δημιουργεῖ τό 'πρόβλημά' του ὅτι δυστυχῶς δέν αὐξάνονται τά χρόνια πού εἴμαστε καλά καί νέοι ἀλλά αὐξάνεται ὁ χρόνος πού ἔχουμε πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς μας. Ἔτσι ζοῦμε περισσότερα χρόνια ἀλλά καί ἡ ζωή μας γίνεται πῶς δύσκολη. Αυτό ἔχει συνέπειες καί γιά τήν ἰατρική ἐπιστήμη ἢ ὁποῖα ἀρχίζει καί ἀντιμετωπίζει διαφορετικά προβλήματα καί βιοηθικά διλήμματα.

Γιά τόν τόπο τοῦ θανάτου μας οἱ στατιστικές λένε ὅτι περισσότεροι ἀπό τούς μισούς ἀπό ἐμᾶς, ἀναλόγως καί τοῦ σέ ποιά χώρα ζοῦμε, θά πεθάνουμε στό νοσοκομεῖο, ὄχι σέ μία κλινική ἢ σέ ἕνα χῶρο ὅπως τήν «Ἀροδαφνοῦσα». Αυτό δυστυχῶς δέν εἶναι καλό διότι ἀπό μελέτες πού ἔχουν γίνει

γνωρίζουμε ότι οι συγγενείς των ανθρώπων που πεθαίνουν σε χώρους όπως τις έντατικές των νοσοκομείων βιώνουν οκτώ φορές περισσότερο στρές συγκριτικά με θανάτους εκτός νοσοκομείου. Τό έντονο αυτό στρές έχει μακροχρόνιες συνέπειες για τους ανθρώπους που μένουν και αποτελεί ένα ιδιαίτερα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα.

Βλέπουμε δηλαδή να αυξάνεται ο προσδόκιμος χρόνος ζωής μας, να αυξάνεται ίσως και η προσπάθειά μας να κρατήσουμε στην ζωή τους ανθρώπους με μέσα κάποιες φορές διαφοροούμενα, και αυξάνεται και τό πρόβλημα όταν φύγουν εκείνοι οι άνθρωποι που θά έφευγαν έτσι και αλλιώς, διότι εκείνοι που μένουν έχουν βιώσει τραυματικές έμπειρίες και τραυματικά διλήμματα.

Μπαίνουμε μετά από αυτά τά εισαγωγικά στατιστικά στό θέμα που μέ απασχολεί ιδιαίτερα έμένα και τό όποιο αφορά την «Άροδαφνουσα» στην όποια βρίσκομαι καθημερινά. Έχουμε λοιπόν την εύλογία να έχουμε ένα χώρο όπως την «Άροδαφνουσα» στον τόπο μας και δυστυχώς αυτό πολλές φορές δέν τό αντιλαμβανόμαστε κυρίως λόγω της άνωριμότητας της κοινωνίας μας και του φόβου που

έχουμε ως έλληνορθόδοξοι να μιλήσουμε για τον θάνατο και ειδικά μέ τους ανθρώπους οι όποιοι πεθαίνουν. Έτσι ή «Άροδαφνουσα» από χώρος εύλογίας έχει γίνει ένας χώρος για τον όποιο επικρατεί μεγάλη προκατάληψη ότι εκεί πάει ό άνθρωπος για να πεθάνει.

Λοιπόν, όλοι θά πεθάνουμε, όπως έχουμε πεί, και άν είναι να πεθάνουμε άς πάμε στην «Άροδαφνουσα» ώστε τουλάχιστον να πεθάνουμε καλά. Διότι στην «Άροδαφνουσα» εφαρμόζεται στην πράξη αυτό που ονομάζεται «Άνακουφιστική Φροντίδα». Κύριος στόχος της άνακουφιστικής φροντίδας είναι ή βελτίωση της ποιότητας ζωής των άσθενών τό όποιο γίνεται μέ πολλούς και διάφορους τρόπους αλλά μέ κύριο χαρακτηριστικό τό ότι βλέπει τον άσθενή και τον φροντιστή του, είτε αυτός είναι συγγενής ή φίλος, ως μία μονάδα. Έτσι ό άσθενής και ό φροντιστής χρειάζονται άνακούφιση από πολλών ειδών πόνους, σωματικό, ψυχολογικό, πνευματικό, κοινωνικό και από όποιοδήποτε άλλο είδος πόνου ύποφέρει.

Αυτή ή σχετικά νέα προσέγγιση ήταν τό δημιούργημα της Dame Cicely Saunders, μίας Άγγλίδας γιατρού ή όποια μετά από περισσότερα από 10 χρόνια προσπαθειών ίδρυσε τό πρώτο νοσηλευτήριο που είχε ως μοναδικό στόχο την

παροχή ποιοτικής ανακουφιστικής φροντίδας τό 1967. Αυτή ή γιατρός, στηριζόμενη στη χριστιανική της πίστη, και αφού πρώτα είχε εκπαιδευτεί ως νοσηλεύτρια και κοινωνική λειτουργός, αντιλήφθηκε την ανάγκη μίας ολιστικής προσέγγισης ανακούφισης τών καρκινοπαθών ασθενών μέσω τών εμπειριών της.

Η ανακουφιστική φροντίδα είναι διεπιστημονική προσέγγιση ή όποια δέν απασχολεί μόνο γιατρούς αλλά και πολλές άλλες ειδικότητες επαγγελματιών υγείας όπως νοσηλευτές, φυσικοθεραπευτές, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και βλέπει την κάθε περίπτωση εξατομικευμένα. Ό κάθε ασθενής και ή ομάδα ανθρώπων οί όποιοι βρίσκονται κοντά του αντιμετωπίζονται ως μία ξε-

χωριστή και μοναδική περίπτωση.

Τήν πορεία προς τόν θάνατο ή ανακουφιστική φροντίδα τήν δέχεται, χωρίς νά προσπαθει νά τήν επισπεύσει ή νά τήν αναβάλλει. Πολλοί έχουν τήν άνησυχία ότι προσπαθώντας νά ανακουφίσουν τόν ασθενή από τόν σωματικό πόνο δίνοντάς του μορφίνη τόν φέρνεις πιό γρήγορα στόν θάνατο, ένω αυτό βάσει πολλών έρευνών πού έχουν γίνει δέν ισχύει. Η κύρια λοιπόν προσπάθεια είναι ή εξασφάλιση τής καλύτερης δυνατής ποιότητας ζωής μέχρι τή στιγμή του θανάτου. Αυτό διασφαλίζεται μέσω τής καθημερινής επικοινωνίας αυτής τής διεπιστημονικής ομάδας καθώς και μέσω τακτικών συναντήσεων κατά τίς όποιες συζητούνται και αποφασίζονται οί στόχοι για κάθε ασθενή.

Αυτή τή φιλοσοφία ανακουφιστικής φροντίδας προσπαθει νά εφαρμόσει και ή ομάδα στην «Άροδαφνούσα» και πρέπει νά νιώθουμε τήν παρουσία αυτού του χώρου στόν τόπο μας ως ιδιαίτερη εύλογία αφού παρέχει τή δυνατότητα στόν άνθρωπο νά βιώσει τό τέλος τής ζωής του άνώδυνα και ειρηνικά. Και άν αυτή ή δυνατότητα συνδυαστεί και μέ τήν έλπίδα και προσδοκία τής αναστάσεως πού είναι συνυφασμένη μέ τήν πίστη μας τότε εκεί ό άνθρωπος μπορεί νά βρει θεία ανακούφιση και παρηγοριά.

Τά ἐκκλησιαστικά χαρακτηριστικά

στήν Ἀνακουφιστική φροντίδα¹

Μητροπολίτη Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς
κ. Νικολάου

Η ἐλῶ ὅμως νά δώσω μερικά στοιχεῖα ἐκκλησιαστικῆς ταυτότητας σ' αὐτό τόν τομέα τῆς Ἀνακουφιστικῆς φροντίδας. Τί σημαίνει αὐτό; Χρειαζέται ἡ Ἐκκλησία; Μπορεῖ κάτι νά κάνει; Εἶναι ἀναγκαῖο αὐτούς τούς ἀνθρώπους νά τούς βοηθήσουμε. Μήπως ἡ Ἐκκλησία ἔχει νά προσφέρει κάτι ἢ ἴδια ἢ μπορεῖ νά τό κάνει ἢ κοινωνία μόνη της; Ἄς τό δοῦμε λίγο. Αὐτό τό θεωρῶ ἀπαραίτητο. Διότι τώρα τείνει νά ἀναπτύσσεται μία τάση ἐνῶ ὅλα αὐτά ξεκίνησαν ἀπό ἐκκλησιαστικούς ἀνθρώπους, κάπως νά θέλουν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό αὐτό πού ὀνομάζεται ἐκκλησιαστική ταυτότητα ἢ πίστη γιά διαφόρους λόγους. Καταρχάς, τά μεγαλύτερα ὀνόματα πού ξεκίνησαν αὐτό ἦταν γυναῖκες μοναχές στήν Ἴρλανδία, στήν Ἀμερική, στήν Ἀγγλία καί στή Γαλλία. Ἄτομα τά

ὁποῖα ἀφιερῶθηκαν ἐξ' ὀλοκλήρου στή διακονία τῶν ἀσθενῶν μέ ὅποιο τρόπο εἶχανε καί φτιάξανε αὐτούς τούς χώρους. Ἦταν ἀδελφές τοῦ ἐλέους, ὅπως ὀνομάζονται στή Δύση. Δηλαδή ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦσαν νά φέρουν τό ἔλεος τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ στή ζωή τῶν καταπονουμένων ἀσθενῶν.

Τό δεύτερο εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει μία ἐξαιρετική διδασκαλία μοναδική, ἢ ὁποῖα δέν πρέπει νά μείνει ἀναξιοποίητη στό νά ἀγκαλιάσει τόν πάσχοντα ἄνθρωπο καί ἀσθενῆ. Θά 'θελα νά πῶ μερικά λόγια, ὅπως λειτούργησαν σάν σκέψεις καί σάν βιώματα στή δική μου τήν ψυχή τόν καιρό τοῦ δικοῦ μου προβληματισμοῦ. Οἱ ἔννοιες ἄς ποῦμε τῆς ἀλληλεγγύης, ἢ ἔννοια τῆς ἀγάπης, ἢ ἔννοια τῆς προσφορᾶς εἶναι πολύ βαθιές ἔννοιες μέσα στήν ἐκκλησιαστική

1. Απόσπασμα ἀπό ὁμιλία στό Σεμινάριο Καταρτισμοῦ Στελεχῶν γιά τή διαχείριση τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, πού πραγματοποιήθηκε στήν ἐνορία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στήν Ἀκρόπολη Λευκωσίας, τό Σάββατο 13 Ἰουνίου 2015.

ζωή, τή διδασκαλία κυρίως τοῦ χριστιανισμοῦ καί γι' αὐτό θά μιλήσω.

Θά ἤθελα ἐπίσης νά ἔβλεπα καί τήν ὀρθόδοξη ὀπτική αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Πού μεταφέρει τήν ἀγάπη ἀπό πράξη καί καθῆκον στήν κατάσταση τῆς ἀνάγκης τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος τήν προσφέρει, πῶς λειτουργεῖ σ' αὐτόν ὁ ὁποῖος προσφέρει τήν ἀγάπη. Δέν θά κάνω ἀνάλυση, ἀπλῶς θά κάνω ἀναφορά. Τί εἶναι ἡ παραβολή τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη; Θά ἤθελα πολύ νά τήν ἀναλύσω. Ἔχει κάτι φοβερές λεπτομέρειες. Βγάζει ἀπό μέσα ἕνα μεγαλεῖο τό ὅποιο ἔχει βασικά τό στοιχεῖο τῆς θυσίας καί τῆς προσφορᾶς. Ἔχει μία ἐκσταση. Βγαίνει κανεῖς ἔξω ἀπό τόν κόσμο τῆς δικῆς του προσωπικῆς ἀσφάλειας καί ἀγκαλιάζει τήν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου ἀψηφώντας τούς κινδύνους, ἀδιαφορώντας γιά τό κό-

στος, γιά τόν χρόνο, γιά ὅτιδήποτε ἄλλο. Δέστε λίγο. Ἀναφορά εἶναι σ' αὐτή τήν παραβολή τῆς Κρίσεως, πῶς ὁ Χριστός θά κρίνει τελικά τούς ἀνθρώπους πάνω στόν ἄξονα τῆς ἀγάπης. Δέν ἔχει ἐκκλησιαστικούς τύπους. Ὅταν θά ῥθει ἡ ὥρα τῆς κρίσης τῶν ἀνθρώπων θά χωρίσει ὁ Θεός τούς ἀνθρώπους, ὅπως χωρίζει τά πρόβατα ἀπό τά ἐρίφια ὁ τσοπάνος καί θά βάλει στά δεξιά του τά πρόβατα καί θά τούς πει: Ἔσεῖς εἶστε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου. Σᾶς ἀνήκει ἡ ἐτοιμασμένη γιά σᾶς Βασιλεία ἀπό καταβολῆς κόσμου. Φτιάχτηκε κάτι γιά σᾶς καί αὐτό εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Περάστε καί πάρτε τήν ὡς κληρονομιά καί ἀπολαύστε τήν αἰώνια. Γιατί; Ἐπεινάσα καί ἐδώσατέ μου νά φάω, ἐδίψασα καί ἐδώσατέ μου νά πιῶ, γιατί ἤμουν ξένος καί μέ ἐπισκεφθήκατε, γιατί ἤμουν ἄρρωστος καί ἤρθατε

μικά καλή
πράξη για
νά αισθαν-
θοῦμε καλά
ἐμεῖς οἱ ἴδιοι;

Αὐτός εἶναι ὁ βοη-
θούμενος καί ἐγώ εἶμαι ὁ βοηθῶν
πού δημιουργεῖ στήν οὐσία τό πε-
ριβάλλον μιᾶς κρυφῆς ἔπαρσης; Ἦ
νομίζετε κάτι ἄλλο; Καί μᾶς λέει
λοιπόν μέσα ἀπό τό εὐαγγέλιο
αὐτή ὅλη ἡ διδασκαλία ὅτι ὁ δι-
πλανός μας εἶναι πρῶτον πλησίον,
ὅποιος καί νά ᾖναι. Εἶναι κοντινός
μας ἢ ἐμεῖς τόν κάνουμε κοντινό
μας. Δέν εἶναι ἀπόμακρος, εἶναι
κοντινός.

Δεύτερο πράγμα. Δέν εἶναι μόνο
κοντινός, εἶναι ἀδελφός πού ση-
μαίνει ὅτι εἶναι συγγενής. Ὅπως
νιώθουμε ἐμεῖς ὅτι κάποιος εἶναι
αἷμα μας, εἶναι δικός μας καί ἐμεῖς
δικοί του, δέν μπορούμε ποτέ νά
ποῦμε ὅτι εἶναι ξένος.

Ἐπάρχει ἀκόμα κάτι, ὅτι εἶναι
ἀδελφός τοῦ Χριστοῦ. «Ἐφόσον
ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν
ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων...».
Ὅτι εἶναι ὁ ἀδελφός τοῦ Χριστοῦ,
ἄρα ψάχνουμε νά βροῦμε τόν
ἀδελφό τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπάρχει ἕνα τέταρτο, ὅτι εἶναι
ὁ ὀρώμενος Θεός ἐκεῖνη τή στιγ-
μή. «Ἐφόσον ἐποιήσατε ἐνί τού-
των τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχί-
στων ἐμοί ἐποιήσατε». Μήν φαν-
ταστεῖτε ὅτι θά πάτε νά δεῖτε τόν
Θεό κάπου. Θά τόν δεῖτε νά
ἀντανακλᾶται στή ζωή τοῦ πά-

κοντά μου, γιατί ἤμουνα γυμνός
καί μέ ντύσατε, γιατί ἤμουν στή
φυλακή καί μέ ἐπισκεφθήκατε.
Γιατί ἤμουν πονεμένος σέ ἀνάγκη
καί ἐσεῖς σταθήκατε δίπλα μου.
Θά γυρίσουν αὐτοί καί θά τοῦ
ποῦν: Δέν τό καταλάβαμε, δέν σέ
εἶδαμε, ἀλλά τό κάναμε. Καί θά
τούς πεῖ ὁ Χριστός ὅτι μέ εἶδατε.
Ἦσαстан τόσο ταπεινοί πού νά
μήν νομίσετε ὅτι ἤμουν ἐγώ καί μέ
εἶδατε στό πρόσωπο αὐτῶν τῶν
ἀνθρώπων. «Ἐφόσον ἐποιήσατε
ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
ἐλαχίστων ἐμοί ἐποιήσατε». Ἐφό-
σον τό κάνατε σέ ἕναν ἀπό αὐτούς
τούς ἐλάχιστους ἀνθρώπους πού
ὅμως εἶναι ἀδελφοί μου, σέ μένα
τό κάνατε. Δηλαδή εἶναι ἀδελφοί
μου καί ἡ πράξη σας ἀντανακλᾶ
σέ μένα. Ποιοί εἶναι οἱ πονεμένοι,
οἱ πεινασμένοι, οἱ διψασμένοι, οἱ
ξεχασμένοι, οἱ ξένοι, οἱ ἀσθενεῖς,
οἱ φυλακισμένοι, οἱ περιφρονημένοι.

Αὐτό μᾶς δημιουργεῖ μία σχέ-
ψη γιά τή σχέση μέ τόν πλησίον.
Τί εἶναι ὁ πλησίον; Μήπως εἶναι
ὁ ἀδύνατος ἀποδέκτης τῆς δικῆς
μας ἀνάγκης νά κάνουμε μία νο-

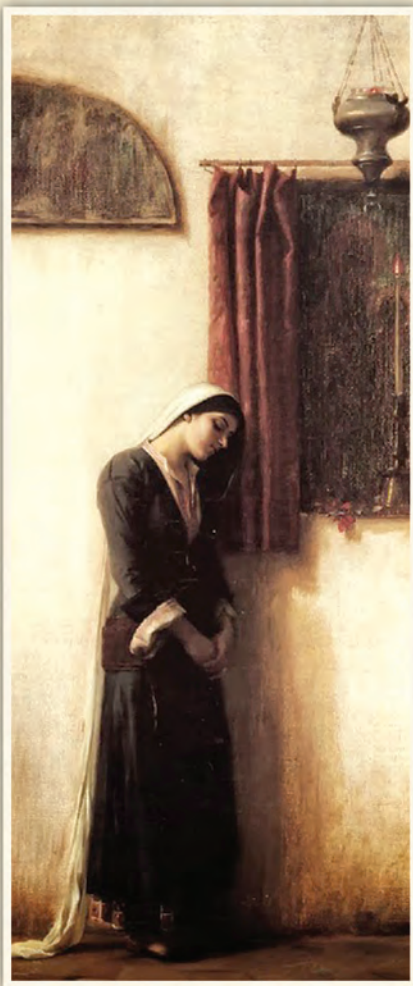
σχοντος αδελφοῦ. Αυτό είναι φοβερό πράγμα στη διδασκαλία. Ἦ είναι μία μεγάλη υπερβολή με ώραία λόγια πού δέν μπορούμε νά τήν προσεγγίσουμε ἤ είναι μία πηγή ἔμπνευσης γιά νά ἀλλάξει ἐντελῶς ἡ πορεία καί κατεύθυνση τῆς ζωῆς μας ἀπό τό νά ἀσχολούμαστε μόνο μέ τόν ἑαυτό μας καί τό ἐγώ μας, νά στραφοῦμε δίπλα καί νά ἀντικρύσουμε τόν ἀδελφό μας τόν πονεμένο μάλλον ὡς πλησίον μας, ὡς ἀδελφό μας, ὡς ἀδελφό τοῦ Χριστοῦ, ὡς τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐκείνη τή στιγμή κάνοντας κάτι ἀπό ἀγάπη. Αὐτή είναι ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Αὐτό είναι μονοπώλιο καί δέν τό λείει πουθενά ἄλλοῦ. Αὐτό μπορεῖ νά ἐμπνεύσει τή ζωή κάποιων πού ἀποδέχονται τό εὐαγγέλιο, οἱ ὅποιοι τό ἀγκαλιάζουν καί μποροῦν νά ἐμπνευστοῦν ἀπό αὐτό. Καί ὅτι βγάλει. Καί βγάζει πάρα πολλά. Νά γιατί ἡ ἀνακουφιστική φροντίδα ἔχει μία βάση τέτοια.

Νά πει κανείς μετά γιά τά κείμενα τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου, πού ἀναλύουν αὐτή τήν ἀγάπη; Νά πει γιά τούς λόγους τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου μέσα στήν ὁποία κάνει πάλι μνεία τῆς ἀγάπης ὁ Χριστός; Νά πει γιά τό περιεχόμενο τοῦ ἀποστόλου Παύλου πού λέει ὅτι ὄχι μόνο δέν εἴμαστε ξένοι ἀλλά ἀλλήλων μέλη, περιχωρεῖ δηλαδή ἡ ζωή τοῦ ἑνός μέ τή ζωή τοῦ ἄλλου; Νά μιλήσουμε

γιά ὅλη τήν πατερική διδασκαλία περί τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν; Ὅλο αὐτό τό πράγμα είναι ἀκριβῶς ὁ θησαυρός μίας τεράστιας σέ σημασία καί περιεχόμενο διδασκαλίας, πού θά μπορούσε νά ἐμπνεύσει τόν κάθε διψασμένο γιά νά προσφέρει ἀγάπη. Ὑπάρχει λοιπόν ὅλο αὐτό τό οἰκοδόμημα τῆς διδασκαλίας τῆς ἀγάπης γιά τό ὅποιο θά ἄξιζε νά μιλάει διαρκῶς ἡ Ἐκκλησία. Καί μιλάει βέβαια. Ἀλλά καί θ' ἄξιζε κι ἐμεῖς ν' ἀνοίγουμε τ' αὐτιά μας καί νά ἐμπνεόμαστε ἀπ' αὐτό γιά νά γεννᾶ τελικῶς τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μέσα μας γιά τόν συνάνθρωπό μας. Ὑπό τήν ἔννοια αὐτή ὁ πάσχων συνάνθρωπος καί ἡ συμμετοχή μας στή ζωή του στή δύσκολη φάση πού κυριαρχεῖ ὁ πόνος, πού κυριαρχεῖ ὁ φόβος, πού κυριαρχεῖ ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀπώλεια τῶν ἐλπίδων πού δέν μπορεῖ νά δεῖ κάποιο μέλλον, πού νιώθει ὅλη αὐτή τήν ἐγκατάλειψη καί μοναξιά, ἡ συμμετοχή μας στή φάση αὐτή ἴσως ἀποτελεῖ πνευματική εὐκαιρία μας. Διερωτῶμαι ἂν ὅλο αὐτό τό κεφάλαιο τό βάλουμε στήν ἄκρη, δηλαδή ἂν προσφέρουμε τή δική μας ἀγάπη στόν ἄλλο κι ὄχι τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἄρα θά ἤμασταν στοιχειωδῶς ἀνεπαρκεῖς στό νά μπορέσουμε κάπως νά μπορέσουμε νά βοηθήσουμε τούς ἀνθρώπους αὐτούς. Μόνο ὡς ἐκεῖ θά μπορούσαμε, ἴσως ὄχι καί παρὰ τῶν. Ἄν ὅμως ἔχουμε ἀποθέ-

ματα τέτοιων βιωμάτων και τέτοιων έσωτερικῶν πόθων τότε θά άξιζε τόν κόπο νά άσχοληθοῦμε μέ τό θέμα και νά δοῦμε πῶς αυτό θά μπορούσαμε νά τό διαχειριστοῦμε ὡς άξονα τῆς δικῆς μας σωτηρίας και τοῦ δικοῦ μας έξαγιασμοῦ.

Ένα δεύτερο πράγμα πού πάλι έχει ή Έκκλησία είναι ή αντιμετώπιση τοῦ θανάτου. Άν βγάλουμε τήν έννοια τοῦ Θεοῦ, άν δέν

ὑπάρχει ή πίστη, τότε ὅση άγάπη και νά προσφέρουμε σ' έναν άνθρωπο τόν ανακουφίζουμε λίγο και τελικῶς ὀδηγεῖται μαζί μας στό τέλος του. Στο μαῦρο, στό μηδέν, στό τίποτα. Είναι σαν ένας άνθρωπος ὁ ὁποῖος -αὐτή είναι ή σύγχρονη ανθρωπολογία- από τό τίποτε και τήν ανυπαρξία μέ μία πολύ μεγάλη τυχειότητα -τόν χρησιμοποιοῦ τόν ὄρο μέ μαθηματική έννοια- φτάνει στην ὑπαρξη, γίνεται ἔμβρυο, μεγαλώνει, θά δοῦμε άν θά τό αφήσουμε νά γεννηθεῖ, καλῶς, γεννιέται, δέν ξέρουμε πόσο θά ζήσει, δέν ξέρουμε πῶς θά ζήσει, δέν ξέρουμε άν θά ὑποφέρει, δέν ξέρουμε πῶς θά πεθάνει, δέν ξέρουμε πότε θά πεθάνει, πάντως θά πεθάνει και τότε τί είναι ὁ θάνατος; Είναι μήπως μία ἐπιστροφή στην ανυπαρξία; Φοβερό πράγμα. Αὐτός είναι ὁ μηδενισμός πού μάς λέει ὅτι εἴμαστε τίποτα. Τίποτα στην αρχή μας, στην καλύτερη περίπτωση εἴμαστε ζῶα, ἐπιστημονικές θεωρίες και διάφορα τέτοια, τό πιστεύουμε, ζοῦμε μέσα σ' αυτό -είναι φοβερό- και ξαφνικά ένα ἔμφραγμα, ένα ατύχημα, ένα ἔγκεφαλικό, ἔφυγε ὁ άνθρωπος, ἐπιστροφή στην ανυπαρξία. Δέν άξιζει αὐτή ή ζωή δέν άξιζει τίποτε. Δέν ἔχω ἐπιχειρήματα καρτεσιανῆς λογικῆς για νά σάς ἀποδείξω τά περί Θεοῦ, αλλά αυτό τό πράγμα καταργεῖ τόν άνθρωπο. Όχι τόν Θεό. Έρχεται ή Έκκλη-

σία και μᾶς προσφέρει αὐτή τήν ὀπτική. Λέει στὸν ἄνθρωπο. Ὅχι, ὁ θάνατος εἶναι ἓνα γλίστρομα, μία πόρτα, εἶναι ἓνα πέρασμα. Ὅπως τὸ σποράκι πού πέφτει στή γῆ και ξεχνιέται για λίγο, μετά δίνει βλαστό, ανεβαίνει τὸ φυτό και καρποφορεῖ, ὅπως τὸ ἔμβρυο βρίσκειται μέσα στή μήτρα, μέσ' τὰ ὑγρά και στό σκοτάδι τῆς μήτρας τῆς μητέρας του και μέ τὸ κλάμα βγαίνει στή ζωή, κατά ἀνάλογο τρόπο μέσα ἀπό τή μήτρα αὐτῆς τῆς ζωῆς, κάτω ἀπό τὸ χῶμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου καθέννας μας σάν ἓνα ἔμβρυο, σάν ἓνα σποράκι, ετοιμάζεται τὸ ἔμβρυο νά δώσει τήν πληρότητα τῆς ζωῆς και τὸ σποράκι τήν καρποφορία. Αὐτὸ γίνεται διά τοῦ θανάτου. Αὐτὸ μέ κάποιον τρόπο θά ἦταν φοβερό νά τὸ δώσουμε. Ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἓνα πέρασμα. Τὸ πῶς εἶναι ἄλλο θέμα. Πῶς ὁ καθέννας μας θά πεθάνει. Ἄλλο πράγμα πατάω delete και τελειώνω κι ἄλλο πράγμα ἀνοίγει ἓνα ἄλλο φάιλ και εἶναι ἓνας ἄλλος κόσμος. Ὅμως δίνει ἐλπίδα. Μεγάλο πράγμα ἡ Ἐκκλησία. Ἐχει λοιπόν και τήν ἀγάπη νά δώσει, ἔχει και τήν πίστη και τήν προοπτική νά προσφέρει. Και τὰ δύο αὐτὰ πράγματα ἔχουν δύο χαρακτηριστικά πολύ σημαντικά.

Τὸ ἓνα χαρακτηριστικό εἶναι ἡ θυσία. Ἀγάπη χωρίς αἶμα δέν εἶναι ἀγάπη, χωρίς γλυκό κόστος δέν ἔχει ἀξία. Τὸ ἴδιο και ἡ πίστη χωρίς τίμημα, χωρίς νά εἶναι ἄκρι

θανάτου, χωρίς νά εἶναι μέ προσωπική προσφορά δέν εἶναι πίστη. Εἶναι ἀπλῶς παραδοχή δογματικῶν ἀληθειῶν ἀορίστων. Ἀλλιῶς εἶναι ὁ πυρήνας τῆς ζωῆς. Τὸ ἓνα λοιπόν εἶναι τὸ θυσιαστικό στοιχείο, τὸ δεύτερο εἶναι ὁ ἐθελοντισμός, ἡ ἐθελούσια συμμετοχή. Ἀγάπη στήν ὁποία δέν μετέχεις μέ ὅλη σου τήν καρδιά και τήν πληρότητα δέν εἶναι ἀγάπη. Εἶναι πράξη κοινωνικῆς προσφορᾶς. Τὸ ἴδιο και ἡ πίστη. Ἄν ξεκινᾶς ἐπειδὴ φοβᾶσαι, ἐπειδὴ εἶσαι ἀνασφαλῆς, ἐπειδὴ ἔτσι ἔμαθες, ἐπειδὴ συνήθισες, δέν εἶναι πίστη. Ἄν ἔχει μέσα της τήν ἐλευθερία τῆς προσωπικῆς συμμετοχῆς εἶναι μεγαλεῖο. Ὑπάρχει λοιπόν ἡ ἀγάπη, ὑπάρχει ἡ πίστη ἡ ὁποία μᾶς βγάζει σ' αὐτὴν τὴ διάθεση τῆ μέχρι θυσίας ἐθελοντικῆς διακονίας και προσφορᾶς. Νά πῶς στηρίζεται τελικῶς ὁλος ὁ ἐκκλησιαστικός ἐθελοντισμός...

Εὐχομαι νά γίνει μία καλή προσπάθεια και μέσα ἀπό τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας νά δοῦμε και τήν ἀγάπη νά ἐκχύνεται και τήν πίστη νά ἐνισχύεται και σημεῖα τοῦ Θεοῦ νά φανερόνται και ἡ ζωή ὄλων μας νά ἀγιάζεται. Εὐχομαι νά γίνει μία καλή προσπάθεια και μέσα ἀπό τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας νά δοῦμε και τήν ἀγάπη νά ἐκχύνεται και τήν πίστη νά ἐνισχύεται και σημεῖα τοῦ Θεοῦ νά φανερόνται και ἡ ζωή ὄλων μας νά ἀγιάζεται.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Ἄρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη

(Ἐβρ. θ', 1-7)

«**1** Εἶχεν ἡ πρώτη σκηρὴ δικαιώματα λατρείας τό τε ἼΑγιον κοσμικόν· **2** σκηρὴ γάρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ἣ ἡ τε λυχρία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἣτις λέγεται ἼΑγια. **3** μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηρὴ ἡ λεγομένη ἼΑγια ἸΑγίων, **4** χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ἣ στάμνος χρυσοῦν ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ράβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης, **5** ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβίμι δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἰλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. **6** Τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηρὴν διὰ παρτὸς εἰσίσαισι οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, **7** εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων».

Ἡ ἑορτὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Ἰπεραγίας Θεοτόκου καθιερώθηκε στὴν Ἐκκλησία μας μέ βάση μιὰ ἀρχαία παράδοση. Σύμφωνα μέ τὴν παράδοση αὐτὴ οἱ θεοσεβεῖς γονεῖς της, ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα, τὴν ὀδήγησαν σέ ἡλικία τριῶν ἐτῶν καὶ τὴν ἀφιέρωσαν στὸν Ναὸ τοῦ Σολομῶντος, ὡς «τριετίζουσαν δάμαλιν». Ἐκεῖ τὴν παρέλαβε ὁ ἱερέας Ζαχαρίας καὶ τὴν ὀδήγησε στὰ ἼΑγια τῶν ἸΑγίων «ἀνατραφῆναι Κυρίῳ» καὶ «ἐτοιμασθῆναι εἰς θείαν κατοίκησιν». Τὴν εἰσήγαγε στὸν ἐσῶτερο καὶ ἀγιώτερο χῶρο τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ὅπου θά ἀνατρεφόταν κατὰ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ θά προετοιμαζόταν προκειμένου τὴν κατάλληλη

ώρα νά γίνει κατοικία τοῦ Θεοῦ. Νά κυφορήσει τόν Σωτήρα καί Λυτρωτή τοῦ κόσμου Χριστό. Ἡ Θεοτόκος σύμφωνα μέ τήν παράδοση αὐτή παρέμεινε στόν Ναό μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἤ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας της. Καθ' ὅλο αὐτό τό χρονικό διάστημα τρεφόταν ἀπό τοὺς ἀγγέλους. Κατόπιν τούτου κατά θεία οἰκονομία μνηστεύθηκε τόν δίκαιο Ἰωσήφ¹.

Ἡ παράδοση αὐτή ἄρχισε νά κυκλοφορεῖ στήν Ἐκκλησία ἀπό τόν ΣΤ' αἰώνα. Κατά τόν Η' αἰώνα ἦταν εὐρύτατα διαδεδομένη μεταξύ τῶν πιστῶν καί ἐπισημοποιήθηκε μέ τήν καθιέρωση ἰδιαίτερης ἑορτῆς. Στή Δύση ἡ ἑορτή τῶν Εἰσοδίων εἰσήχθη μόλις τό 1375. Τήν ἐξοστράχισε

ἀπό ρωμαϊκά ἑορτολόγια ὁ Πάπας Πίος ὁ Ε', ἀποκαταστάθηκε ὁμως ἀργότερα ἀπό τόν Πάπα Σίξτο τόν Ε'. Στήν Ἀνατολή καθιερώθηκε πολύ νωρίτερα. Οἱ μαρτυρίες πού ἔχουμε γιά τήν καθιέρωση τῆς συγκεκριμένης ἑορτῆς ἀνάγονται στόν ΙΑ' αἰώνα. Μάλιστα ὁ αὐτοκράτορας Μανουήλ Κομνηνός μέ νόμο (22η Νεαρά) τοῦ ἔτους 1166 τήν καθιέρωσε ὡς ἡμέρα ἀργίας, ἐνῶ εἶχε εἰσαχθεῖ στή λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας ἤδη ἀπό τόν Η' αἰώνα. Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τήν ἡμερομηνία τῆς ἑορτῆς, τήν 21η Νοεμβρίου δηλαδή, αὐτή φαίνεται ὅτι ἐπικράτησε, διότι κατ' αὐτήν γιορταζόταν στά Ἱεροσόλυμα ὡς ἐπέτειος τῶν «Ἐγκαινίων τοῦ ὑπό τοῦ Ἰουστινιανοῦ τῷ 543 ἀνεγερθέντος ἐκεῖ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Νέας»².

* * * *

Τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τῆς ἑορτῆς, παρμένο ἀπό τήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, συσχετίζει τήν Θεοτόκο μέ τή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου. Ἐπέλεξαν δέ οἱ θεοφόροι Πατέρες μας τήν πε-

1. Π.Ν. Τρεμπέλα, *Τήν Θεοτόκον μεγαλύνωμεν*, Ἀθήναι 1999, σ. 64.

2. Ὅ.π. σ. 65

ρικοπή αυτή, διότι βλέπουν στον φορητό εκείνο ναό των Εβραίων την προτύπωση της Υπεραγίας Θεοτόκου, ή όποια αναδείχθηκε έμφυχος ναός του Θεού. Αφ' ότου ήλθε στην ύπαρξή της τό Πανάγιο Πνεύμα και την έπισκίασε «δύναμις ύφίστου», όπως της είπε ό Άγγελος κατά την ώρα του Εύαγγελισμού της (Λουκ. α', 35), έβάστασε μέσα της τον «άχώρητον Θεόν» και έγινε κατοικητήριο του «Παντάνακτος Θεού».

Οί ιεροί ύμνογράφοι και οί Πατέρες της Έκκλησίας μας τονίζουν αυτή την αλήθεια μέ πολλές εικόνες και παρομοιώσεις και έξυμνούν την Παναγία ως «ναόν έμφυχον του μεγάλου Βασιλέως». Μάλιστα την συγκρίνουν μέ τή Σκηνή του Μαρτυρίου και την άποδεικνύουν άκόμη άνώτερη. Λένε ότι ή Σκηνή ήταν ή σκιά, ήταν τό σύμβολο και ό τύπος, ένω ή Θεοτόκος είναι ή πραγματικότητα, την όποια προεικόμιζε και έσυμβόλιζε ή άρχαία εκείνη Σκηνή.

Ή Σκηνή του Μαρτυρίου είχε τρία μέρη. Τό έξωτερικό μέρος ήταν ό περίβολος του ναού, όπου στεκόταν ό λαός και υπήρχε τό θυσιαστήριο των όλοκαυτωμάτων. Τό πρώτο μέρος του κυρίως ναού λεγόταν Άγια. Σ' αυτό υπήρχε ή «έπτάφωντος» άκοίμητη λυχνία, ή τράπε-

ζα και ή πρόθεση των άρτων. Έκει κάθε Σάββατο οί δώδεκα φυλές του Ίσραήλ έναπέθεταν δώδεκα άρτους ως προσφορά στον Θεό. Τό δεύτερο τμήμα, πού ήταν και τό μικρότερο σέ έκταση χώρου, όνομαζόταν Άγια των Αγίων. Στόν χώρο αυτό έμπαινε μόνο ό Άρχιερέας μιά φορά τον χρόνο.

Στά Άγια των Αγίων υπήρχε ή Κιβωτός της Διαθήκης, τό ξύλινο εκείνο έπιχρυσωμένο κιβώτιο μέσα στό όποιο φυλάσσονταν οί δύο θεοχάρακτες πλάκες μέ τίς έντολές του Θεού. Ή στάμνα μέ τό μάννα και ή ράβδος του Άαρών πού έβλάστησε κατά θαυματουργικό τρόπο. Αναφερόμενοι στά σκεύη αυτά της Σκηνης οί άγιοι Πατέρες παρατηρούν τά έξής:

Ή Κιβωτός της Διαθήκης, λένε, κράτησε στό έσωτερικό της τίς πλάκες μέ τίς θεϊκές έντολές, αλλά ή Κυρία Θεοτόκος έβάστασε όχι άπλως τούς λόγους, δηλαδή τίς έντολές του Θεού, αλλά τον ίδιο τον «Μονογενή Υιόν και Λόγον του Θεού». Έκράτησε στά σπλάγχνα της και τίς παρθενικές άγκάλες της τον ίδιο τον Νομοδότη Χριστό.

Στή Σκηνή υπήρχε «στάμνος χρυσή έχουσα τό μάννα». Φυλασσόταν κατ' έντολήν του Θεού, μέ πολλή ευλάβεια, μιά χρυσή στάμνα πού περιείχε τό μάννα.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΙΑ΄ ΛΟΥΚΑ

Πρωτ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Λουκ. ιδ', 16-24· Ματθ. κβ', 14)

«**16** Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δείπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς· **17** καὶ ἀπέστειλε τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα. **18** Καὶ ἤρξατο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἄγρον ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. **19** Καὶ ἕτερος εἶπε· Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. **20** Καὶ ἕτερος εἶπε· Γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. **21** Καὶ παραγερόμενος ὁ δούλος ἐκεῖνος ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ· Ἐξέλθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀραπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. **22** Καὶ εἶπεν ὁ δούλος· Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. **23** Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον· Ἐξέλθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. **24** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου. **14** Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί».

Η πρόθεση τοῦ οἰκοδεσπότη ἦταν σαφής. Νά προσφέρει στους φίλους του μία εὐκαιρία εὐφροσύνης μεγάλης. Οἱ προσκεκλημένοι ἀπαντοῦν μ' ἓναν τρόπο ἀπροσδόκητο.

Ἄρνοῦνται. Οὔτε κἀν λένε «εὐχαριστῶ».

Ἐκεῖνος τοὺς καλεῖ στή χαρά.

Αὐτοὶ συνοφρυώνονται. Δυσανασχετοῦν. Συμπεριφέρονται σάν νά τοὺς ζήτησε φόρο.

Ὁ Θεός λοιπόν μᾶς καλεῖ μέ μεγάλη χαρά. Πῶς ἀπαντοῦμε ἐμεῖς;

Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο συμπεριφέρονται οἱ προσκεκλημένοι εἶναι πραγματικά ἐξοργιστικός. Ἄνελικρινής. Ἀνόητος.

Ἐπικαλοῦνται ἐμπόδια ἀνυπέροβλητα. Κατ' ἐπείγουσαν ἀνάγκην. Ἀπασχολήσεις πού δέν ἀναβάλλονται.

Τόσο ὁ γάμος, ὅσο καί ὁ ἀγρός, ἀλλά καί ἡ σπορά δέν εἶναι πράγματα πού νά μή μποροῦν ν' ἀναβληθοῦν. Οὔτε γίνονται κατ' ἀνάγκην τήν ὥρα τοῦ δείπνου.

Χρησιμοποιοῦνται λοιπόν ἐπιπόλαιες, ἀστεῖες δικαιολογίες. Προφάσεις ἀστήρικτες.

Αὐτή τήν τακτική ἀντιγράφουμε καί οἱ ἄνθρωποι σήμερα. Ἔτσι, ἀλλάζοντας τίς λέξεις, κρατώντας τίς διαθέσεις τῶν προσώπων τῆς παραβολῆς, τίς διαθέσεις δηλ. τῆς ψυχρότητας καί τῆς ὑπεροψίας ἀπέναντι στόν Οἰκοδεσπότη τοῦ Σύμπαντος, συνεχίζουμε τήν ἴδια ἐξοργιστική τακτική τῶν προφάσεων.

Ὅλοι προφασίζόμεστε τίς δουλειές, γιά νά μή μελετοῦμε τόν

λόγο τοῦ Θεοῦ. Νά μήν προσευχόμεσθε. Ν' ἀναβάλλουμε τήν ἐξομολόγηση. Νά μήν ἐκκλησιαζόμεσθε.

Οἱ δικαιολογίες; Φτώχεια. Ὑποχρεώσεις. Οἰκονομική στενότητα. Ἀνάγκες. Ἀρρώστειες.

Οὐσιαστικά, ὅμως, ἂν θέλουμε νά εἴμασθε εἰλικρινεῖς, ὑπάρχει στενότητα καρδιάς. Νοῦ.

Ἄπλῶς προσπαθοῦμε νά δικαιολογήσουμε τ' ἀδικαιολόγητα. Τό πρόβλημα δέν εἶναι ἡ σωστή, ἡ ὑγιής ἀπασχόληση. Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι μ' αὐτόν τόν τρόπο προσπαθοῦμε νά καλύψουμε τήν ἀδιαφορία μας. Τήν ὑπερβολική προσκόλληση στίς βιοτικές μέριμνες. Τήν ἔλλειψη διάθεσης ν' ἀκούσουμε τήν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι πολλοί ἄνθρωποι ἀπομακρύνονται ἀπό τόν Θεό. Χάνουν τίς ἀπύθμενες χαρές τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἀφήνουν νά τοὺς ἀπομυζοῦν κάθε διάθεση τά ὑλικά, χωρίς νά τοὺς ἀφήνουν ν' ἀτενίσουν τά αἰώνια. Ν' ἀσχοληθοῦν μέ τά πνευματικά.

Εἰδικά οἱ εὐλογοφανεῖς δικαιολογίες εἶναι πιό ἐπικίνδυνες.

Ρίζα; Ἡ ἄρνηση στό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Καιρός λοιπόν ν' ἀφήσουμε παράμερα τίς αὐταπάτες. Καί νά προσγειωθοῦμε.

Πρίν νά εἶναι ἄργά.

«Ο ΑΧΩΡΗΤΟΣ ΠΑΝΤΙ, ΠΩΣ ΕΧΩΡΗΘΗ ΕΝ ΓΑΣΤΡΙ;»

Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

“Ο ἀχώρητος παντί, πῶς ἐχωρήθη ἐν γαστρὶ; ὁ ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς, πῶς ἐν ἀγκάλαις τῆς Μητρὸς; Πάντως ὡς οἶδεν, ὡς ἠθέλησε καὶ ὡς ἠδόκησεν· ἄσαρκος γὰρ ὢν, ἐσαρκώθη ἐκὼν· καὶ γέγονεν ὁ Ὡν, ὃ οὐκ ἦν δι’ ἡμᾶς· καὶ μὴ ἐκστὰς τῆς φύσεως, μετέσχε τοῦ ἡμετέρου φυράματος...”.

Αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει στὸ σύμπαν ὀλόκληρο, ἀφοῦ εἶναι ὁ πανταχοῦ παρὼν Θεός, ἀφοῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος κόσμου, πῶς μπόρεσε νὰ χωρέσει στὴ μήτρα μιᾶς γυναίκας; Αὐτὸς ποὺ ἐπαναπαύεται στοὺς κόλπους τοῦ ἀνάρχου Θεοῦ Πατρὸς, ἀφοῦ εἶναι ὁ συνάναρχος καὶ συναίδιος Υἱὸς καὶ Λόγος Του, πῶς εὐρίσκεται ὡς βρέφος στὶς ἀγκάλες τῆς κατὰ σάρκα Μητρὸς Του, τῆς Παρθένου Μαρίας; Αὐτὸ τὸ μέγα μυστήριον δὲν μπορεῖ ἀνθρώπινος νοῦς νὰ τὸ συλλάβει καὶ νὰ τὸ κα-

τανοήσει, πολὺ δὲ περισσότερο ἀνθρώπινη γλῶσσα νὰ τὸ ἐκφράσει. Ἡ Ἐνανθρώπησις τοῦ πανταχοῦ παρόντος, τοῦ προαιωνίου καὶ αἰδίου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐγένε, ὅπως Ἐκεῖνος ἐν τῇ πανσοφίᾳ Του γνωρίζει, ὅπως Ἐκεῖνος θέλησε καὶ ὅπως Ἐκεῖνος εὐδόκησε. Τὸ κατ’ ἐξοχὴν θέλημα τοῦ Παναγάθου Θεοῦ, τὸ κατ’ εὐδοκίαν θέλημά Του, ὅπως τὸ ὀνομάζουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ Πανάγαθος Θεὸς “πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν” (Α΄ Τιμ. β΄, 4). Γιὰ νὰ σώσει, λοιπόν, τὸν ἀνθρωπο ἀπὸ τὸ φοβερὸ δρᾶμα τῆς πτώσεως καὶ τῆς ὑποταγῆς του στὴ φθορά, στὴν ἁμαρτία καὶ στὸν θάνατο, ἐνῶ ἦταν ἄσαρκος, σαρκώθηκε μετὰ τὴ δική του θέλησι. Καὶ Αὐτὸς ποὺ εἶναι ὁ Ὡν, ὅπως ἀπεκάλυψε στὸν Προφῆτη Μωϋσῆ ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρῆβ

(=Σινᾶ) ἀμέσως μετὰ τὴ θεοπτική του ἐμπειρία μὲ τὴ φλεγόμενη καὶ μὴ κατακαιομένη βάτο (Ἐξ. γ', 14), ἔγινε γιὰ μᾶς αὐτὸ ποῦ δὲν ἦταν προηγουμένως, κτιστὸς ἄνθρωπος δηλαδή. Χωρὶς νὰ πάψει νὰ εἶναι Θεός, χωρὶς νὰ πάψει νὰ μετέχει τῆς θείας φύσεως, ἔγινε μέτοχος καὶ τῆς δικῆς μας φύσεως, τῆς ἀνθρωπίνης.

Στὸ Κᾶθισμα αὐτὸ τοῦ Ὁρθρου τῶν Χριστουγέννων (Κᾶθισμα μετὰ τὸν Πολυέλεον) ἐκφράζεται μὲ τὸν πλέον θεολογικὸ καὶ συνάμα μὲ τὸν πιὸ ὁμορφοποιητικὰ τρόπο τὸ μέγα μυστήριον τῆς Σαρκώσεως, τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ταυτοχρόνως ἐκφράζεται

καὶ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς μεγάλης Δεσποτικῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων, τῆς Μητροπόλεως ὅλων τῶν ἐορτῶν, ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Τὰ Χριστούγεννα εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, ἡ πλέον ἐκκοσμικευμένη καί, κατὰ ταῦτα, ἡ πλέον ἀδικημένη ἐορτὴ τῆς Ἐκκλησίας μας. Ταυτίστηκε στὸ μυαλὸ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων τῆς

ἐποχῆς μας μὲ τὸν φανταχτερὸ διάκοσμο τῶν ἡμερῶν, μὲ τὰ χριστουγεννιάτικα δέντρα, τὶς φάτνες, τὶς στολισμένες βιτρίνες τῶν καταστημάτων, τὰ λαμπάκια ποῦ ἀναβοσβήνουν παντοῦ· ταυτίστηκε μὲ τὰ ἐορταστικὰ τραπέζια, τὰ πλούσια ἐδέσματα καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ δώρων καὶ εὐχῶν, καὶ ἀκόμη χειρότερα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὰ λεγόμενα “ρεβεγιόν”, τὰ γλέντια, τὶς ποικίλες διασκεδάσεις καὶ τὰ ποικίλα θεάματα, τὴ χαρτοπαιξία κ.ο.κ.

Δικαιολογημένα διερωτᾶται κανεὶς: Τί σχέση μποροῦν νὰ ἔχουν ὅλ' αὐτὰ μὲ τὴν κατὰ σάρκα Γέννηση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία στὸ ταπεινὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, μὲ τὴν ἀσύλληπτη ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον νοῦ ἀλλὰ ταπεινὴ καθ' ὅλα εἴσοδος τοῦ ἀπειρου Θεοῦ στὰ πεπερασμένα δεδομένα τῆς δικῆς μας Ἱστορίας; Τὸ γεγονὸς τῆς Σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα τὸ μεγαλύτερον γεγονὸς τῆς παγκόσμιας Ἱστορίας, τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο

χώρισε όριστικά την Ίστορία του κόσμου στα δύο: στην πρό Χριστού και στη μετά Χριστόν εποχή. Ό δέ σκοπός της Σαρκώσεως του Υίου και Λόγου του Θεού δέν ήταν άλλος από τή δική μας σωτηρία και τή δική μας θέωση. Ό Λόγος του Θεού “ένηθρώπησεν, ίνα ήμείς θεοποιηθώμεν”, κατά τόν γνωστό λόγο του Μεγάλου Άθανασίου (Περὶ ένανθρωπήσεως του Λόγου, 54). ό Λόγος του Θεού, δηλαδή, έγινε άνθρωπος, για να μπορέσουμε ήμείς να γίνουμε κατά χάριν θεοί. Ό προαιώνιος Υιός και Λόγος του Θεού “ούχ άρπαγμόν ήγήσατο, κατά τήν έκφραση του Άποστόλου των Έθνών Παύλου, τó είναι ίσα Θεώ, άλλ’ έαυτόν εκένωσεν μορφήν δούλου λαβών” (Φιλ. β’, 6-7). δέν έπαναπαύθηκε στο ότι ήταν Θεός αληθινός, όμοούσιος με τόν Θεό Πατέρα και τó Πανάγιο Πνεύμα, αλλά κατεδέχθη να κενώσει Έαυτόν και να λάβει τή μορφή δούλου, ώστε δια του σταυρικού θανάτου Του και της εκ νεκρών τριημέρου Αναστάσεώς Του να μάς δώσει τή δυνατότητα να υπερβούμε τις συνέπειες της Πτώσεως των Πρωτοπλάστων, τή δυνατότητα δηλαδή να υπερβούμε τή φθορά, τήν άμαρτία και τόν θάνατο.

Οί θεολογικότατοι και μοναδικού ποιητικού κάλλους ύμνοι της έορτής των Χριστουγέννων

μάς εισάγουν με τόν καλύτερο δυνατό τρόπο στο πραγματικό νόημα της μεγάλης Δεσποτικής έορτής της Έκκλησίας μας και μάς φανερώνουν τó άπρόσιτο ύψος και τó άπύθμενο βάθος του μεγάλου μυστηρίου της Σαρκώσεως του Υίου και Λόγου του Θεού. Δέν μπορεί κανείς παρά να σταθει με άπέραντο θαυμασμό και με δέος μπροστά στη θεία έμπνευση των άγίων ποιητών που συνέγραψαν αυτούς τους ύμνους. Όσο και να προσπαθήσουμε, δέν μπορούμε να φανταστούμε τελειότερη ποιητική έκφραση του ύψηλου θεολογικού νοήματος της έορτής των Χριστουγέννων.

Τό Κάθισμα μετά τήν β’ Στιχολογία του Όρθρου των Χριστουγέννων αρχίζει μ’ ένα εύλογο έρώτημα προς τήν Ύπεραγία Θεοτόκο, στο όποιο παρουσιάζεται ή ίδια ή Θεομήτωρ να άπαντά. Η άπάντησή της μάς θυμίζει έν πολλοίς τόν τρόπο με τόν όποίο άντέδρασε και τó έρώτημα τó όποίο έθεσε στον Άρχάγγελο Γαβριήλ, όταν εκείνος της μετέφερε κατά τήν ήμέρα του Εύαγγελισμού τó χαρμόσυνο μήνυμα ότι θα γεννήσει τόν Σωτήρα του κόσμου. Είχε θέσει τότε ή Παναγία μας στον Άρχάγγελο τó έρώτημα: “Πώς έσται μοι τούτο έπει άνδρα ού γινώσκω;” (Λουκ. α’, 34). πώς μπορώ να φέρω στον κόσμο παιδί, άφοϋ

ποτέ μου δὲν εἶχα σαρκική συνάφεια μὲ ἄνδρα; Ἐὰν δοῦμε ὅμως τὸ ἴδιο τὸ Κάθισμα τοῦ Ὁρθρου τῶν Χριστουγέννων:

“Τί θαυμάζεις Μαριάμ; τί ἐκθαμβεῖσαι τῷ ἐν σοί; Ὅτι ἄχρονον Υἱόν, χρόνῳ ἐγέννησα φησί, τοῦ τικτομένου τὴν σύλληψιν μὴ διδαχθεῖσα. Ἐνανδρός εἰμι, καὶ πῶς τέξω Υἱόν; ἄσπορον γονὴν τίς ἐώρακεν; ὅπου Θεὸς δὲ βούλεται νικᾶται φύσεως τάξις, ὡς γέγραπται ...”.

Γιατί θαυμάζεις, Μαριάμ, καὶ γιατί ἐκπλήσσεσαι μ’ Αὐτὸν ποὺ κυοφορεῖς στὰ σπλάγχνα σου; Διότι ἐγέννησα ἐν χρόνῳ, ἀπαντᾷ ἡ Παρθένος Μαρία, Αὐτὸν ποὺ εἶναι ὁ ἄχρονος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ διδαχθῶ ἀπὸ κανένα τὸν ὑπερφυσικὸ τρόπο τῆς συλλήψεως Αὐτοῦ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ ἐμένα. Δὲν εἶμαι παντρεμένη καὶ κατὰ ταῦτα δὲν ἔχω ἄνδρα· πῶς μπορῶ, λοιπόν, νὰ γεννήσω Υἱόν; Ποιὸς εἶδε ξανὰ ἄσπορη (ἄνευ σπορᾶς, χωρὶς τὴ σαρκική συνάφεια ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς) σύλληψη, κυοφορία καὶ γέννηση; Ὅπως ἔχει γραφεῖ, ὅμως, ἐκεῖ ὅπου θέλει ὁ παντοδύναμος Θεός, ἐκεῖ νικᾶται, ἐκεῖ ὑπερβαίνεται ἡ φυσικὴ τάξη τῶν πραγμάτων.

Ὅντως! Στὴν Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχουμε πολλὰ θαυμαστὰ συλλήψεις καὶ γεννήσεις ἀπὸ στεῖρες

γυναῖκες καὶ ἀπὸ γυναῖκες πολὺ προχωρημένες στὴν ἡλικία. Ποιὲς νὰ πρωτοθυμηθοῦμε; Τὴ Σάρρα, τὴ γυναῖκα τοῦ Δικαίου Ἀβραάμ, ποὺ παρότι στεῖρα γέννησε τὸν Ἰσαὰκ μετὰ τὰ ἐνενηντα τῆς χρόνια; Τὴν Ἄννα, τὴ μητέρα τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, ποὺ, ἐνῶ ἦταν στεῖρα γιὰ πολλὰ χρόνια ἀξιώθηκε ν’ ἀποκτήσει ὄχι μόνο τὸν Σαμουὴλ ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ ἄλλα παιδιὰ; Τὴν Ἄννα, τὴ μητέρα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν Ἐλισάβετ, τὴ μητέρα τοῦ Τιμίου Προδρόμου; Οἱ σχετικὲς περιπτώσεις εἶναι πάμπολλες. Σύλληψη, ὅμως, κυοφορία καὶ γέννηση ἀπὸ παρθένο γυναῖκα δὲν εἶχαμε ποτέ. Ποτέ γυναῖκα στὴν Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἀξιώθηκε νὰ φέρει στὸν κόσμον παιδί χωρὶς νὰ προηγηθεῖ σαρκική συνάφεια μὲ ἄνδρα. Κι ὅμως, αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη στὴν περίπτωση τῆς Παρθένου Μαρίας μὲ τὴ Σύλληψη καὶ τὴ Γέννηση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴ χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἡ ἀπειρόγαμος κόρη συνέλαβε, κυοφόρησε γιὰ ἐννέα μῆνες καὶ γέννησε Υἱόν. Ἡ Παναγία μας κατέστη τοιοῦτοτρόπως “παστὰς ἀσπόρου νυμφεύσεως” (Ἀκάθιστος Ὑμνος). Ὅπως ἀναφέρεται σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ Τροπάρια τῆς ἐΰδης τοῦ Κανόνος τοῦ Ὁρθρου Χριστουγέννων: “Ἰδοὺ ἡ Παρθένος... ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσα

ἐκύησε Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ μένει Παρθένος”. Ἡ Παρθέ-
νος Μαρία συνέλαβε στὰ σπλά-
χνα της, κυοφόρησε καὶ γέννησε
τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸ καὶ
παραμένει Παρθένος. Γι’ αὐτὸ
καὶ ἡ Ἐκκλησία μας τὴν ὀνομά-
ζει Ἄειπάρθενο, ἀφοῦ ἦταν Παρ-
θένος πρὸ τοῦ τόκου, κατὰ τὸν
τόκον καὶ μετὰ τὸν τόκον.

Ἄς συνεχίσουμε μ’ ἓνα ἄλλο
ὠραιότατο τροπάριο τῆς ἐορτῆς,
μὲ τὸ πρῶτο Στιχηρὸν Ἰδιόμελον
τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν Χριστου-
γέννων, στὸ ὁποῖο ὁ ποιητῆς
(Γερμανὸς Ἀ Πατριάρχης Κων/πό-
λεως) παρουσιάζει μὲ ἀπαρά-
μιλλο τρόπο πῶς διὰ τῆς Σαρ-
κώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ
Θεοῦ θεραπεύονται οἱ συνέπειες
τῆς Πτώσεως τῶν Πρωτοπλά-
στων καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾶ καὶ
πάλιν τὴ δυνατότητα νὰ γίνει πο-
λίτης τοῦ Παραδείσου:

**“Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ
Κυρίῳ, τὸ παρὸν μυστήριον
ἐκδιηγούμενοι. Τὸ μεσότοιχον
τοῦ φραγμοῦ διαλέλυται, ἡ
φλογίνη ρομφαία τὰ νῶτα δί-
δωσι, καὶ τὰ Χερουβίμ παρα-
χωρεῖ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς·
κἀγὼ τοῦ παραδείσου τῆς
τροφῆς μεταλαμβάνω, οὗ προ-
εξεβλήθην διὰ τῆς παρακοῆς. Ἡ
γὰρ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ
Πατρός, ὁ χαρακτήρ τῆς ἀϊδιό-
τητος αὐτοῦ, μορφὴν δούλου
λαμβάνει, ἐξ ἀπειρογάμου
Μητρὸς προελθὼν, οὐ τροπὴν**

**ὑπομείνας· ὁ γὰρ ἦν διέμεινε,
Θεὸς ὢν ἀληθινός· καὶ ὁ οὐκ ἦν
προσέλαβεν, ἄνθρωπος γενό-
μενος διὰ φιλανθρωπίαν”.**

Ἄς γεμίσουμε ἀπὸ ἀγαλλίαση
(=ὑπερβολικὴ χαρὰ) γιὰ τὰ με-
γαλεῖα τοῦ Κυρίου, διηγούμενοι
αὐτὸ τὸ μέγα μυστήριον τῆς Σαρ-
κώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ
Θεοῦ. Μὲ τὴν Ἐνανθρώπησιν τοῦ
Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ
τὴν ἔνωση θείας καὶ ἀνθρωπίνης
φύσεως στὸ Πρόσωπό Του δια-
λύθηκε κυριολεκτικὰ τὸ μεσό-
τοιχον τοῦ φραγμοῦ (Ἐφ. β',
14), ποὺ χώριζε τοὺς ἀνθρώπους
ἀπὸ τὸν Θεὸ λόγω τῆς ἁμαρτίας·
ἡ φλογίνη ρομφαία, ἡ ὁποία μετὰ
τὴν ἐκδίωξιν τῶν Πρωτοπλάστων
ἀπὸ τὸν Παράδεισον τῆς τρυφῆς
κατ’ ἐντολὴν τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ
φύλαττε τὴν πύλην τῆς Ἐδέμ καὶ
“τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς”,
τὸν δρόμον δηλαδὴ ποὺ ὀδηγοῦσε
στὸ δένδρον τῆς ζωῆς ποὺ εὐρι-
σκόταν μέσα στὸν Παράδεισον,
τρέπεται σὲ φυγὴ· καὶ τὰ Χε-
ρουβίμ, τὸ ἀγγελικὸ τάγμα ποὺ
ὄρισε ἐπίσης ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ
φυλάττει τὴν πύλην τῆς Ἐδέμ, ἐπι-
τρέπουν στὸν ἄνθρωπον νὰ πλη-
σιάσει τὸ δένδρον τῆς ζωῆς καὶ νὰ
γευθεῖ τὸν καρπὸ του, νὰ κερδί-
σει δηλαδὴ τὴ χαμένη ἀθανασία.
Ὡς ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν,
ἀξιωνόμαστε κι ἐμεῖς νὰ γίνουμε
μέτοχοι τοῦ Παραδείσου τῆς
τροφῆς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐκδιωχ-
θήκαμε διὰ τῆς παρακοῆς τῶν

Πρωτοπλάστων Ἀδάμ καὶ Εὐᾶς. Αὐτὸς ποὺ εἶναι ἡ ἀπαράλλακτη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς ἀϊδιότητός Του λαμβάνει τὴ μορφή δούλου, ἀφοῦ προῆλθε ἀπὸ Μητέρα ἀπειρογάμη (= ποὺ δὲν εἶχε ἐμπειρία γάμου, ποὺ δὲν παντρεύτηκε), χωρὶς νὰ ὑποστεῖ ὅποιαδήποτε τροπή. Καὶ τοῦτο, γιατί παρέμεινε αὐτὸ ποὺ ἦταν, Θεὸς ἀληθινὸς δηλαδή, ἐνῶ παραλλήλως προσέλαβε αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν, τὴν ἀνθρωπίνη δηλαδή φύση, καὶ ἔγινε ἄνθρωπος ἀπὸ ἄκρα ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων, τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, στὸ Πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἔγινε, ὅπως μᾶς διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας, “ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως” (Ὅρος Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

Ὁ σκοπὸς τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἦταν, ὅπως ἀναφέραμε καὶ πιὸ πάνω, ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁποία ἐπετεύχθη μὲ τὴ θεραπεία τῶν συνεπειῶν τῆς Πτώσεως τῶν Πρωτοπλάστων, ἥτοι τῆς φθορᾶς, τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁμολογοῦμε κάθε φορὰ ποὺ ἀπαγγέλλουμε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, κατῆλθε ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐσαρκώθη “ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου” “δι’ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σω-

τηρίαν”. Τὴν ἀλήθεια αὐτή, τὴ διατυπώνει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ὡς ἐξῆς: “ἡ ἡμῶν αἰτία ἐκείνω γέγονε πρόφασις τῆς καθόδου, καὶ ἡ ἡμῶν παράβασις τοῦ Λόγου τὴν φιλανθρωπίαν ἐξεκαλέσατο, ὥστε καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι καὶ φανῆναι τὸν Κύριον ἐν ἀνθρώποις. τῆς γὰρ ἐκείνου ἐνσωματώσεως ἡμεῖς γεγόναμεν ὑπόθεσις, καὶ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἐφιλανθρωπεύσατο καὶ ἐν ἀνθρωπίνῳ γενέσθαι καὶ φανῆναι σώματι” (Περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, 4). Ἡ δική μας αἰτία ἔγινε ἀφορμὴ σ’ Ἐκεῖνον γιὰ νὰ κατέλθει ἐξ οὐρανῶν καὶ ἡ δική μας παράβασις κάλεσε σὲ βοήθεια τὴ φιλανθρωπία τοῦ Λόγου, ὥστε νὰ ἔλθει κοντὰ μας καὶ νὰ ἐμφανιστεῖ ὁ Κύριος στοὺς ἀνθρώπους. Γιὰ χάριν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἐσαρκώθη Ἐκεῖνος καὶ γιὰ τὴ δική μας σωτηρία ἐνήργησε μὲ φιλανθρωπία καὶ κατεδέχθη νὰ ἐμφανιστεῖ μὲ ἀνθρώπινο σῶμα.

Νὰ ὁλοκληρώσουμε αὐτὴ τὴ σύντομη περιδιάβασή μας στὴν ὑμνολογία τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων μὲ τὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο Στιχηρὸν Ἰδιόμελον τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς, τὸ ὁποῖο θὰ παραθέσουμε χωρὶς ἄλλο σχολιασμό. Στὸ τροπάριο αὐτὸ ὁ ποιητὴς (Ἀνατόλιος) μᾶς παρουσιάζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὸ κάθε κτίσμα, τὸ κάθε δημιουργημα ἐκφράζει τὴν εὐχαριστία του πρὸς τὸν ἐνανθρωπήσαντα

Υἱὸ καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ:

“Τί σοι προσενέγκωμεν Χριστέ, ὅτι ὤφθης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος δι’ ἡμᾶς; ἕκαστον γὰρ τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων τὴν εὐχαριστίαν σοι προσάγει· οἱ Ἄγγελοι τὸν ὕμνον· οἱ οὐρανοὶ τὸν Ἄστέρα· οἱ Μάγοι τὰ δῶρα· οἱ Ποιμένες τὸ θαῦμα· ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον· ἡ ἔρημος τὴν φάτνην· ἡμεῖς δὲ Μητέρα Παρθένον ...”.

Τί μπορούμε νὰ σοῦ προσφέρουμε, Χριστέ μας, ποὺ καταδέχθηκες νὰ κατεβεῖς πάνω στὴ γῆ ὡς ἄνθρωπος γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴ δική μας σωτηρία; Κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ κτίσματα, τὰ ὁποῖα Ἐσὺ δημιούργησες, σοῦ προσφέρει τὴ δική του εὐχαριστία. Οἱ Ἄγγελοι σοῦ προσφέρουν τὸν ὕμνο “Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία” (Λουκ. β’, 14). Οἱ οὐρανοὶ σοῦ προσφέρουν τὸ παράδοξο ἀστέρι, ποὺ καθοδήγησε τοὺς ἐξ Ἀνατολῶν Μάγους μέχρι τὴ Βηθλεέμ, γιὰ νὰ σταθεῖ τελικὰ πάνω ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου βρισκόταν ὁ νεογέννητος Ἰησοῦς. Οἱ τρεῖς σοφοὶ Μάγοι, ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴ μακρινὴ Ἀνατολή, σοῦ προσφέρουν τὰ εὐλαβικά τους δῶρα: χρυσό, λιβάνι καὶ σμύρνα. Οἱ ταπεινοὶ βοσκοί, ποὺ ἦσαν στὴν ὑπαιθρο τὴ νύχτα τῆς Γεννήσεως φυλάγοντας βάρδιες γιὰ τὸ κοπάδι τους, σοῦ προσφέρουν

τὸ θαῦμα τῆς ἐμφανίσεως σ’ αὐτοὺς τοῦ Ἀγγέλου ποὺ τοὺς ἀνεκοίνωσε “ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ” (Λουκ. β’, 11) καὶ τὸ θαῦμα τῆς δόξας τοῦ Κυρίου ποὺ τοὺς περιέλαμψε (Λουκ. β’, 9), ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμὸ ποὺ τοὺς προκάλεσε ἢ προσκύνηση τοῦ θείου βρέφους, ὥστε νὰ ἐπιστρέψουν “δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον” (Λουκ. β’, 20). Ἡ Γῆ σοῦ προσφέρει τὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, μέσα στὸ ὁποῖο ἔγινε ἡ Γέννησή Σου καὶ τὸ ὁποῖο ἔκτοτε ἀποτελεῖ κορυφαῖο προσκύνημα γιὰ τοὺς ὅπου γῆς Χριστιανοὺς μαζί με τὸν Πανάγιο Τάφο Σου. Ἡ ἔρημος τῆς Ἰουδαίας σοῦ προσφέρει τὴ φάτνη, μέσα στὴν ὁποία ἡ Παρθένος Μαρία σὲ τοποθέτησε ἀμέσως μετὰ τὴ Γέννησή Σου, ἀφοῦ πρῶτα σὲ ἐσπαργάνωσε (Λουκ. β’, 7). Ἐμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι τί ἔχουμε νὰ σοῦ προσφέρουμε; Μητέρα Παρθένο, τὴν Παρθένο Μαρία ποὺ ἀξιώθηκε νὰ γίνῃ ἡ κατὰ σάρκα μητέρα Σου. Σοῦ προσφέρουμε ὅ,τι καλύτερο, ὅ,τι ἀγιώτερο, ὅ,τι καθαρώτερο ἀνέδειξε τὸ ἀνθρώπινο γένος, τὴν Παρθένο Μαρία, ἡ ὁποία ἀξιώθηκε νὰ καταστεῖ ἡ ὄντως Παναγία, ἡ ὄντως μετὰ Θεὸν θεός, ἡ “τιμιωτέρα τῶν Χερουβείμ καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφείμ”.

μιλά για τή συνείδηση¹

Ἐπιμέλεια:

Πρωτ. Κωνσταντίνου Κωνσταντίνου
Θεολόγου

Ὅταν ὁ Θεός δημιουργήσε τόν ἄνθρωπο, ἔβαλε μέσα του ἓνα θεῖο σπέρμα, σάν ἓνα εἶδος λογισμοῦ πύο θερμοῦ καί φωτεινοῦ, νά ἔχει τή θέση τῆς σπίθας, γιά νά φωτίζει τόν νοῦ καί νά τοῦ δείχνει νά ξεχωρίζει τό καλό ἀπό τό κακό. Αὐτό ὀνομάζεται συνείδηση, καί εἶναι φυσικός νόμος. Αὐτός εἶναι τά πηγάρδια πού ἀνοιγε ὁ Ἰακώβ, ὅπως ἀκριβῶς εἶπαν οἱ Πατέρες, καί τά παράχωναν οἱ Φιλισταῖοι. Μ' αὐτό τόν νόμο, δηλαδή μέ τή συνείδηση, συμμορφώθηκαν οἱ Πατριάρχες καί ὅλοι οἱ ἅγιοι πού ἔζησαν πρὶν ἀπό τόν γραπτό νόμο καί εὐαρέστησαν στόν Θεό. Ἐπειδή ὁμως

αὐτή παραχώθηκε καί καταπατήθηκε ἀπό τοὺς ἀνθρώπους μέ τήν προοδευτική ἐξάπλωση τῆς ἀμαρτίας, χρειαστήκαμε τόν γραπτό νόμο, χρειαστήκαμε τοὺς ἅγιους Προφήτες, χρειαστήκαμε τήν ἐνανθρώπηση τοῦ ἴδιου τοῦ Δεσπότη μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιά νά τήν ξαναφέρει στό φῶς καί νά τήν ἀναστήσει, γιά νά ξαναδώσει ζωή, μέ τήν τήρηση τῶν ἁγίων ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, σ' ἐκείνη τήν σπίθα πού ἦταν παραχωμένη. Τώρα λοιπόν, εἶναι στό χέρι μας ἢ νά τήν παραχώσουμε πάλι ἢ νά τήν ἀφήσουμε νά λάμπει καί νά μᾶς φωτίζει, ἂν συμμορφωνόμαστε μέ τίς ὑποδείξεις της. Γιατί ὅταν ἡ συνείδησή μας

1. Ἀββᾶ Δωροθέου, Ἔργα Ἀσκητικά, ἐκδ. Ἐτοιμασία, Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέας 1991.

μᾶς ὑπαγορεύει νά κάνουμε αὐτό καί ἀδιαφοροῦμε, καί πάλι μᾶς λέει νά κάνουμε ἐκεῖνο καί δέν τό κάνουμε ἀλλά σταθερά καί ἀδιάκοπα τήν καταπατοῦμε, ἔτσι τήν θάβουμε καί δέν μπορεῖ πιά νά φωνάξει δυνατά μέσα μας, ἀπό τό βάρος πού τήν σκεπάζει. Ὅπως ἀκριβῶς τό λυχνάρι πού δίνει θαμπό φῶς, ἔτσι καί αὐτή ἀρχίζει νά μᾶς δείχνει ὄλο πιο θολά, ὄλο πιο σκοτεινά τά πράγματα, ὅπως συμβαίνει καί μέ τό θολωμένο ἀπό τά πολλά χῶματα νερό, πού δέν μπορεῖ νά δεῖ κανεῖς μέσα τό πρόσωπό του. Ἔτσι σιγά-σιγά καταντᾶμε νά μήν αἰσθανόμαστε ἐκεῖνα πού μᾶς ὑπαγορεύει ἡ συνείδησή μας καί νά φτάνουμε στό σημεῖο νά νομίζουμε ὅτι δέν τήν ἔχουμε καθόλου. Ὅμως δέν ὑπάρχει κανένας πού νά μήν τήν ἔχει. Γιατί αὐτό εἶναι κάτι θεϊκό, ὅπως ἤδη εἶπαμε, καί δέν χάνεται ποτέ, ἀλλά πάντα μᾶς θυμίζει ἐκεῖνο πού ὀφείλουμε νά κάνουμε. Ἐμεῖς ὅμως δέν τήν αἰσθανόμαστε γιατί, ὅπως εἶπα, τήν καταφρονοῦμε καί τήν καταπατοῦμε.

Γι' αὐτό ὁ Προφήτης θρηνεῖ τόν Ἐφραὶμ καί λέει: «Καταδυνάστευσε ὁ Ἐφραὶμ τόν ἀντίπαλό του καί κατέπνιξε τή φωνή του» (Ὡσηέ ε', 11). Ἀντίπαλο ὀνομάζει τή συνείδηση. Γι' αὐτό καί στό Εὐαγγέλιο λέει: «Νά ἔχεις καλές σχέσεις μέ τόν ἀντίπαλό σου, ὅσο περπατᾶτε ἀκόμα μαζί στό δρόμο, μήπως κάποτε σέ παραδώσει στόν

κριτή, καί ὁ κριτής στούς ὑπηρέτες καί σέ βάλουν στή φυλακή. Ἀληθινά σοῦ λέω, δέν θά βγεις ἀπό ἐκεῖ μέχρις ὅτου ξεπληρώσεις καί τήν τελευταία δεκάρα τοῦ χρέους σου» (Ματθ. ε', 25-26). Γιατί ὅμως ὀνομάζει τή συνείδηση ἀντίπαλο; Ἀντίπαλος λέγεται, ἐπειδή ἐναντιώνεται πάντοτε στό θέλημά μας τό κακό, καί μᾶς ἐλέγχει γι' αὐτά πού πρέπει νά κάνουμε καί δέν τά κάνουμε καί μᾶς κατηγορεῖ γι' αὐτά πού κάνουμε ἐνῶ δέν πρέπει νά τά κάνουμε. Γι' αὐτό τήν ὀνομάζει ἀντίπαλο, καί μᾶς παραγγέλλει λέγοντας: «Νά ἔχεις καλές σχέσεις μέ τόν ἀντίπαλό σου ὅσο περπατᾶτε ἀκόμα μαζί στό δρόμο». Ὁ δρόμος εἶναι, ὅπως λέει ὁ Μ. Βασίλειος, αὐτός ὁ κόσμος.

Ἄς φροντίσουμε λοιπόν, ἀδελφοί μου, νά φυλάμε τή συνείδησή μας, ὅσο ἀκόμα βρισκόμαστε σ' αὐτόν τόν κόσμο, χωρίς νά τήν προκαλοῦμε νά μᾶς ἐλέγξει γιά κάποιο πράγμα, χωρίς νά τήν καταπατοῦμε σέ τίποτα ἀπολύτως οὔτε καί στό ἐλάχιστο. Γιατί ξέρετε καλά ὅτι ἀπό τά μικρά αὐτά καί ἀσήμαντα, ὅπως λένε, φτάνουμε νά καταφρονοῦμε καί τά μεγάλα. Γιατί ὅταν ἀρχίσει κανεῖς νά λέει: «Τί σημασία ἔχει, ἂν πῶ αὐτό τό λόγο; Τί σημασία ἔχει ἂν φάω λιγάκι; Τί σημασία ἔχει ἂν δώσω προσοχή σ' αὐτό ἐδῶ τό πράγμα;» Ἀπό τό «τί σημασία ἔχει αὐτό καί τί σημασία ἔχει ἐκεῖνο», ἀποκτάει κανεῖς κακή καί διεστραμμένη

διάθεση και αρχίζει να καταφρονεί και τά μεγάλα και βαρύτερα, και να καταπατεί την ίδια τη συνείδησή του. Και προχωρώντας σιγά-σιγά κινδυνεύει να πέσει και σέ τέλεια αναισθησία.

Γι' αυτό, προσέξτε, αδελφοί μου, να μην αμελήσουμε τά μικρά, προσέξτε να μην καταφρονήσουμε αυτά σάν ασήμαντα. Δέν είναι μικρά, γιατί απ' αυτά τρέφεται ή ψυχή, απ' αυτά δημιουργείται κακή συνήθεια. Ἐς ἀγρυπνήσουμε, ἄς φροντίσουμε τά ἐλαφρά, ὅσο ἀκόμη είναι ἐλαφρά, γιά να μην γίνουν βαριά. Καί ή πρόοδος μας στήν ἀρετή και ή ἀμαρτία, ξεκινᾶνε ἀπό τά μικρά και καταλήγουν σέ μεγάλα εἴτε καλά εἴτε κακά. Γι' αὐτό μᾶς προτρέπει ὁ Κύριος να φυλάμε τή συνείδησή μας, σάν να θέλει να κάνει κάποιον ιδιαίτερα προσεκτικό και τοῦ λέει: «Πρόσεξε τί κάνεις, ταλαίπωρε, ξύπνα, δημιούργησε καλές σχέσεις μέ τόν ἀντίπαλό σου, ὅσο ἀκόμα βρίσκεσαι στό δρόμο μαζί του». Καί προσθέτει τόν φόβο και τόν κίνδυνο πού ἔχει ή υπόθεση, λέγοντας: «Μήπως κάποτε σέ παραδώσει στόν κριτή και ὁ κριτής στούς ὑπηρέτες και σέ βάλουν στή φυλακή». Καί τί ἄλλο; «Ἀληθινά σοῦ λέω, δέν θά βγεις ἀπό ἐκεῖ, μέχρις ὅτου ξεπληρώσεις και τήν τελευταία δεκάρα τοῦ χρέους σου». Γιατί ή συνείδηση μᾶς ἐλέγχει, ὅπως εἶπα, γιά τό καλό και γιά τό κακό, και μᾶς ὑποδεικνύει τί να κάνουμε και

τί ὄχι. Καί αὐτή πάλι θά μᾶς κατηγορήσει και στή μέλλουσα ζωή. Γι' αὐτό λέει: «Μήπως κάποτε σέ παραδώσει στόν κριτή κ.λπ.».

Ἡ προσπάθειά μας γιά να φυλάξουμε τή συνείδησή μας ἀγρυπνη και να συμμορφωνόμαστε μέ τίς ὑποδείξεις της, παίρνει πολλές και ποικίλες μορφές. Γιατί πρέπει να ἐνεργεῖ κανεῖς «κατά συνείδηση» και πρὸς τόν Θεό και πρὸς τόν πλησίον και πρὸς τά πράγματα. Πρὸς μέν τόν Θεό, γιά να μην καταφρονεῖ τίς ἐντολές Του, και ὅταν δέν τόν βλέπει ἄνθρωπος και ὅταν κανεῖς δέν ἀπαιτεῖ τίποτα ἀπ' αὐτόν. Αὐτός ἐνεργεῖ «κατά συνείδηση» ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ μυστικά. Νά, τί θέλω να πῶ: Ἀμέλησε τήν προσευχή, ἀνέβηκε στήν καρδιά του «ἐμπαθής λογισμός» και δέν πρόσεξε και δέν πίεσε τόν ἑαυτό του ἀλλά συγκατατέθηκε. Εἶδε τόν πλησίον του να λέει ἢ να κάνει κάτι και κατά τή φαντασία του τόν ὑποψιάστηκε και τόν κατέκρινε. Καί μέ λίγα λόγια, σέ ὅσα γίνονται ἐσωτερικά, μυστικά, πού κανένας δέν ξέρει παρά μόνον ὁ Θεός και ή συνείδησή μας, σ' αὐτά πρέπει να συμμορφωνόμαστε μέ τή φωνή τῆς συνειδήσεως. Αὐτό σημαίνει τό να τηροῦμε τή συνείδησή μας πρὸς τόν Θεό.

Ἡ τήρηση τῆς συνειδήσεως πρὸς τόν πλησίον είναι να μην κάνει κανεῖς τίποτα ἀπολύτως πού καταλαβαίνει ὅτι θλίβει ἢ πληγώνει τόν πλησίον, εἴτε μέ ἔργο, εἴτε

μέ λόγο, είτε μέ κάποια κίνηση είτε μ' ένα βλέμμα – γιατί μπορεί κανείς καί μέ μία κίνηση, ὅπως πολλές φορές λέω, νά πληγώσει τόν πλησίον, μπορεί καί μέ ένα βλέμμα. Καί μέ λίγα λόγια, ὁ ἄνθρωπος μολύνει τή συνείδησή του μέ ὅσα καταλαβαίνει ὅτι κάνει ἐπίτηδες γιά νά προκαλέσει λογισμό στόν πλησίον, ἐπειδή ξέρει ὅτι τό κάνει ἐπίτηδες γιά νά τόν βλάψει ἢ νά τόν στενοχωρήσει. Τό νά φυλάξει λοιπόν τή συνείδηση καί νά μήν κάνει κάτι τέτοιο, εἶναι αὐτό πού λέμε, «νά ἐνεργεῖ κατά συνείδηση» πρὸς τόν πλησίον.

Νά ἐνεργεῖ κανεῖς «κατά συνείδηση» πρὸς τά ὑλικά πράγματα σημαίνει νά μήν κάνει κατάχρηση κανενός πράγματος, νά μήν ἀφήνει κάτι νά καταστραφεῖ ἢ νά πεταχτεῖ. Ἄλλά καί ἂν ἀκόμα δεῖ κάτι πεταμένο, νά μήν τό ἀγνοήσει ἔστω καί ἂν εἶναι ἀσήμαντο, ἀλλά νά τό μαζέψει καί νά τό βάλει στή θέση του. Νά μήν χρησιμοποιεῖ ἀπρόσεκτα τά ροῦχα του. Γιατί, ἄς ὑποθέσουμε ὅτι μπορεί νά φορέσει κανεῖς τό ροῦχο του ἄλλη μία ἢ δύο ἐβδομάδες καί πηγαίνει καί τό βάζει καί τό πλένει, πρὶν τῆς ὥρας του, καί τό φθείρει. Καί ἀντί νά τό χρησιμοποιήσει ἄλλους πέντε μῆνες ἢ καί περισσότερο, μέ τό πλύνε-πλύνε τό παλιώνει καί τό ἀχρηστεύει. Καί αὐτό γίνεται «παρά συνείδηση». Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τό στρώμα. Πολλές φορές μπορεί κανεῖς νά βο-

λευτεῖ μ' ένα παπλωματάκι καί ζητάει παχύ στρώμα. Ἄλλοτε πάλι ἔχει ένα τρίχινο καί θέλει νά τό ἀλλάξει καί νά πάρει ἄλλο καινούργιο καί ὁμορφο ἀπό ματαιοδοξία ἢ ἀπό ἀκηδία. Μπορεῖ ν' ἀρκεστεῖ σ' ένα παλιόρουχο καί ζητάει μάλλινο καί δημιουργεῖ ζητήματα, ἂν δέν τοῦ τό δώσουν. Ἄν δέ καί ἀρχίσει νά προσέχει τόν ἀδελφό του καί νά λέει: «Γιατί αὐτός ἔχει αὐτό καί ἐγώ δέν ἔχω;» Ἦ, αὐτός εἶναι μακάριος! Τότε πρόκοψε! Ἄλλοτε πάλι ἀπλώνει κανεῖς τό ροῦχο του ἢ τό σκέπασμά του στόν ἥλιο καί ἀμελεῖ νά τό μαζέψει καί τό ἀφήνει καί καίγεται. Καί αὐτό εἶναι «παρά συνείδηση». Παρόμοια καί μέ τά φαγητά. Μπορεῖ κανεῖς νά βολευτεῖ μέ μικρό λάχανο ἢ λίγα ὄσπρια ἢ λίγες ἐλιές, καί δέν τό σηκώνει, ἀλλά ζητάει ἄλλο φαγητό πιό γευστικό καί πιό πολυτελές. Ὅλα αὐτά εἶναι «παρά συνείδηση».

Οἱ Πατέρες ὁμως λένε ὅτι δέν πρέπει ὁ μοναχός ν' ἀφήσει ποτέ τή συνείδησή του νά τόν καταταραννεῖ γιά ὅποιοδήποτε θέμα. Πρέπει λοιπόν, ἀδελφοί μου, ν' ἀγρυπνοῦμε πάντοτε καί νά φυλαγόμαστε ἀπ' ὅλα αὐτά, γιά νά μήν πέσουμε σέ κίνδυνο. Καί ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας τό προεῖπε, ὅπως τό ξανάπαμε. Ὁ Θεός νά δώσει νά τ' ἀκοῦμε καί νά τά τηροῦμε, γιά νά μήν μᾶς κατακρίνουν οἱ λόγοι τῶν Πατέρων μας. Ἀμήν.

Γιατί είναι αναγκαία ἡ ἐξομολόγησις;¹

ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως

Ἐπιμέλεια: Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

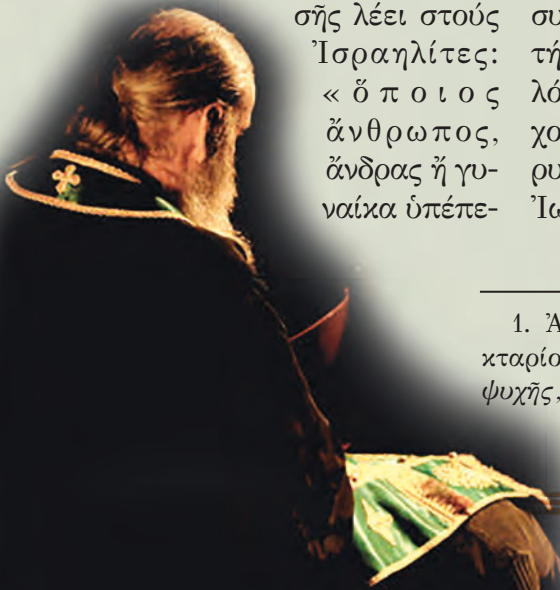
Ἡ ἐξομολόγησις εἶναι ἀναγκαία γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: α) διότι εἶναι ἐντολή τοῦ Θεοῦ, β) διότι ἐπαναφέρει καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν εἰρήνην μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ γ) διότι ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ ἡθικῆς καὶ πνευματικῆς ἄποψης.

Τό ὅτι ἡ ἐξομολόγησις εἶναι θεία ἐντολή φαίνεται ἀπὸ τίς Ἅγιες Γραφές, τὴν Παλαιά καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἐξ' ὀνόματος

τοῦ Θεοῦ ὁ Μωυσεὶς λέει στοὺς Ἰσραηλίτες:
« ὁ π ο ι ο ς
ἄνθρωπος,
ἄνδρας ἢ γυ-
ναίκα ὑπέπε-

σε σέ κάποια ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων καὶ παραμελώντας ἀδιαφόρησε γι' αὐτό, πρέπει νὰ ἐξομολογηθεῖ τὴν ἁμαρτίαν ἣν ὅποια διέπραξε» (Ἄρ. ε', 6-7). Στίς Παροιμίαις τοῦ Σολομῶντος ἀναφέρεται πάλι ὅτι: αὐτός πού καλύπτει τὴν ἀσέβεια τοῦ ἑαυτοῦ του δέν βρῖσκεται σέ καλὸ δρόμο. Αὐτός ὅμως πού ἔχει ὡς ἀρχὴ νὰ ἐλέγχει τὸν ἑαυτό του θά ἀγαπηθεῖ (κη', 13). Ὅλοι ὅμως, οἱ προφῆτες καὶ ἰδιαίτερα ὁ Δαβίδ συστήνουν τὴν ἐξομολόγησις, ἀφοῦ τὴ μετάνοια ἀκολουθεῖ ἡ ἐξομολόγησις. Ἔτσι αὐτοὶ πού προσέρχονταν στὸν Ἰορδάνη, στὸν Κήρυκα τῆς Μετανοίας τὸν βαπτιστὴ Ἰωάννη προηγουμένως ἐξομολο-

1. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίον ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως, *Περὶ ἐπιμελείας ψυχῆς*, ἐκδ. Ἱερατικῆς Σχολῆς Ἁθῶν, Ἀθήνα 2014, σ. 111-131.

γοῦνταν τίς ἁμαρτίες τους. Συμπεραίνουμε, ἔτσι, ὅτι ἡ ἐξομολόγηση εἶναι θεία ἐντολή καί ὡς τέτοια πρέπει νά τηρεῖται γιά τή σωτηρία τῶν μετανοουμένων. Ἐξάλλου, αὐτή ἡ ἐντολή ἔλαβε πρόσθετο κύρος στήν Καινή Διαθήκη. Ἡ ἐξομολόγηση ἔγινε ἡ θύρα τῆς εἰσόδου στόν Χριστιανισμό καί αὐτό φανερώνεται ἐπαρκῶς ἀπό τήν ἐξομολόγηση τῶν βαπτιζομένων στόν Ἰορδάνη ἀπό τόν Ἰωάννη, τοῦ ὁποίου τό βάπτισμα ἦταν προεισαγωγή στόν Χριστιανισμό, γιατί ἔλεγε: «Ἐγώ μέν σᾶς βαπτίζω μέ νερό, σέ βάπτισμα μετανοίας. Αὐτός ὅμως πού ἔρχεται μετά ἀπό μένα εἶναι ἰσχυρότερός μου καί δέν εἶμαι ἱκανός οὔτε τά ὑποδήματά Του νά κρατήσω. Αὐτός θά σᾶς βαπτίσει μέ τό Πνεῦμα τό Ἅγιο καί τό πῦρ τῆς Θείας Χάριτος» (Ματθ. γ', 11). Αὐτό μαρτυρεῖται ἐπίσης καί ἀπό τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, γιατί διηγούμενος ὁ ἀπόστολος Λουκᾶς τά σχετικά μέ τήν προ-

σέλευση τῶν Ἐφεσίων στό Χριστιανισμό, λέει ὅτι ἔρχονταν μέ σκοπό νά ἐξομολογηθοῦν τίς πράξεις τους καί μάλιστα μέ πολύ θάρρος. Ἀκόμη, ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης συμβουλεύει: «Ἐάν ὁμολογοῦμε τίς πράξεις μας, ὁ Θεός εἶναι πιστός στόν λόγο Του καί δίκαιος· θά μᾶς συγχωρήσει καί θά μᾶς καθαρίσει ἀπό κάθε ἀδικία» (Α' Ἰω. α', 9).

Ἡ ἐξομολόγηση, λοιπόν, πράγματι εἶναι θεία ἐντολή, διότι εἶναι ὑπαγόρευση τῆς καρδιάς. Αὐτός πού ἁμάρτησε αἰσθάνεται βαριά τήν καρδιά του καί δέν βρίσκει ἀνακούφιση ἂν δέν ἐξομολογηθεῖ τό ἁμάρτημά του, ἂν δέν τό ὁμολογήσει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Αὐτός πού δέν ἐξομολογεῖται τίς ἁμαρτίες του βρίσκεται διαρκῶς κάτω ἀπό τό βάρος τῆς ἐνοχῆς καί μακριά ἀπό τόν Θεό, γι' αὐτό καί ἡ ψυχή του θλίβεται καί πονάει. Ἡ ἀνώμαλη ἠθική κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στόν ἁμαρτωλό, ὁ ἀδιάκοπος ἔλεγχος, προξενεῖται ἀπό τή συναίσθηση τῆς ψυχῆς πού ἀναγνωρίζει τήν ἁμαρτία της καί ἀναζητάει ἀνακούφιση. Ζητάει τή συμφιλίωση καί τή συνδιαλλαγή μέ τόν Θεό. Ἔτσι, ὅπως ἡ ἐξομολόγηση εἶναι ἐσωτερική ὁρμή, ἔτσι καί ἡ καταλλαγή μέ τόν Θεό εἶναι ἐσωτερική προτροπή πού ὑποκινεῖ

πρός αὐτόν τόν σκοπό, γιατί ἡ ψυχὴ συναισθάνεται ὅτι ἀμάρτησε πρὸς τὸν Θεό καὶ ὀφείλει νὰ προσεγγίσει τὴ θεία ἀγάπη γιὰ νὰ θεραπευτεῖ. Γιὰ νὰ θεραπευτεῖ ὁμως κάποιος ὀφείλει νὰ προστρέξει στὴν Ἐκκλησία πού εἶναι τὸ μόνο γιατρικό, γιατί ἀλλιῶς δὲν ὑπάρχει σωτηρία.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη πού ἔλαβε τὴν ἐξουσία νὰ συμφιλιώσει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Θεό καὶ νὰ ἐπιφέρει τὴ θεραπεία. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἐκεῖνος πού ἀμάρτησε πρέπει νὰ προστρέξει στὴν Ἐκκλησία. Μόνο αὐτὴ ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸν συμφιλιώσει μὲ τὸν Θεό καὶ αὐτὸ τὸ μαρτυροῦν τὸ ἔργο καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοὺς ἀποστολικούς χρόνους. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἔδωσε στοὺς ἀποστόλους τὴν ἐξουσία νὰ συγχωροῦν τίς ἀμαρτίες ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποστεροῦν τὴ συγχώρηση. Τούς ἔδωσε ἐξουσία νὰ δεσμεύουν καὶ νὰ ἀποδεσμεύουν: «ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινῶν κρατῆτε κεκράτηνται». Τὸ ἱεραποστολικὸ αὐτὸ ἔργο παρέλαβε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ συνεχίζει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐφαρμόζει στὴν πράξη. Ὁ Κύριος προσκαλεῖ ὅλους τοὺς κουρασμένους καὶ φορτωμένους ἀπὸ τὰ βάρη τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ τοὺς ἀναπαύσει. Συνεχίζοντας τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία

προσκαλεῖ ὅσους εἶναι φορτωμένοι ἀπὸ τίς ἀμαρτίες γιὰ νὰ τοὺς ἀνακουφίσει. Ἡ Ἐκκλησία παιδιὰ μου ἀγαπητά ἐν Κυρίῳ εἶναι ἡ μόνη πού μπορεῖ νὰ ἀνακουφίσει ἀπὸ τὸ βάρος ἐκείνους πού εἶναι φορτωμένοι μὲ ἀμαρτίες. «Ἐλᾶτε ὅλοι ὅσοι εἴσατε κάτω ἀπὸ τέτοια βάρη καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση στίς ψυχές σας». Ἀκόμη καὶ ἐάν κάποιος ὑπέπεσε σὲ μεγάλα καὶ βαριά ἀμαρτήματα, ἄς μὴν ἀποθαρρυνθεῖ, ἀλλὰ νὰ προσέλθει μὲ θάρρος στὴ θεία φιλανθρωπία καὶ θὰ ἐλεηθεῖ. «Μὴν ἀπελπίζεσαι, οὔτε νὰ ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὴν προσευχὴ, ἀλλὰ ἔλα ὡς ἀμαρτωλὸς νὰ δοξάσεις τὸν Δεσπότη, γιὰ νὰ σοῦ προσφέρει τὴ δικὴ Του φιλανθρωπία, πού θὰ τὴ φανερώσει μέσα ἀπὸ τὴ συγχώρηση τῶν δικῶν σου ἀμαρτημάτων», λέει ὁ Μέγας Βασίλειος.

Ἐκεῖνος λοιπὸν πού ἐξομολογεῖται τακτικὰ ὠφελεῖται διπλά: ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ. Καὶ α) ὠφελεῖται ἠθικὰ, γιατί τὰ ἠθικὰ του παραστρατήματα ὀλοένα καὶ λιγοστεύουν, ἀφοῦ συνεχῶς τελειοποιεῖται στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν πολιτεία, καθοδηγούμενος ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του πατέρα καὶ ἐνισχυόμενος ἀπὸ τίς συμβουλές του. Γιατί οἱ γνώσεις καὶ ἡ πείρα τοῦ πνευματικοῦ του πατέρα -κάτω ἀπὸ τίς διδασκαλίες καὶ τίς νουθεσίες τοῦ

ὁποίου βρίσκεται ὁ ἐξομολογούμενος χριστιανός- τὸν διδάσκουν ἀφ' ἑνὸς τί πρέπει νὰ ἀσπάζεται καὶ νὰ ἐκτελεῖ καὶ ἀφ' ἑτέρου τί εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποβάλλει καὶ νὰ ἀπορρίπτει. Μὲ τίς γνώσεις του ὁ πνευματικὸς τὸν οἰκοδομεῖ στὴν ἀρετὴ καὶ μὲ τὴν πείρα του τὸν προφυλάσσει ἀπὸ τίς πλάνες καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν καθοδηγεῖ πρὸς τὴν σωτηρία του. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ συστολὴ ἀπέναντι στὸν πνευματικὸ εἶναι φραγμὸς κατὰ τῆς ἁμαρτίας, γιατί ἀναχαιτίζει τίς ὀρμές πρὸς τὴν ἁμαρτία καὶ περιορίζει τίς ἄτοπες ἐπιθυμίες. Ἡ σκέψη κάποιου ὅτι πρόκειται νὰ ἐμφανισθεῖ μπροστά στὸν πνευματικὸ γιὰ νὰ ἀναφέρει τίς ἄτοπες πράξεις του καὶ νὰ παρουσιάσει τὸν ἑαυτὸ του γεμάτο πάθη, ἐπιρρεπὴ στὴν ἁμαρτία καὶ ἀσυνεπῆ στίς ὑποσχέσεις του πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πνευματικὸ, ἀπεικονίζει τὴ μελλοντικὴ αἰσχύνῃ καὶ ταπεινῶνι τὰ πάθη καὶ τίς ὀρμές.

β) ἀπὸ τὴν ἄλλῃ ὁ ἐξομολογούμενος ὠφελεῖται πνευματικά, για-

τί διδάσκεται ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του πατέρα, πού εἶναι τὸ πρόσωπο πού ἀναζητᾷ ἢ ψυχὴ, στὸ ὁποῖο ἐκεῖνος πού ἁμάρτησε ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνοίξει τὴν καρδιά του, νὰ ἐκμυστηρευτεῖ, νὰ φανερώσει τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς του, νὰ ζητήσῃ θεραπεία καὶ νὰ ἀνακουφιστεῖ. Ἔτσι, ὁ ἐξομολογούμενος προοδεύει πνευματικῶς, γιατί μέσῳ τῆς διδασκαλίας οἱ γνώσεις τοῦ διδασκάλου μεταδίδονται λίγο-λίγο σ' αὐτὸν σὰν σὲ μαθητευόμενο καὶ γιατί ὁ νοῦς του, ὅπως καθαρίζεται ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς πλάνης, φωτίζεται καὶ κατανοεῖ τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναπτύσσεται.

Ἐλᾶτε λοιπὸν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁ καιρὸς εἶναι κατάλληλος γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ, τῆς ἐξομολόγησῃς· ἄς προσέλθουμε γιὰ νὰ καθαριστοῦμε, ὥστε νὰ κοινωνήσουμε ἐπαξίως τῶν θείων καὶ ἀχράντων Μυστηρίων. Ἄς ἀρνηθοῦμε τὴν ἁμαρτία, ἄς ἀποδώσουμε τὰ ὀφειλόμενα γιὰ τίς ἀδικίες πού κάναμε, ἄς συμφιλιωθοῦμε μὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἄς πραγματοποιήσουμε ἔργα ἄξια τῆς μετανοίας, γιὰ νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀποσπάσουμε τὸ θεῖο Του ἔλεος· ἔτσι θὰ γίνουμε ἄξιοι κληρονόμοι τῆς οὐράνιας Βασιλείας, τῆς ὁποίας εὐχομαι ὅλοι μας νὰ ἀξιωθοῦμε. Ἀμήν.

Ποιά πόρτα νά χτυπήσουμε;

Νίκης Τρακοσιή
Φιλολόγου

Μετά τόν άγώνα και τό άγχος, μέχρι νά ανακοινωθεί τό άποτέλεσμα τών έξετάσεων και ή θέση πού έξασφάλισε ή κόρη της για τό πανεπιστήμιο πού ήθελε, συνέλαβε τόν έαυτό της νά περνά ένα άλλο άγχος, πώς νά πει στόν διευθυντή τής επιχείρησης, όπου εργαζόταν, ότι θά χρειαζόταν άδεια νά τήν βοηθήσει νά εγκατασταθεί... Πάντα ή Άννα περνούσε μεγάλη δυσκολία μέσα της κάθε φορά πού έπρεπε νά πάει στό γραφείο, έστω και για νά παρουσιάσει κάτι από τή δουλειά της. Η πόρτα ήταν πάντα κλειστή. Είχε και ένα ύφος αυτός ο άνθρωπος... Από τή μία παρηγορούσε τόν έαυτό της: «Και τί θά γίνει δηλαδή; Θα μέ άπολύσει; Τή δουλειά πού βγάξω έγώ δέν μπορεί άλλος νά τήν κάνει και τό ξέρει αυτό. Φαίνεται νά μέ εκτιμά...». Από τήν άλλη έρχονταν σκέψεις διάφορες... «Τήν άλλη φορά πώς πρόσβαλε τόν Άντρέα, υπάλληλο παλιό για ένα λάθος... Κι αν μου πει, όπως συνηθίζει, οι άδειες νά κανονίζονται μέ βάση τή δουλειά;...». Τί βάση πέρασε ή καημένη μέχρι νά βρει τό θάρρος νά πάει ως εκεί και νά πει τό αίτημά της! Τελικά, τίποτε απ' όσα σκεφτόταν δέν έγινε. Τής έδωσε τήν άδεια και μάλιστα τής έδωσε και συγχαρητήρια πού ή κόρη της πέρασε σε μία καλή σχολή.

Βγήκε ανακουφισμένη, ξελαφρωμένη και πήγε στό γραφείο της. Η εικόνα του Χριστού εκεί, ανάμεσα στή μολυβοθήκη και τό τηλέφωνο, ήταν τό πρώτο πράγμα πού κοίταζε πάντα. «Χριστέ, μου, Σ' εύχαριστώ, τό κανόνισες κι αυτό. Φάνηκα ακόμα μία φορά

ὀλιγόπιστη». Ὑστερα ἄρχισε νά φιλοσοφεί τό ζήτημα. «Ἔτσι εἶναι τά ἀνθρώπινα πράγματα. Ὑπάρχουν θέσεις, ἱεραρχίες, ἀποστάσεις... πρέπει καθένας νά διαφυλάττει τή θέση του. Εὐτυχῶς πού κάποια πόρτα εἶναι πάντα ἀνοιχτή, ὑπάρχει Κάποιος πού δέν ζητᾶ τούς τύπους τῆς εὐγένειας, δέν χωρίζει τούς ἀνθρώπους σέ κατηγορίες, δέν κουράζεται ποτέ. Εἶναι ἡ μόνη ἐλπίδα καί διέξοδος στήν ἀγωνία, στόν πόνο, τή χαρά μας...

Αὐτός πού δέν ἀρνήθηκε ποτέ, ὅταν ἦταν στή γῆ καί συναναστρεφόταν τούς ἀνθρώπους, νά ἀκούσει ὅποιονδήποτε, νά ἀνταποκριθεῖ στό αἴτημά του καί μάλιστα ὑπερβαίνοντας τίς προσδοκίες τῶν ἀνθρώπων γιά βοήθεια. Ἡ καταδεκτικότητά Του ἦταν πάνω ἀπό κάθε ἀνθρώπινη ἀγάπη καί συγκατάβαση. Κι ὅταν κάποιες φορές ἀποσυρόταν γιά λίγο, μόλις ὁ κόσμος Τόν ἔβρισκε στό καταφύγιό Του, ἔβγαινε νά προσφέρει τόν λόγο, τήν παρηγοριά, τή θεραπεία... Εἶναι τόσο παρήγορο καί γιά μᾶς νά μελετοῦμε τόν τρόπο πού δεχόταν ὁ Κύριος τούς ἀνθρώπους τότε, γιατί μέ τόν ἴδιο τρόπο δέχεται κι ἐμᾶς σήμερα.

Ἡ Χαναναία τί θέση μπορούσε νά ἔχει ἀνάμεσα στούς Ἑβραίους, ἀφοῦ ἦταν Συροφοίνισσα, ἀλλόφυλη, ἀλλόθρησκη, καί οἱ γνήσιοι Ἑβραῖοι δέν συναναστρέφονταν τέτοιους ἀνθρώπους; Ὅμως ὁ μητρικός πόνος τῆς ἔδωσε τό θάρρος καί τή δύναμη νά περάσει τά δικά της ὄρια καί νά ἔλθει ἐκεῖ πού ὁ Κύριος περπατοῦσε μέ τό πλῆθος πού Τόν ἀκολουθοῦσε. Φωνάζει, ἐπιμένει, παρακαλεῖ... Εἶναι ἡ μόνη περίπτωση πού ὁ Χριστός τηρεῖ μία ἀδιάφορη στάση καί ὕστερα μιλά μέ ἕναν ἀσυνήθιστο γιά τόν ἴδιο τρόπο. Τήν ἀποκαλεῖ «σκυλάκι» πού δέν δικαιούται τό φαγητό τῶν παιδιῶν, τῶν Ἑβραίων. Γιατί αὐτή ἡ ἀπρόσμενη συμπεριφορά ἀπό τόν Κύριο; Γιά νά κάνει κάτι ἀκόμα πιό ἀπρόσμενο γι' αὐτούς πού ἀκολουθοῦσαν. Νά ἐπαινέσει καί νά ἐξυψώσει αὐτή τή γυναίκα ἐπαινώντας γιά τήν πίστη πού δέν βρῆκε ὁμοιά της ἀνάμεσα στούς Ἑβραίους. Τό αἴτημά της εἰσακούστηκε κι ἡ χαρά της δέν θά μπορούσε νά περιγραφεῖ, ὅταν ἐπιστρέφοντας στό σπίτι της, βρῆκε τήν κόρη της θεραπευμένη ἀπό τό δαιμόνιο πού τήν τάλαιπωροῦσε (Μάρκ. ζ', 24-30).

Ὁ Νικόδημος ἀνῆκε στήν τάξη τῶν Φαρισαίων. Πόσο δύσκολο ἦταν ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς φανατισμένους, τούς γεμάτους μίσος ἀνθρώπους, νά ἐκφράσει τή δική του σκέψη, νά τολμήσει νά πεί πῶς ὁ ἴδιος ἔβλεπε σ' Αὐτόν τόν «Ναζωραῖο,» πού ἐκεῖνοι ἤθελαν νά ἐξοντώσουν, τόν ἀναμενόμενο Μεσσία! Δέν βρῆκε τό θάρρος ὁ Νικόδημος, φάνηκε δειλός. Ὅμως ὁ Χριστός δέν τόν ἀποπῆρε, ὅταν κάποια νύχτα, κρυφά, πῆγε νά Τόν βρεῖ, νά Τόν ρωτήσῃ γι' αὐτά πού ἡ καλοδιάθετη ψυχὴ του ἤθελε νά μάθει. Ὁ Κύριος ἀκούει τόν Νικόδημο, τοῦ ἀπαντᾷ, τοῦ ἀποκαλύπτει μεγάλες ἀλήθειες γιά τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τόν περιμένει νά βγεῖ ἀπό τήν κατάσταση τῆς δειλίας, βλέπει τήν πάλη, τόν ἀγῶνα καί τοῦ δίνει πίστωση χρόνου. Κι ὁ Νικόδημος βρίσκει τό θάρρος πού τοῦ ἔλειπε, στό τέλος τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στή γῆ. Τόν ὑπερασπίζεται μπροστά στους Φαρισαίους, ἀξιῶνεται νά Τόν ἐνταφιάσει μαζί μέ τόν Ἰωσήφ καί γίνεται ἕνας ἀπό τούς ἀνδρες Μυροφόρους (Ἰω. γ', 1-21· ζ', 50· ιθ', 39-42).

Μήπως ἡ Σαμαρείτισσα θά περιμένε ποτέ νά σταθεῖ νά τῆς μιλήσει ἕνας «προφήτης», ἕνας Ἰουδαῖος; Οἱ ἴδιοι οἱ Μαθητές τοῦ Χριστοῦ διερωτήθηκαν, ἐνιωσαν ἐκπληξῆ ὅταν εἶδαν τόν Διδάσκαλό τους νά μιλά μέ μία γυναίκα Σαμαρείτισσα. Δέν συναναστρέφονταν οἱ Ἰουδαῖοι μέ τούς Σαμαρείτες. Κι αὐτή τή γυναίκα τήν

ἀπέφευγαν οἱ ἴδιοι οἱ συμπολίτες της, μᾶλλον ἐκείνη τούς ἀπέφευγε. Ἴσως γι' αὐτό πῆγε μέσ τό μεσημέρι νά ἀντλήσει νερό ἀπό τό πηγάδι. Δέν ἤθελε νά ἀντιμετωπίζει τά σχόλια, τά περιφρονητικά βλέμματα...

Ὁ Χριστός κατάκοπος κάθεται ἐκεῖ στό πηγάδι καί περιμένει τήν ταλαίπωρη ἀπό τήν ἁμαρτία, ἀλλά σίγουρα καλοδιάθετη καί διψασμένη γιά τήν ἀλήθεια ψυχῆ. Στή συζήτηση πού ἀρχίζει τῆς ἀποκαλύπτει ἀλήθειες μεγάλες γιά τόν Θεό καί τήν πραγματική λατρεία Του, γιατί βρῆκε πρόσφορο ἔδαφος στήν καρδιά μίας γυναίκας πού ἡ ἁμαρτία τήν ἀπομάκρυνε ἀπό τόν Θεό καί τήν χώρισε ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀλλά ἡ μετάνοια ἦταν ἔτοιμη νά ἐκδηλωθεῖ γνήσια, πηγαία σάν τό νερό πού ἔβγαζε τό πηγάδι. Ὁ Χριστός βλέπει τά βάθη τῆς καρδιάς καί βυθομετρᾷ τούς δίκους της ἀγνούς πόθους. Αὐτός μόνο ἔχει τόν τρόπο νά βγάλει στήν ἐπιφάνεια ὅ,τι κρύβει ὁ ἄνθρωπος στά βάθη του. Αὐτός μόνο μπορεῖ νά μᾶς ξεδιψᾷ μέ τό «ὔδωρ τῶ ζῶν» (Ἰω. δ', 1-30).

Ἦταν κι ἕνας ἄλλος τῆς «ἀνώτερης κοινωνίας» ἄνθρωπος, ἀλλά ἀνάξιος νά συναναστρέφεται μέ ἔντιμους καί δίκαιους ἀνθρώπους. Τό ἐπάγγελμά του τοῦ ἔδινε θέση, πλοῦτο, φίλους ὁμοίους μέ τόν ἴδιο, ἀλλά τόν ἔκανε μισητό στόν πολύ κόσμο. Ὁ Ζακχαῖος, πού γίνεται κάπως ἀστεῖο θέαμα καθώς τρέχει κι ἀνεβαίνει σέ μία συκομουριά, γιά

νά δει τόν Χριστό πού θά περνοῦσε ἀπό τόν δρόμο. Ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς του γιά νά βρεῖ αὐτό τό κάτι πού διαισθανόταν ὅτι μόνο ὁ Χριστός μποροῦσε νά τό δώσει, ἐξουδετέρωσε τή ντροπή, τήν «ἀξιοπρέπεια».

Ἡ κίνηση πού ἔκανε ἦταν ἀρκετή γιά τόν Χριστό. Δέν ζητοῦσε περισσότερο γιά νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἀναζήτηση αὐτοῦ τοῦ «ἀπατεώνα». Κάτω ἀπό τή συκομουριά ἀπρόσμενα σταματᾷ τήν πορεία του, στρέφει τό βλέμμα πάνω καί καλεῖ τόν Ζακχαῖο νά κατέβει γρήγορα. Θά ἔχει ξένους σήμερα ὁ τελώνης, θά ἔχει νά ἐτοιμάσει γεῦμα γιά πολλούς πού θά πηγαινάν στο σπίτι του, ἐκτός ἀπό τόν Κύριο. Ἡ χαρά γιά τήν ἐπίσκεψη τοῦ Κυρίου δέν περιγράφεται. Ἡ μέρα ἐκείνη χάραξε τό σύνορο τῆς παλιᾶς μέ τή νέα ζωή. Τά ὑπάρχοντά του τά ἔδωσε, ἐκδηλώνοντας τήν ἔμπρακτη μετάνοιά του. Ὅμως πλούτισε σέ χάρη καί χαρά, σέ εἰρήνη καί γαλήνη συνειδήσης. Αὐτά δίνει ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Κυρίου στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου, πού Τόν ἀποζητᾷ. Καί δέ ζητᾷ παρά νά κάνουμε μία κίνηση εἰλικρινῆ πρὸς Αὐτόν.

Ὁ Ἀνδρέας καί ὁ Ἰωάννης, φτωχοί, ἀγράμματοι ψαράδες, ζητοῦν νά φωτιστοῦν κοντά στόν Ἰωάννη τόν Βαπτιστή. Πηγαινόν μετὰ τήν κοπιαστική δουλειά τους καί ἀκοῦν τή διδασκαλία του. Ἐκεῖνος τούς δείχνει μία μέρα τόν ἀναμενόμενο Μεσσία καί λυτρωτή. «Ἴδε

ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ». Αὐτός γιά τόν ὁποῖο σᾶς μιλοῦσα καί σᾶς προετοιμάζα, εἶναι πλέον ἀνάμεσά μας. Νά, εἶναι Αὐτός πού περνᾷ...

Πῶς νά ἀντιδράσουν οἱ δύο ἀπλοῖκοί ψαράδες; Θέλουν τόσο πολύ, λαχταρᾷ ἡ καρδιά τους νά Τόν γνωρίσουν, νά ἀκούσουν τήν οὐράνια διδασκαλία Του, ἀλλά, ποιοί εἶναι αὐτοί ποῦ θά τολμήσουν; Δέν εἶναι πολύ νά τόν ἐνοχλήσουν; Πηγαινόν πίσω Του καθώς βαδίζει, χωρίς νά τολμοῦν νά ποῦν κάτι. Ἐκεῖνος στρέφεται καί τούς μιᾷ πρῶτος. «Τί θέλετε;» «Κύριε ποῦ μένεις;» ἀπαντοῦν μέ μία διακριτική ἐρώτηση οἱ δύο φίλοι. Δέν αἰσθάνονται ἄξιοι νά τοῦ ζητήσουν κάτι, ρωτοῦν μόνο ποῦ μένει καί ὑπονοοῦν ὅτι θά ἤθελαν νά πᾶνε νά Τόν γνωρίσουν κάποια φορᾷ.

Ἡ ἀπάντηση ἔρχεται ἀπρόσμενη, τόσο καταδεκτική, τόσο φιλόξενη. «Ἐλάτε νά δεῖτε τώρα». Καί πῆγαν οἱ δύο τους καί κάθισαν ὥρα πολλή, γιατί ὁ φτωχικός χῶρος ὅπου ἔμενε, φιλοξενούμενος μᾶλλον, ὁ Κύριος ἦταν πλούσιος σέ ἀγάπη κι ἀπλότητα τέτοια πού ἀνέπαυε τούς χωρικούς τῆς Γαλιλαίας. Τί ἄκουσαν ἐκεῖνο τό δειλινό πού ἔκατσαν κοντά στόν Χριστό, δέ μᾶς τό κατέγραψαν. Σημείωσαν μόνο αὐτή τήν ὥρα στό Εὐαγγέλιο, γιατί εἶχε σημαδέψει ὀριστικά τή ζωή τους (Ἰω. α', 35-42).

Οἱ ἄνθρωποι δέ θά μπορέσουμε ποτέ νά ἀναπαύσουμε ὁ ἕνας τόν ἄλλον ἀπόλυτα. Ὅσο κι ἂν ἀγα-

ποῦμε κάποιον, ἔχουμε τόσο περιορισμένα ὄρια ἀντοχῆς καί χρόνου. Κι εἶναι ἀλήθεια πῶς πολύ δύσκολα χωρᾶνε ὅλοι στίς καρδιές μας. Κι ὕστερα, εἶναι τόσες ἄλλες καταστάσεις πού χωρίζουν τούς ἀνθρώπους, ὥστε πολύ δύσκολα ἀναπαυόμαστε ὁ ἓνας στόν ἄλλο.

Ὁ ἄνθρωπος περιφρονημένος συχνά ἀπό τούς συνανθρώπους του συναντᾷ τήν ψυχρότητα ἢ αἰσθάνεται φόβο νά ἐπικοινωνήσει, νά μιλήσει, νά ζητήσει... Μόνο ὁ Κύριος δέν ἔβαλε ποτέ κριτήρια καί περιορισμούς σέ κανέναν πού θέλει νά Τόν προσεγγίσει γιά ὅποιονδήποτε λόγο. Μόνο γιά τόν Κύριο οἱ ἄνθρωποι δέν χωρίζονται σέ φτωχοῦς καί πλούσιους, ἰσχυροῦς καί ἀδύνατους, ξένους ἢ δικούς... Μόνο ὁ Κύριος δέν ἀρνεῖται νά δεχτεῖ κάθε ἄνθρωπο μέ ἀγάπη ἀπεριόριστη. Ἔγινε ἄνθρωπος «δυναμένος συμπαθεῖσαι τάς ἀσθενείας ἡμῶν» (Ἐβρ. δ', 15).

Τόσο πολύ μᾶς ἀγαπᾷ, τόσο πολύ θέλει νά μᾶς ἀναπαύει! Καί ἁμαρτωλοί ἄν εἴμαστε, ὅχι μόνο δέν μᾶς ἀποστρέφεται, ἀλλά καλεῖ καί θέλει νά πᾶμε νά μᾶς ξαλαφρώσει. «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. ια', 28).

Κι ἄν θέλουμε, μπορούμε νά γίνουμε καί «συγγενεῖς» Του. «Ὅς γάρ ἄν ποιήσῃ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καί ἀδελφή μου καί μήτηρ ἐστί» (Μάρ. γ', 35). Ὅποιος ἀγωνίζεται νά τηρεῖ τό θέλημά μου, αὐτός πλέον ἔχει ἀποκτήσει ἓναν ἄρρηκτο δεσμό πνευματικῆς συγγένειας μαζί μου, βεβαιώνει ὁ Κύριος.

Εὐτυχημένοι οἱ ἄνθρωποι πού μέσα ἀπό τήν καθημερινή προσπάθεια νά Τόν προσεγγίζουν, νά καλλιεργοῦν τή μετάνοια, νά Τόν ἐπικαλοῦνται διά τῆς προσευχῆς, νά ἀνοίγουν χῶρο στήν καρδιά τους μέ τόν ἀγῶνα τους γιά κάθαρση ἀπό τήν ἁμαρτία καί τούς ποικίλους μολυσμούς, δημιουργοῦν μία «ἀνοικτή γραμμὴ ἐπικοινωνίας» μέ τόν Χριστό. Αὐτοί δέν εἶναι ποτέ μόνοι, δέν αἰσθάνονται ποτέ ἐγκαταλελειμμένοι. Ὑπάρχει μία πόρτα πάντα ἀνοιχτή κι ἓνας φιλόξενος χῶρος γιά νά καταφύγουν.

Σελίδες από τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές
τοῦ 4^{ου} - 9^{ου} αἰῶνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος ΙΑ΄

Ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος καί ὁ 19^{ος} κανόνας τῆς

Ἡ ἀπόφαση τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ Β΄ (685-695 καί 705-711 μ.Χ.) νά μεταφέρει σημαντικό τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου στήν Ἀρτάκη (περιοχή Κυζίκου) συνδέθηκε μέ τήν ἀπόφαση τοῦ ἴδιου αὐτοκράτορα νά συγκαλέσει τήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο. Τά δύο γεγονότα συμπίπτουν χρονικά ἀφοῦ ἡ μετοικεσία τῶν Κυπρίων στή Νέα Ἰουστινιανούπολη κατά τό 691 μ.Χ. συνέπεσε μέ τή σύγκληση τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου στήν Κωνσταντινούπολη (691-692 μ.Χ.). Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἰωάννης Α΄

πού συνόδευε τό ποιμνίό του κατά τήν πορεία πρὸς τήν Ἀρτάκη καί τήν ἐγκατάστασή του ἐκεῖ, συμμετείχε στίς ἐργασίες τῆς Συνόδου. Ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος ἔλαβε τήν ὀνομασία τῆς ἀπό τά ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐφόσον κωδικοποίησε καί ἐπαναβεβαίωσε τίς ἀποφάσεις τῆς Ε΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (553 μ.Χ., στήν Κωνσταντινούπολη) καί τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (680-681 μ.Χ., στήν Κωνσταντινούπολη). Ἦταν δηλαδή μία συνέχεια τῶν δύο προηγούμενων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί γι' αὐτό δέν θεωρήθηκε ὡς Ζ΄ Οἰκουμενική Σύνο-

δος. Ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος ὀνομάστηκε καί ὡς ἡ ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος λόγω τοῦ χώρου ὅπου ἔλαβαν χώρα οἱ ἐργασίες της (θολωτή αἶθουσα ἀνακτόρου). Στόν ἴδιο χώρο τοῦ παλατιοῦ εἶχε συνεδριάσει καί ἡ ΣΤ' Οἰκουμενική Σύνοδος. Στήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο συμμετείχαν πέραν τῶν 220 ἱεραρχῶν ἀπό τοὺς ὁποίους οἱ 43 εἶχαν ἤδη συμμετάσχει καί στήν ΣΤ' Οἰκουμενική Σύνοδο. Οἱ Συνεδριάσεις τῆς Συνόδου ἐπεκτάθηκαν συνολικά (μαζί μέ τά μεσοδιαστήματα μεταξύ τῶν συνεδριάσεων) σέ ἓνα ἡμερολογιακό ἔτος (1ῃ Σεπτεμβρίου 691 μέχρι 31ῃ Αὐγούστου 692 μ.Χ.). Πρόεδρος τῆς Συνόδου ἀνέλαβε ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος Γ' (687-693 μ.Χ.). Ἡ Σύνοδος θέσπισε 102 κανόνες καί ὀλοκλήρωσε ἔτσι τό ἔργο τῆς Ε' καί ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου οἱ ὁποῖες ἔλαβαν μέν ἀποφάσεις ἀλλά δέν εἶχαν συντάξει κανόνες. Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός Β' ἐνδιαφέρθηκε ιδιαίτερα γιά τή διασφάλιση τῶν πρακτικῶν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γι' αὐτό μέ εἰδική διάσκεψη πού ὀργάνωσε πρὶν ἀπό τή διεξαγωγή τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἔγινε ἀνάγνωση καί σφράγιση τῶν πρακτικῶν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὥστε

νά ἀποφευχθεῖ κάθε προσπάθεια ἀλλοιωσεῶς τους. Τά Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων συμμετείχαν στήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο μέ ἐκπροσώπους τους μιά καί οἱ θέσεις τῶν Πατριαρχῶν στά ἀντίστοιχα Πατριαρχεῖα ἦσαν κενές. Οἱ Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας Πέτρος, Ἀντιοχείας Γεώργιος καί Ἱεροσολύμων Ἀναστάσιος ὑπέγραψαν ἀργότερα τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου. Τό Πατριαρχεῖο Ρώμης δέν ἐκπροσωπήθηκε ἐπίσημα στή Σύνοδο αὐτή καί ἐξέφρασε ἐπιφυλάξεις γιά ὀρισμένες ἀπό τίς ἀποφάσεις της (ἓνας ἀριθμός κανόνων δέν συμφωνοῦσαν μέ λατινικά ἔθιμα π.χ. τήν ἀγαμία τῶν κληρικῶν κ.ἄ.). Ἐντούτοις, μέ ἐπιφυλάξεις γιά συγκεκριμένους κανόνες, ἀποδέχθηκαν τοὺς κανόνες τῶν ἕξι πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὁ πάπας Ἀδριανός Α' (772-795 μ.Χ.) καί ὁ πάπας Ἰωάννης Η' (872-882 μ.Χ.).

Ὁ 39ος (λθ') κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου συνδέεται ἄμεσα μέ τήν ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησία καί παρατίθεται αὐτούσιος ἀναφέροντας κατά λέξη τά ἀκόλουθα: «Τοῦ ἀδελφοῦ καί συλλειτουργοῦ ἡμῶν Ἰωάννου, τοῦ τῆς Κυπρίων νήσου προέδρου, ἅμα τῷ οἰκείῳ λαῷ, ἐπί τήν Ἑλλησπόντιον ἐπαρχίαν,

διά τέ τας βαρβαρικές ἐφόδους, διά τέ τό τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερωθῆναι δουλείας, καί καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι, τῆς εἰρημένης μεταστάντος νήσου, προνοία τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, καί μόχθῳ τοῦ φιλοχρίστου καί εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, συνορῶμεν, ὥστε ἀκαινοτόμητα διαφυλαχθῆναι τά παρά τῶν ἐν Ἐφέσῳ τό πρότερον συνελθόντων θεοφόρων Πατέρων τῷ θρόνῳ τοῦ προγεγραμμένου ἀνδρός παρασχεθέντα προνόμια, ὥστε τήν νέαν Ἰουστινιανούπολιν τό δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (κατά ἄλλη γραφή: τῆς Κωνσταντιέων πόλεως), καί τόν ἐπ' αὐτῇ καθιστάμενον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, πάντων προεδρεύειν τῶν τῆς Ἑλλησποντίων ἐπαρχίας, καί ὑπό τῶν οἰκείων ἐπισκόπων χειροτονεῖσθαι, κατά τήν ἀρχαίαν συνήθειαν. Τά γάρ ἐν ἐκάστη ἐκκλησίᾳ ἔθη, καί οἱ θεοφόροι ἡμῶν Πατέρες παραφυλάττεσθαι διεγνώκασιν, τοῦ τῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπισκόπου ὑποκειμένου τῷ προέδρῳ τῆς εἰρημένης Ἰουστινιανουπόλεως, μιμήσει τῶν λοιπῶν ἀπάντων ἐπισκόπων, τῶν ὑπό τόν λεχθέντα θεοφιλέστατον πρόεδρον Ἰωάννην, ὑφ' οὗ χρείας καλούσης, καί ὁ τῆς αὐτῆς Κυζικηνῶν πόλεως ἐπίσκοπος χειροτονηθήσε-

ται».

Ὁ κανόνας κάνει ὀνομαστική ἀναφορά στόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Ἰωάννη Α' καί στό ποίμνιό του σημειώνοντας ὡς λόγο τῆς μετοικεσίας τους στόν Ἑλλησποντο τίς βαρβαρικές ἐπιδρομές κατά τῆς Κύπρου. Οἱ ἐπιδρομές αὐτές, σύμφωνα μέ τόν κανόνα, ἀπειλοῦσαν τήν ἐλευθερία καί τήν πίστη τῶν κατοίκων τῆς Κύπρου. Ἡ μεταφορά τους στόν Ἑλλησποντο ἔγινε μέ τήν ἀνοχή καί τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, μέσῳ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ Β', τόν ὁποῖο ὁ κανόνας χαρακτηρίζει φιλόχριστο καί εὐσεβῆ. Ὁ αὐτοκράτορας, σύμφωνα μέ τόν κανόνα, μόχθησε γιά νά ἐξεύρει λύση καί νά ἀντιμετωπίσει τόν κίνδυνο πού διέτρεχε ἡ Κύπρος. Ἄν καί ἡ ἱστορική ἀποτίμησις τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β' δέν δικαιώνει τίς ἐπιλογές καί τίς ἀποφάσεις του, στίς συγκεκριμένες περιστάσεις τῶν συνθηκῶν τῆς Συνόδου γίνεται εὐφημος μνεία καί ἀπονέμεται ὁ ἀπαραίτητος σεβασμός πρός τήν κρατική ἐξουσία πού ἀντιπροσώπευε τό πρόσωπο τοῦ αὐτοκράτορα. Ἄλλωστε, ἡ σύγκλησις τῆς Σύνοδος ἔγινε ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἰουστινιανό Β'. Στή συνέχεια, ὁ κανόνας ἐπιβεβαιώνει τό αὐτοκέφαλο τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας καί τά αὐτο-

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας Φανερωμένης ἀπό τὴν Ἀρτάκη, ἡ ὁποία φυλάσσεται στὸν Πατριαρχικό Ναό στήν Κωνσταντινούπολη.

κρατορικά προνόμια πού δόθηκαν στὸν ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου (κανόνας 8 τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ἔφεσος 431 μ.Χ.). Τὰ προνόμια αὐτά διατηρήθηκαν «ἀκαινοτόμητα» καί ἀνανεώθηκε ἡ ἰσχὺς τους. Ὁ κανόνας προσπαθεῖ ἀκολούθως νά ἀντιμετωπίσει τὸ πρακτικὸ πρόβλημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, ἀφοῦ μία αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία (Ἐκκλησία Κύπρου) βρέθηκε ἐντὸς τῶν γεω-

γραφικῶν ὁρίων μίας ἄλλης Ἐκκλησίας (Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως). Ἡ αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Κύπρου δὲν μποροῦσε νά ἀφομοιωθεῖ οὔτε καί νά καταργηθεῖ ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Ἔτσι ἓνα τμῆμα (περιοχὴ Κυζίκου) τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐκχωρήθηκε οὐσιαστικά στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου.

Ἡ διευθέτηση αὐτή, πρωτόγνωρη γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γίνεται κατ' οἰκονομία ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου λόγω τῶν ιδιαίτερων πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν συνθηκῶν. Στὸν κανόνα λθ' δόθηκαν διάφορες ἐρμηνεῖες. Ἡ ἐπικρατέστερη ἐξηγεῖ τὸν κανόνα σέ συνάφεια μὲ τοὺς τρεῖς προηγούμενους κανόνες (λστ', λζ' καί λή'). Ὁ λστ' κανόνας ἐξασφαλίζει τὰ ἴσα πρεσβεῖα τιμῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὸ Πατριαρχεῖο Ρώμης ἐπικυρώνοντας οὐσιαστικά τὸ ὑπάρχον καθεστῶς τῆς τιμῆς τῶν Πατριαρχῶν. Μία διπλωματικὴ προσέγγιση θεωρεῖ τὸν κανόνα αὐτὸ ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀφαίρεσης, μὲ τοὺς κανόνες πού ἀκολουθοῦν, τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας τῆς Κυζίκου ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο

Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ λζ' κανόνας κατοχυρώνει τήν αὐθεντία τῶν ἐπισκόπων οἱ ὅποιοι λόγω τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν δέν μποροῦν νά διοικήσουν τήν περιφέρειά τους καί νά καταλάβουν τήν ἔδρα τους. Ὁ δέ λη' κανόνας ἀφορᾶ ἄμεσα τήν Νέα Ἰουστινιανούπολη καί ὀρίζει ὅτι σέ περίπτωση δημιουργίας νέας πόλης (γιά πολιτικούς λόγους καί λόγους δημοσίου συμφέροντος) ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά ἀκολουθεῖ τίς ἐξελίξεις αὐτές καί νά προσαρμόζει ἀνάλογα τίς μητροπολιτικές της ἔδρες καί περιφέρειες. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἰωάννης Α' μέ σημαντικό τμήμα τοῦ ποιμνίου του βρέθηκε στήν Ἀρτάκη λόγω τῶν συνθηκῶν τῆς περιόδου ἐκείνης καί ἔτσι καί ὁ λζ' κανόνας ἀναφέρεται στήν περίπτωσή του. Ἡ μετακίνηση αὐτή καί ἡ φράση τοῦ λθ' κανόνα «καθαρῶς τοῖς σκήπτροις τοῦ χριστιανικωτάτου κράτους ὑποταγῆναι» ὑπονοεῖ ἀποφυγή ὀποιασδήποτε σχέσης ὑποταγῆς πρὸς τοὺς ἀπίστους καί ἔμμεσα ἀναφέρεται στήν τότε συνεπικυριαρχία τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας καί τῆς ἰσλαμικῆς ἐπέλασης ἐπὶ τῆς Κύπρου. Ὅλα τὰ προνόμια τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου μεταφέρονται ἐκ μεθέσεως στή νέα του ἔδρα, τήν Νέα Ἰουστινιανούπολη. Ἡ πόλη

αὐτή «τό δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντιέων πόλεως» δηλαδή λαμβάνει ὅλα τὰ δικαιώματα καί προνόμια τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου πού εἶχε προηγουμένως τήν ἔδρα της στήν Κωνσταντία. Ἡ ἐκδοχή τῆς φράσης «τό δίκαιον ἔχειν τῆς Κωνσταντινουπόλεως» φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ παραφθορά πού παρείσφρησε μεταγενέστερα λόγω παράδοσης καί ἀναγραφῆς της ἀπό τοὺς κανονολόγους τοῦ ΙΒ' αἰώνα. Ἐξάλλου, ἡ ἐρμηνεία τοῦ λθ' κανόνα στή συνάφεια τῶν προηγούμενων τριῶν κανόνων ταιριάζει καλύτερα στό νόημα τῆς πρώτης ἐκδοχῆς («τῆς Κωνσταντιέων πόλεως»). Ὁ λη' κανόνας ἐπιβάλλει οὐσιαστικά μετάθεση τῆς ἔδρας τῆς μητροπολιτικῆς περιφέρειας ἀπό τήν Κύζικο στήν Νέα Ἰουστινιανούπολη. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ὡς Νέας Ἰουστινιανουπόλεως στό μέλλον προβλεπόταν νά χειροτονεῖται ἀπό τοὺς οἰκείους ἐπισκόπους τῆς μητροπόλεως Κυζίκου. Ὁ ἴδιος δέ ὁ μητροπολίτης Κυζίκου βάσει τοῦ κανόνα λθ' θά ὑπαγόταν στόν Νέας Ἰουστινιανουπόλεως.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἰωάννης Α' κατὰ τήν τελική συνεδρία τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπέγραψε τὰ πρακτικά τρίτος (μετά τόν αυτοκράτορα καί τόν Πατριάρχη Κων-

σταντινουπόλεως Παῦλο) λόγω τῆς ἀπουσίας τῶν Πατριαρχῶν Ρώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ὑπογράφει ὡς «Ἰωάννης ἀνάξιος ἐπίσκοπος Νέας Ἰουστινιανουπόλεως» καί δέν ἀναφέρονται καθόλου οἱ τίτλοι Κύπρου ἢ Κωνσταντίας. Κατά τήν ἄποψη τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Παύλου Ἐγγλεζάκη, ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός Β΄ πραγματοποίησε τή μετακίνηση τῶν Κυπρίων στήν Ἀρτάκη (Νέα Ἰουστινιανούπολη) «μέ μόνο σκοπό νά καταστήσει αὐτοκέφαλη τήν ἐκκλησία τῆς ἐπωνύμου του πόλεως, εἴτε διά τοῦ δικαίου τῆς μεταθέσεως (jus translationis) εἴτε, σέ

περίπτωση ἐπιστροφῆς τοῦ Κύπρου στήν ἱστορική του ἔδρα, διά τῆς δημιουργίας νομικοῦ προηγούμενου καί ἐθιμικοῦ δικαίου». Γιά τήν ἱστορία σημειώνεται ὅτι τό ὄνομα Νέα Ἰουστινιανούπολη δέν ἐπικράτησε. Ἡ Ἀρτάκη ἐπανέκτησε τό ὄνομά της καί παρέμεινε ἐλληνική μέχρι τό 1922. Μέ τή Μικρασιατική καταστροφή οἱ Ἀρτακηνοί πρόσφυγες μεταφέρθηκαν στήν Εὐβοία καί κοντά στήν Χαλιίδα ἵδρυσαν τή σημερινή Νέα Ἀρτάκη. Οἱ πανάρχαιες εἰκόνες τῆς Θεοτόκου Φανερωμένης ἀπό τήν Ἀρτάκη καί τῆς Θεοτόκου τῆς Ἀρτάκης βρίσκονται στόν πατριαρχικό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στό Φανάρι.

Βιβλιογραφία

Βενέδικτου Ἐγγλεζάκη (Αρχιμανδρίτου Παύλου), *Διά τήν Ἐκκλησίαν Κύπρου*, ἐκδ. Ἰδρύματος Α.Γ. Λεβέντη & Μορφωτικό Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Ἀθήναι, 1996.

Κλείτου Ἰωαννίδη, *Ἐκκλησία Κύπρου, Ἱστορία καί Πολιτισμός 2000 ἐτῶν*, ἐκδ. Ἀλάσια, 1997.

Ἄντρου Παυλίδη, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου* (τόμος 2ος, ἀπό τό 58 π.Χ. μέχρι τό 1192 μ.Χ.), ἐκδ. Φιλοκύπρος, Λευκωσία, 1992.

Τοῦ ἰδίου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, ἀπό τήν ἀρχή ἕως σήμερα*, ἐκδ. Ἡλία Ἐπιφανίου, Λευκωσία, 2013.

Βλασίου Φειδά, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τόμος Α΄, Ἀθήναι 21995.

Alexander A.Vasiliev, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας 324-1453*, ἐκδ. Μπεργαδῆ, χ.χ. (τό ἔργο πρωτοεκδόθηκε τό 1928).

<https://el.wikisource.org/> (ἀρχεῖο πρωτογενῶν πηγῶν, ἡμ/νία επίσκεψης 5/9/2015).

ΣΥΡΙΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Ἡ ἱστορία τελικὰ ἐπαραλαμβάνεται;

Δρος Χαράλαμπος Γ. Χοτζάκογλου,
Βυζαντινολόγος
Προέδρου τοῦ Δ.Σ. τῆς Κυπριακῆς Ἐπιτροπῆς
Βυζαντινῶν Σπουδῶν

Αὕτη τὴν περίοδο γινόμαστε ὅλοι μας μάρτυρες μίας μεγάλης καταστροφῆς στὴ Συρία καὶ τῆς ἐπακολουθούμενης ἀνθρωπιστικῆς κρίσης μὲ τὸ τεράστιο προσφυγικὸ ρεῦμα, τὸ ὁποῖο πρὶν λίγο καιρὸ ἐφθασε καὶ στίς κυπριακὲς ἀκτές. Τὴν ἴδια στιγμή σὰν παλλιροϊκὰ κύματα φθάνει στὰ τουρκικὰ σύνορα, στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξαπλώνεται σὲ ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη. Τὰ δημοσιογραφικὰ μέσα χαρακτηρίζουν τὸ φαινόμενο ὡς πρωτοφανές. Εἶναι ὅμως ἔτσι;

Ἡ ἱστορία δὲν διδάσκεται ἀπλῶς γιὰ νὰ καταγράφονται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀλλὰ κυρίως, γιὰ νὰ διδασκόμαστε ἀπὸ τὸ παρελθόν. Ξεφυλλίζοντας τὴ Χρονογραφία τοῦ Θεοφάνους ξεχωρίζουμε τὸ ἐξῆς χωρίο¹:

«...τῷ δ' αὐτῷ ἔτει πολλοὶ τῶν κατὰ Παλαιστίνην Χριστιανῶν μο-

ναχοὶ καὶ λαϊκοὶ καὶ ἐκ πάσης Συρίας τὴν Κύπρον κατέλαβον φεύγοντες τὴν ἄμετρον κάκωσιν τῶν Ἀράβων. ἀναρχίας γὰρ καθολικῆς κατασχούσης Συρίαν καὶ Αἴγυπτον καὶ Ἀφρικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτοὺς ἀρχήν, φόνοι τε καὶ ἀρπαγαὶ καὶ μοιχεῖαι, ἀσέλγειαι τε καὶ πᾶσαι πράξεις θεοστυγεῖς ἐν κώμαις καὶ πόλεσι ὑπὸ τοῦ θεολέστου ἔθνους αὐτῶν ἐπράττοντο, οἳ τε κατὰ τὴν ἀγίαν Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν πόλιν σεβάσμιμοι τόποι τῆς ἀγίας ἀναστάσεως, τοῦ κρανίου καὶ τῶν λοιπῶν ἐβεβηλώθησαν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ κατὰ τὴν ἔρημον διαβόητοι λαῦραι τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος καὶ τοῦ ἀγίου Σάβα, καὶ τὰ λοιπὰ μοναστήρια καὶ αἱ ἐκκλησίαι ἡρημώθησαν. καὶ οἳ μὲν ἀνηρέθησαν μαρτυρικῶς, οἳ δὲ τὴν Κύπρον κατέλαβον καὶ ἐκ ταύτης τὸ

1. Βλ. πρόχειρα: Θεοφάνους, Χρονογραφία, PG 108, 1001.

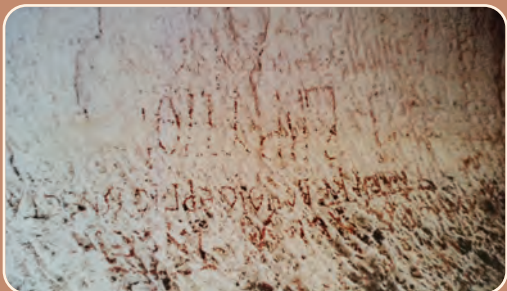
Πανοραμική άποψη
του άσκητηρίου στόν κόλπο
τής Τρουπητήs (πηγή 1).

*Βυζάντιον, οὗς Μιχαήλ, ὁ εὐ-
σεβής βασιλεύς, καὶ Νικηφόρος,
ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης, φι-
λοφρόνως ἐξένισαν. τοῖς μὲν γάρ
ἐλθοῦσιν ἐν τῇ πόλει μοναστήριον
ἐπίσημον ἐδωρήσατο, τοῖς δὲ
κατὰ τὴν Κύπρον ἐναπομείνασι
μοναχοῖς τε καὶ λαϊκοῖς τάλαντον
χρυσίου ἀπέστειλεν, καὶ παν-
τοίως τούτους ἐθεράπευσεν. ἦν
μὲν οὖν Μιχαήλ εἰς πάντας
χρηστός καὶ ἐπιεικής...».*

Ὁ Θεοφάνης ἀναφέρεται σὺς
διώξεις πού ὑφίσταντο οἱ Χρι-
στιανοὶ ἀπὸ τοὺς Ἀραβες καὶ σὲ

μία τέτοια περίπτωση, τὸ 813, με-
γάλα προσφυγικὰ ρεύματα κυ-
ρίως ἐκ Συρίας κατέφθασαν στὴν
Κύπρο καὶ ἀπὸ τῆ Μεγαλόνησο πε-
ραιώθηκαν πολλοὶ στὴν Κωνσταν-
τινούπολη. Ὁ βυζαντινὸς αὐτο-
κράτωρ Μιχαήλ Α΄ Ραγκαβὲς (811-
813) καὶ ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρ-
χης Νικηφόρος προσέφεραν στοὺς
Σύρους πρόσφυγες καταφύγιο καὶ
στοὺς μοναχοὺς παρεχώρησαν μο-
ναστήρι ὀλόκληρο στὴν Πόλη, ἐνώ-
σὲ ὅσους παρέμειναν στὴν Κύπρο,
μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς, τοὺς ἀπε-
στάλη οικονομικὴ βοήθεια γιὰ νὰ
ἐγκατασταθοῦν μόνιμα στὸ νησί.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα μάλιστα
ἐντόπισε ἀπόκρημνα σπήλαια στὸν
κόλπο Τρουπητήs («Ζαπάλω») στὴ
Λεμεσό, ὅπου χρησίμευσαν ὡς ἐρη-
μητήρια καὶ ἀσκητήρια καὶ διεσω-
θησαν ἕως σήμερα ἐπιγραφές τῆς
ἐποχῆς μὲ ὀνόματα μοναχῶν ἀπὸ τῆ
Συροπαλαιστίνη καὶ Λίβανο². Πολ-
λαπλὰ συμπεράσματα ἐξάγονται
ἀπὸ τὴν πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ βυζαν-
τινοῦ αὐτοκράτορος, ἡ ὁποία ἐνδε-
χομένως νὰ προκαλεῖ ἐρωτηματικὰ
στὴν ἀνάλογη ἀντιμετώπιση τῶν
προσφύγων σήμερα. Πολλὲς κυ-
βερνήσεις σήμερα ἀντιμετωπίζουν
τοὺς πρόσφυγες αὐτοὺς ὡς ἄχθος,
βάρος καὶ πρόβλημα. Ὁ βυζαντινὸς
αὐτοκράτωρ 1.200 χρόνια πρὶν δὲν
ἀντιμετώπισε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ
πρόβλημα. Τοὺς προσέφερε κατα-
φύγιο καὶ θαλπωρὴ, ἀφοῦ διαπί-
στωνε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θὰ τό-
νωναν τὶς περιοχές, πού θὰ ἐγκα-

Λεπτομέρεια με τις ἐπιγραφές τῶν μοναχῶν τῆς Συροπαλαιστίνης (πηγή 2).

θίσταντο στή βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, ἐνθυμούμενοι πὼς οἱ Μουσουλμάνοι Ἄραβες τοὺς ἐξεδίωξαν ἀπὸ τῆ γῆ τῶν προγόνων τους καὶ ὁμόδοξοὶ τους τοὺς προσέφεραν σωτηρία. Ἡ ἐνίσχυση τῶν ἐν Κύπρῳ διαμεινάντων Σύρων σήμαινε ἐπίσης τὴν πληθυσμιακὴ πύκνωση στὸ νησί, τὸ ὁποῖο πολὺ ὑπέφερε ἀπὸ τὶς ἀραβικὲς ἐπιδρομές, τὶς ἀραβικὲς δηώσεις, λεηλασίες, ἐξανδραποδισμό τοῦ πληθυσμοῦ καὶ θανάτωσή του. Ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς εἶχε τὴ δύναμη νὰ ἐξελληνίσει μετὰ τὰ χρόνια τοὺς ἀραβικοὺς αὐτοὺς πληθυσμοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐντάξει στὴν αὐτοκρατορία. Ἀπὸ τὸ χωρίο μάλιστα αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται γιὰ ἄλλη μία φορά, τὸ πόσο ἄτοπο εἶναι νὰ ὑποστηρίζουν κάποιοι, ὅτι ὑπῆρξε συγκυριαρχία Ἀράβων καὶ Βυζαντινῶν στὴν Κύπρο. Πὼς θὰ ἦταν ἄλλωστε δυνατόν, ἂν ἴσχυε κάτι τέτοιο, ἀπὸ τὴ μία οἱ Ἄραβες νὰ ἔδιωχναν τοὺς Σύρι-

ους ἀπὸ τὰ ἐδάφη τους καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἴδιοι Ἄραβες νὰ τοὺς δέχονταν στὴν συγκυριαρχούμενη τάχα Κύπρῳ; Ἡ ἀποφασιστικὴ ἐμπλοκὴ τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος στὴν Κύπρῳ γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν προσφύγων καταδεικνύει πὼς ἡ Κύπρος διοικεῖτο πλήρως ἀπὸ τὸν βυζαντινὸ αὐτοκράτορα.

Ἡ ἔλευση Σύρων προσφύγων στὴν Κύπρῳ ἐπαναλήφθηκε καὶ ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ κατέστη καὶ πάλι σὲ ἓνα βαθμὸ εὐεργετικὴ γιὰ τοὺς Κυπρίους. Μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἄκκρας (1291) στοὺς Ἄραβες, ἓνα τεράστιο κῦμα προσφύγων, μετὰ τῶν ὁποίων Συρορθόδοξοι (Σύροι Μελχίτες) κατέφυγε στὴν Κύπρῳ. Αὐτοὶ οἱ Συρορθόδοξοι ἔχοντας ἀποτελέσει τμημα τῆς λατινικῆς κοινωνίας τῶν φραγκικῶν ἡγεμονιῶν τῆς Ἀνατολῆς κατεῖχαν φεουδαρχικὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα ὁ Φράγκος βασιλεὺς τῆς Κύπρου ἀναγνώρισε καὶ διατήρησε, μετὰ τῶν ἄλλων ἀνακουφιστικῶν μέτρων, πὸ ἐλαβε ὑπὲρ τοὺς³, ὅταν τοὺς ὑπο-

2. Ἐλ. Προκοπίου, «Τὰ μνημεῖα τῆς πόλης καὶ ἐπαρχίας Λεμεσοῦ κατὰ τὴν παλαιохριστιανικὴ, πρωτοβυζαντινὴ καὶ μεσοβυζαντινὴ περίοδο 324-1191», στό: Λεμεσός, *Ταξίδι στοὺς χρόνους μίας πόλης* (ἐπιμ. Ἄν. Μαραγκοῦ, Τ. Κολώτας), Λεμεσός 2006, 113-128 καὶ ἰδίως 120 μετὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἐπιγραφῶν.

3. P. Edbury, *Τὸ βασίλειο τῆς Κύπρου καὶ οἱ Σταυροφορίες 1191-1374*, Ἀθήνα 2003, 225.

Λεπτομέρεια από την παράσταση πιθανότατα Συρορθόδοξης δωρήτριας από την Παναγία Ἀσίνου στο Νικητάρι (πηγή 3).

δέχθηκε στη Μεγαλόνησο⁴. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ ἐξαθλιωμένος ἀπὸ τοὺς Φράγκους κυπριακὸς πληθυσμὸς τοῦ νησιοῦ τονώθηκε ἀπὸ ὁμοδόξους μὲ δικαιώματα καὶ οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια. Δὲν εἶναι τυχαῖο ἄλλωστε, πὼς λίγο ἀργότερα πιθανότατα Συρορθόδοξες -καὶ ὄχι Λατί-

νες, ὅπως ἔχει ὑποστηριχθεῖ-ἐμφανίζονται ὡς δωρήτριες σὲ τοιχογραφίες μοναστηριῶν⁵, ὅπως ἡ Παναγία Ἀσίνου, ἐνισχύοντας τὴν ἐξουθενωμένη καὶ ὑποταγμένη στοὺς Λατίνους Ἐκκλησία τῆς Κύπρου.

Ἡ Κύπρος ἀποτελοῦσε στὴν ἱστορικὴ τῆς πορεία καταφύγιο καὶ προστάτιδα Συρίων προσφύγων, οἱ ὁποῖοι δέχθηκαν τὴ θalπωρὴ τῆς, τόνισαν τὸ ὁμοδόξο στοιχεῖο καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ ἑλληνικό. Μήπως ἡ μεσαιωνικὴ ἐμπειρία τοῦ νησιοῦ μας, ὅπως τὴν κατέγραψε ἡ ἱστορία, ὑποδεικνύει τὸν τρόπο ἀντιμετώπισης τοῦ προσφυγικοῦ αὐτοῦ ρεύματος, τὸ ὁποῖο μὲ βεβαιότητα δὲν εἶναι πρωτοφανὲς γιὰ τὴν Κύπρο;

Πηγή 1: Ἐλ. Προκοπίου, «Τὰ μνημεῖα τῆς πόλης καὶ ἐπαρχίας Λεμεσοῦ κατὰ τὴν παλαιохριστιανικὴ, πρωτοβυζαντινὴ καὶ μεσοβυζαντινὴ περίοδο 324-1191», στό: Λεμεσός, Ταξίδι στοὺς χρόνους μίας πόλης (ἐπιμ. Ἄν. Μαραγκοῦ, Τ. Κολώτας), Λεμεσός 2006, 113-128 καὶ ἰδίως 120.

Πηγή 2: Ἐλ. Προκοπίου, «Τὰ μνημεῖα τῆς πόλης καὶ ἐπαρχίας Λεμεσοῦ κατὰ τὴν παλαιохριστιανικὴ, πρωτοβυζαντινὴ καὶ μεσοβυζαντινὴ περίοδο 324-1191», στό: Λεμεσός, Ταξίδι στοὺς χρόνους μίας πόλης (ἐπιμ. Ἄν. Μαραγκοῦ, Τ. Κολώτας), Λεμεσός 2006, 113-128 καὶ ἰδίως 120.

Πηγή 3: A. and J. Stylianou, *The Painted Churches of Cyprus*, Nicosia ³1997.

4. Chr. Schabel, "Religion", στό: *Cyprus Society and Culture 1191-1374* (ἐκδ. Ἄν. Νικολαου-Konnari, Chr. Schabel), Leiden-Boston 2005, 168-169.

5. S. Kalopissi-Verti, "The Murals of the Narthex", στό: *Asinou across Time*, Washington 2012, 130.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ

στούς ἀρχαιοθρησκευτικούς χώρους
καί στά ἐκκλησιαστικά μνημεῖα
τῆς κατεχόμενης Ἀκανθοῦς

Δρ. Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου
Βυζαντινολόγου

«Τζιαι πκοιοι, κορούλλα μου, σ' ἔτουρτζιέψαν;
τζιαι πκοιοί σου κάμαν τούν' τό κακόν;
γονιούς δέν εἶσιες, τζ' ἐν σέ γυρέψαν;
μάγκου δέν εἶσιες μακροδικόν;»

Βασίλη Μιχαηλίδη, Ἡ Χιώτισσα

Η κωμόπολη τῆς Ἀκανθοῦς βρίσκεται στή βόρεια περιοχή τῆς Κύπρου, ἐκεῖ πού ἐνώνεται ἡ Κερύνεια μέ τήν Καρπασία. Εἶναι κτισμένη στούς πρόποδες τοῦ Πενταδάκτυλου μέ θέα πρὸς τή θάλασσα, ἀλλά καί κρυμμένη πίσω ἀπό τούς λόφους Βίπλα, Μαντρίν, Καμήλα, Βουναρούθκια καί Ψαρούτα.

Διοικητικά ἀνήκει στήν ἐπαρχία Ἀμμοχώστου καί εἶναι ὁ μοναδικός δῆμος τοῦ διαμερίσματος τῆς Καρπασίας. Ἐκκλησιαστικά ὑπάγεται στή δικαιοδοσία τῆς Χωρεπισκοπῆς Καρπασίας.

Τά φυσικά χαρακτηριστικά τοῦ χωριοῦ εἶναι οἱ βραχώδεις παρα-

λίες, μέ λίγους ἀμμώδεις ὀρμίσκους στά ἐνδιάμεσα πού δίνουν τή θέση τους σέ μία στενή λωρίδα πεδιάδας, ἡ ὁποία ἀρδεύεται ἀπό τά πολλά ρυάκια τῆς βόρειας πλευρᾶς τοῦ Πενταδάκτυλου.

Οἱ κάτοικοι στίς πλαγιές καλλιεργοῦσαν φρούτα καί λαχανικά, ἐνῶ στά πεδινά ἔσπερναν δημητριακά. Στίς πεδιάδες ἀνάμεσα στόν Πενταδάκτυλο καί τή θάλασσα εὐδοκιμοῦν τά πεῦκα, οἱ ἀόρατοι, οἱ ἐλιές καί οἱ χαρουπιές καί λογῆς ἀγριολούλουδα.

Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς περιοχῆς εἶναι ὄρεινό καί ιδιαίτερα ἐντυπωσιακοί σχηματισμοί εἶναι τά «Στυλλάρκα» στήν ὁμώνυμη

περιοχή και τό «Θκιατρυπητό», πού δημιουργήθηκαν μέ τήν άνάδυση τής Κύπρου πρίν άπό 90.000 χρόνια περίπου. Περίφημος εΐναι και ό «καταρράκτης τής Μάνας», πλησίον τοῦ χωριοῦ, τό «Μάτι στό Φουρνί», καθώς και ό όρμισκος «Νεράδες».

Οί δυνατότητες τής περιοχῆς άξιοποιήθηκαν στό έπακρο, άν κρίνουμε άπό τήν πυκνότητα τών οικισμῶν, καθώς και άπό τή διαχρονική κατοίκηση τοῦ χώρου.

Ἡ Ἀκανθοῦ θά πρέπει νά θεωρεΐται διάδοχος άρχαίων οικισμῶν πού βρίσκονται στήν περιοχή ὅπως τοῦ Ἀφροδίσου (στήν περιοχή Λιαστρικά), τοῦ Ἀρτεμίσιου, τής Οὔρανίας, τοῦ Περγάμου και τής Μακαρίας (στήν περιοχή Μοῦλος). Οί άρχαιότητες πού έντοπίστηκαν εΐναι τών προϊστορικών και τών ιστορικών χρόνων, ένῶ ἡ πληθώρα άγιολογικών τοπωνυμίων παραπέμπει σέ κατοίκηση και στά βυζαντινά χρόνια.

Οί βυζαντινές πηγές γιά τήν Ἀκανθοῦ εΐναι σχεδόν άνύπαρκτες. Εΐδικά γιά τό Ἀφροδίσιον, τό ὁποῖο ἦταν παραλιακή πόλη εΐκάζεται ὅτι καταστράφηκε κατά τίς άραβικές έπιδρομές (7ος-10ος αΐ.), ὁπότε τό άντικατέστησε ἡ Ἀκανθοῦ, κτισμένη στα ένδότερα γιά περισσότερη προστασία άπό τίς έπιδρομές.

Κατά τήν περίοδο τής Φραγκοκρατίας (1192-1489) άποτελοῦσε

φέουδο. Τό 1385, ὅπως άναφέρει ὁ Λεόντιος Μαχαιράς στό Χρονικόν του, ἡ Ἀκανθοῦ γίνεται φέουδο τοῦ Ἀρμένιου Ἰωάννη Γκορόπ. Λίγα χρόνια άργότερα, τό 1393 «λοιμός μέγας ένέσκηφεν στήν πόλιν Λάρνακα και εΐς τήν Κώμην Ἀκκαθοῦν, έξ ἧς μετεδόθη καθ' άπασαν τήν νῆσον».

Ἐνα περίπου χρόνο πρίν άπό τήν τουρκική εΐσβολή τοῦ 1974 τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων τής Κυπριακῆς Δημοκρατίας πραγματοποίησε έπιφανειακή έρευνα στα ὄρια τής Ἀκανθοῦς, ἡ ὁποία μάς έδωσε σημαντικά στοιχεία γιά τοῦς άρχαιολογικούς της χώρους. Δέν

έγιναν όμως αρχαιολογικές ανα-
σκαφές.

Η περιοχή κατοικήθηκε κατά τη
Νεολιθική περίοδο (7000-3800
π.Χ.). Έντοπίστηκαν νεολιθικοί
οικισμοί, όλοι παράλιοι, οί όποιοι
φαίνεται ότι κατοικήθηκαν για
σύντομο χρονικό διάστημα όπως
στή θέση Λάκκος.

Στή θέση Άρκόσυκο ό νεολιθι-
κός οικισμός περιλάμβανε κυκλι-
κές κατοικίες, όπως και ό οικισμός
τής Καλαβασού. Νά σημειώσουμε
άκόμη και τήν παραλιακή θέση
Άκτῆ Άργείων, όπου εικάζεται
ότι εκεί άφίχθησαν Μυκηναίοι -
Άχαιοί μετά τόν Τρωικό Πόλεμο.

Οικισμοί τής Ύστερης Έποχῆς
του Χαλκού (1650-1050) έχουν
έντοπιστεί στήν τοποθεσία Μούλος
και στήν τοποθεσία Μελίσσα. Η
κεραμική που βρέθηκε στους οικι-
σμούς αυτούς μαρτυρεί τίς σχέσεις
τής Κύπρου μέ τό Αίγαίο, τήν
Κρήτη και τή Συροπαλαιστίνη.

Η επόμενη εποχή που άφησε
αρχαιολογικά κατάλοιπα είναι ή
Άρχαϊκή περίοδος (750-475 π.Χ.).
Στίς θέσεις Καλογύρος, Βουνάρ-
κα και Ψαρούτα έντοπίστηκαν νε-
κροταφεία τής Άρχαϊκῆς περιόδου.
Έδω έπιβεβαιώθηκε τό πρόβλημα
έντοπισμού συνοικισμών που άντι-
στοιχοϋν στά νεκροταφεία.

Κατάλοιπα τής Κυπροκλασ-
σικῆς Περιόδου (475-325 π.Χ.)
έχουν βρεθεί στίς περιοχές Παλ-
λούρι και Μελίσσα και δέν απο-

κλείεται και ή ύπαρξη τους κάτω
άπό Έλληνιστικούς χώρους, που ή
παρουσία τους είναι έντυπωσια-
κή.

Κατά τήν έλληνιστική και ρω-
μαϊκή περίοδο (325 π.Χ. -395
μ.Χ.) έντοπίστηκαν μικρός οικι-
σμός ή άγροικία γύρω άπό πα-
ρεκκλήσι του Άγίου Μερκουρίου,
ένα φαινόμενο που θά παρατη-
ρήσουμε και σε πολλές άλλες πε-
ριπτώσεις αρχαίων οικισμών.

Τήν ίδια χρονική περίοδο άκμά-
ζει και ό συνοικισμός ή καλύτερα
ή πόλη τής Περγάμου, στήν πε-
ριοχή που είναι κτισμένη ή εκκλη-
σία τής Παναγίας Περγαμιώτισ-
σας. Ένας μεγάλος έλληνιστικός
τάφος στον χώρο του συνοικισμού
έχει μετατραπεί σε εκκλησία,
στήν αύλή τής οποίας ύπάρχουν
ύδραυλικές εγκαταστάσεις.

Άς σημειωθεί ότι κάτω άπό τήν
ύφιστάμενη βυζαντινή εκκλησία
τής Παναγίας Περγαμιώτισσας
του 10ου-11ου αιώνα ανασκάφη-
κε παλαιοχριστιανική βασιλική
του 6ου αιώνα. Έχει λεχθεί άκό-
μη ότι τά δύο έλληνιστικά νεκρο-
ταφεία στίς τοποθεσίες Άγιος
Περπυρός και Άγιος Θεόδωρος πι-
θανότατα άνήκουν στήν πρώτη πε-
ρίοδο κατοίκησης του χώρου τής
Περγαμιώτισσας. Οί τάφοι είναι
λαξευμένοι μέσα στον σκληρό
άσβεστολιθικό ψαμμίτη και σχεδόν
όλοι άποτελοϋνται άπό βαθμιδω-
τό δρόμο που καταλήγει σε όρθο-

γώνιο στόμιο. Οί θάλαμοι εἶναι τετράπλευροι καί ἡ ὀροφή τους ἔχει σχῆμα ἀνοιχτῆς καμάρας.

Στίς θέσεις ὅπου σήμερα βρίσκονται κτισμένα τά πολλά μοναχικά ἐξωκκλήσια τῆς Ἀκανθοῦς ὑπῆρχαν στά βυζαντινά χρόνια οἰκισμοί λ.χ. στίς περιοχές Ἅγιοι Πάντες, Ἅγιος Ντρικᾶς (Ἀνδρέας), Ἅγιος Παῦλος, Ἅγιος Μερκούριος, Ἅγιος Θεράπων ἢ Παλιοκκλησιά καί Ἅγιος Χαράλαμπος. Οἱ χρονολογήσεις ἀρκετῶν ἀπό αὐτά, ὅπως δίνονται στίς διάφορες ἐκδόσεις πρέπει νά ἐπανεξεταστοῦν διότι τά μνημεῖα εἶναι παλαιότερα.

Στή θέση Κνάσα ἐντοπίστηκε μεγάλος οἰκισμός τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Τά κατάλοιπά του καταλαμβάνουν τήν κορυφή καί πλαγιές ψηλοῦ λόφου, πού βρίσκεται 5 ½ χιλιόμετρα ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ. Ὁ λόφος εἶναι γνωστός στούς ντόπιους ὡς Βουνάρι τῶν Κουφάδων. Στό χώρο βρέθηκαν ὄστρακα τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου πού φανερώνουν παλιότερη χρήση τοῦ οἰκισμοῦ. Ἡ πρόσβαση στόν χώρο εἶναι πολύ δύ-

σκολη, ἐνῶ οἱ βαθιές κοιλάδες τοῦ προσφέρουν φυσική προστασία.

Ἐνας μικρός οἰκισμός ἢ ἀγρέπαυλη τῶν βυζαντινῶν χρόνων βρίσκεται στή θέση Κολοκιά 800 περίπου μέτρα στά νότια τοῦ χωριοῦ, στήν τοποθεσία Μαζερή.

Στήν περιοχή Κεφαλές, γύρω στά 4 ½ χλμ νοτιοανατολικά τοῦ χωριοῦ βρίσκεται μεσαιωνικός οἰκισμός πού χρησιμοποιήθηκε γιά ἐποχιακές ἀνάγκες μέχρι καί τό τέλος τοῦ 19ου αἰώνα. Ἡ θέση εἶναι ιδιαίτερα ἐντυπωσιακή καί δεσπόζει ὀλόκληρης τῆς κοιλάδας τῆς Μαραθιάς. Στήν ἐπίπεδη ὀροφή λόφου ὕψους 685 μέτρων πάνω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, βρίσκονται ἐρείπια μικρῶν κτηρίων καί μεσαιωνικά ὄστρακα.

Ὁ Χριστιανισμός στήν περιοχή τῆς Ἀκανθοῦς φαίνεται ὅτι ἐξαπλώθηκε ἐνωρίς. Σέ μεταγενέστερες πηγές ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Ἐπαφρᾶς ὑπῆρξε ἐπίσκοπος Ἀδριακῆς, πόλης στά ὄρια τῆς Ἀκανθοῦς. Σέ σπήλαιον πλησίον τῆς παραλίας ἀσκήτεψε σέ ἄγνωστη ἐποχή ὁ ὄσιος Μίκαλλος, ὁ ὁποῖος τιμᾶται στίς 7 Αὐγούστου.

Στό κέντρο τῆς Ἀκανθοῦς εἶναι κτισμένη ἡ ἐπιβλητική ἐκκλησία τοῦ Χρυσοσώτηρος, ἡ ὁποία ἄρχισε νά ἀνοικοδομεῖται τό 1916 καί ἀποπερατώθηκε τό 1935 μέ ἐθελοντική ἐργασία τῶν Ἀκανθιωτῶν. Ἀρχιτέκτονάς της ἦταν ὁ Θεόδωρος Φωτιάδης. Ἡ ἐκκλησία ἐγκαινιάστηκε τήν Κυριακή, 14 Σεπτεμβρίου 1941 ἀπό τόν τοποτηρητή τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου Μητροπολίτη Πάφου Λεόντιο. Ἡ ἐκκλησία αὐτή κτίστηκε στή βόρεια πλευρά παλαιότερου ναοῦ, ὁ ὁποῖος κατεδαφίστηκε ὅταν ἀποπερατώθηκε τό κτίσιμο τῆς νέας ἐκκλησίας. Ἀπό τόν παλαιό ναό τοῦ Χρυσοσώτηρος πού ἐπιδιορθώθηκε τό 1777 ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπο Χρῦσανθο (1767-1810) διατηρήθηκε μόνο ἡ θέση τοῦ ἱεροῦ σέ προσκυνητάρι πού κτίστηκε ἔξω ἀπό τήν ὑφιστάμενη ἐκκλησία.

Τό εἰκονοστάσιο τοῦ νέου ναοῦ ἦταν ἔργο τοῦ περίφημου ξυλογλύπτη Χρῦσανθου Ταλιαδώρου καί κατασκευάστηκε τό 1967. Σ' αὐτό ὑπῆρχαν θέσεις γιά 16 δεσποτικές

εἰκόνες καί 78 εἰκόνες ἐπιστυλίου. Ἐπιπλέον τό εἰκονοστάσιο περιλάμβανε τρία βημόθυρα καί ἐπιστεφόταν ἀπό τόν Ἐσταυρωμένο καί τά Λυπητερά. Παρόλο πού οἱ εἰκόνες παραγγέλθηκαν στόν ζωγράφο Σολωμό Φραγκουλίδη γνωρίζουμε ἀπό παλιές φωτογραφίες ὅτι στό εἰκονοστάσιο εἶχαν τοποθετηθεῖ εἰκόνες ἀπό τόν παλιό ναό, οἱ ὁποῖες ἀνήκαν σέ ἄλλους ζωγράφους καί χρονολογοῦνταν ἀπό τόν 13ο μέχρι καί τό β' μισό τοῦ 20οῦ αἰώνα.

Στίς 6 Αὐγούστου, ἡμέρα τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος κατά τήν ὁποία πανηγύριζε ἡ ἐκκλησία, συνέρρεαν πλήθη πιστῶν ἀπό ὀλόκληρη τήν Κύπρο γιά νά προσκυνήσουν τήν θαυματουργή εἰκόνα τοῦ Χρυσοσώτηρος καί νά ἀφιερῶσουν λογῆς τάματά τους, ὅπως τό κέρινο ὁμοίωμα κοριτσιοῦ πού σώθηκε στό Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης Κύπρου τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν στή Λευκωσία.

(συνεχίζεται)

“Όταν πονάω

Έλένης Αναστασίου
Έκπαιδευτικοῦ

Ήρθε ἡ ὥρα γιὰ τίς ἀπογευματινές δραστηριότητες τοῦ Μάριου. Ξεκινᾶμε μὲ ἓνα παγωτό, ἓνα χυμό ἢ ὄ,τι ἄλλο τραβᾶ ἢ ὄρεξη τοῦ ἀγοριοῦ μου καὶ μετὰ ἀτέλειωτες βόλτες. Μία στά μαγαζιά νά φωνίσει παιχνίδια, ρούχα ἢ βιβλία, μία στό θέατρο, στόν κινηματογράφο, στό λούνα πάρκ καὶ κάποτε στό σπίτι κάποιου φίλου του νά παίξει καὶ νά χαρεῖ. Καταλήγουμε ἀργά τό ἀπόγευμα στό κολυμβητήριο, κάνει τή γυμναστική του καὶ πᾶμε σπίτι γιὰ μπάνιο, φαγητό καὶ ὕπνο.

Ἀπό τότε πού ἐμφανίστηκε ἡ κακιά ἀρρώστια πέρασε ὅλοι μὲ τά μοῦτρα στόν Μάριο. Στόχος μας νά εἶναι χαρούμενος, νά περνάει ὁμορφα καὶ νά μὴν καταλάβει ἂν εἶναι δυνατόν ὅτι περνάει μία δύσκολη ἀρρώστια ἢ ὅτι κινδυνεύει. Ταλαιπωρεῖται τό χρυσό μου μὲ τίς θεραπείες καὶ μὲ τήν ἀγωνία τῆς ἐγχείρησης. Μέχρι τώρα πᾶνε ὅλα καλά εὐτυχῶς! Ἀλλά θέλει τόν χρόνο της ἢ ὅλη διαδικασία. Νά φτά-

σουμε τήν ὥρα τῆς ἐγχείρησης καὶ νά πᾶνε ὅλα κατ' εὐχὴν! Εἶναι φορές πού πονάει... Ὅταν τόν πιάσει ὁ πόνος, κουλουριάζεται σέ μία γωνιά στό κρεβάτι του ἢ στόν καναπέ καὶ περιμένει νά περάσει ἢ φουρτούνα. Ἔμαθε κι ἀντέχει καὶ εἶμαι περήφανη γι' αὐτόν, ἀλλά ὡς μάνα λιώνω πού τόν βλέπω.

Τελοσπάντων, κάνουμε ὅ,τι μπορούμε γιὰ νά περάσει ὅσο γίνεται πιό ἀνώδυνα αὐτή ἡ δοκιμασία καὶ ἐλπίζουμε πῶς θά γίνει τελείως καλά στό τέλος.

Ἐτοιμη εἶμαι καὶ σήμερα. Σχόλασα τό μεσημέρι, φάγαμε ὅλοι μαζί στό σπίτι τῆς μητέρας μου καὶ θά ξεκινήσουμε ἀμέσως. Νά κάτσουμε λίγο νά ξεκουραστῶ, μοῦ εἶπαν. Μπά... Δέν προλαβαίνουμε, δέ θέλω νά χάσουμε ὥρα. Σήμερα ἔχουμε κάτι καινούριο στό πρόγραμμα, θά πᾶμε στό ἐκκλησάκι δίπλα ἀπό τό πάρκο.

Καμιὰ φορά τίς Κυριακές πηγαινόμαστε στήν ἐκκλησία καὶ ὁ Μάριός μου κοινωνᾶ. Μὲ τά θέματά

μας όμως, έχει αρκετές βδομάδες νά πάμε και χτές, καθώς φεύγαμε από τό πάρκο, ένωσα τήν ανάγκη νά μπῶ ν' ανάψω ένα κερι στό εκκλησάκι πού εἶναι δίπλα.

Ἔμεινα γιά λίγο μπροστά στό μανουάλι φιθυρίζοντας μία προσευχή, ὅταν άκουσα τόν Μάριο νά μοῦ λέει:

- Μαμά, πονάει ὁ Χριστούλης ἐκεῖ πού ἔχει αἵματα;

Στεκόταν μπροστά ἀπό τήν Ὁραία Πύλη καί κοιτοῦσε πάνω τόν Ἐσταυρωμένο.

- Αὐτή εἶναι εἰκόνα, Μάριέ μου. Τότε πού Τόν σταύρωσαν, πονοῦσε...

- Ἐκλαιγε;

- Δέν ἔκλαιγε... Μοναχά λυπόταν γιά τούς ἀνθρώπους πού Τόν ἔφεραν ὡς ἐκεῖ.

- Οὔτε ἐγώ θά κλαίω ἅμα πονῶ.

- Μά δέν κλαῖς, ἀγόρι μου. Εἶσαι πολύ γενναῖος.

- Κάποτε ὅμως κλαίω. Ὅταν πονῶ πολύ. Ἀλλά δέ θά ξανακλάψω. Θά πῶ στόν Χριστούλη νά μέ κάνει κι ἐμένα νά μήν κλαίω, σάν Αὐτόν. Θά μέ ἀκούσει λές;

- Καί βέβαια θά σέ ἀκούσει!

- Νά μέ φέρεις καί αὔριο νά Τοῦ τό ξαναπῶ, γιά νά μήν τό ξεχάσει.

Κανένα χατίρι δέν τοῦ χαλάω, σ' αὐτό θά ἴλεγα ὄχι; Θά πάμε καί σή-μερα.

- Μαμά, ποῦ θά πάμε πρώτα; Μέ ἔβγαλε ἀπό τίς σκέψεις μου ὁ μικρός.

- Στό πάρκο, ὅπως πάντα. Μέ-χρι νά φτάσουμε θά πρέπει νά ἔχεις διαλέξει τί γεύσεις παγω-τό θέλεις.

- Ξέρω κιόλας! Καί μετά ἔχουμε πολλές δουλειές;

- Ὅχι! Δέν ἔχουμε τίποτα ἄλλο. Θά περάσουμε ὅλο τό ἀπόγευμα στό πάρκο καί... στό εκκλησάκι δίπλα. Πάμε;

Πῆρα μία σφιχτή ἀγκαλιά γιά ἀπάντηση. Τά μάτια του πού ἄστραφταν ἦταν ἡ καλύτερη ξεκούραση γιά σή-μερα.

ΜΕΡΟΠΗΣ Ν. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΤΟΛΗ

"Τίμο τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα σου..."

*Ἀρχαῖοι

5η ἐντολή

Μία από τίς σπουδαιότερες ἐντολές πού ἔλαβε ὁ λαός τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐντολή τῆς ἀγάπης καί τῆς τιμῆς πού πρέπει νά ἀπολαμβάνουν οἱ γονεῖς ἀπό τά παιδιά τους. Ἀλήθεια ὅμως, εἶναι μία στείρα καί ἐπιτακτική ἀπαίτηση πού ἀπλά δικαιώνει τό αἶσθημα τῆς γονικῆς αὐθεντίας; Ἡ μήπως εἶναι τό ὀρόσημο μίας ἀμφίπλευρης καί πολυδιάστατης ἀνιδιοτελοῦς σχέσης μεταξύ παιδιῶν καί γονιῶν; Τί ρόλο διαδραματίζει ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν ἀπό τούς γονεῖς ὥστε αὐτά νά μάθουν νά σέβονται καθῶς θά

μεγαλώνουν; Τί εἶδους τιμές καί ἀγάπη πρέπει νά διάγει τούς ἀνθρώπους πού μεγαλώνουν μέσα σέ μία οἰκογένεια; Ποιές οἱ προοπτικές ἀλλά καί ποιές οἱ προϋποθέσεις ὥστε νά εἶναι σέ θέση κάποιος ἄνθρωπος, εἴτε ἔφηβος, εἴτε ἐνήλικας, νά καταφέρει νά τιμᾷ καί νά σέβεται ἀπροϋπόθετα τούς γονεῖς του; Μήπως ἡ ἀγάπη πρὸς τούς γονεῖς μας ἀποτελεῖ θεμέλιο γιά μία εὐρύτερη καί πολυδιάστατη ἀγαπητική συμπεριφορά μέσα στόν μικρόκοσμο καί τόν μακρόκοσμο τοῦ καθενός μας;

Τό καινούργιο βιβλίο τῆς Μερόπης Σπυροπούλου, ἀποτελεῖ μία πολύ ὀμορφή καί σοβαρή προσπάθεια τῶν ἐκδόσεων «Ἀρχονταρίκι» νά συμβάλουν οὐσιαστικά καί ἀποφασιστικά στήν ἀντιμετώπιση τῶν σοβαρῶν κοινωνικῶν καί πνευματικῶν προβλημάτων πού συναντοῦμε καθημερινά γύρω μας, καί τά ὁποῖα μᾶλλον ξεκινοῦν ἀπό τό μικρό κύτταρο πού λέγεται οἰκογένεια. Τό βιβλίο αὐτό ἀποτελεῖται ἀπό τέσσερις ὀμιλίες τῆς συγγραφέως οἱ ὁποῖες ἀναπτύσσουν εὐρύτερα διάφορες πτυχές τῆς σύγχρονης οἰκογενειακῆς πραγματικότητας. Ἡ συγγραφέας μέ εὐσύνοπτο καί γλαφυρό τρόπο καταθέτει σκέψεις καί προβληματισμούς μέσα ἀπό τή δική της γνώση καί ἐμπειρία, ἡ ὁποία βέβαια ἔχει τίς ρίζες της καί στήν ἀγιοπνευματική καί πατερική σοφία.

Ποιές μπορεί να είναι οι βασικές αρχές για μία υγιή και εύλογη οικογένεια; Ἡ συγγραφέας ἀναφέρει μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Εἶναι πραγματική εὐλογία ὅταν, μέσα στήν οικογένεια, μέ τήν καθημερινή οὐσιαστική ἐπικοινωνία, τό παιδί θά διδαχθεῖ καί θά ἀπολαύσει τήν ὁμορφιά τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης καί τή χαρά τῆς προσφορᾶς. Θά μάθει, ἐπίσης ὅτι, γιά ὅσα τοῦ προσφέρονται, ὑπάρχει καί ὀφείλεται μία ἀναντικατάστατη λέξη. Τό συνειδητό εὐχαριστῶ. Τό ἴδιο μπορεί νά συμβεῖ μέ τίς ἔννοιες τῆς ἐντιμότητος, τῆς δικαιοσύνης, τοῦ σεβασμοῦ, τοῦ δικαιώματος τοῦ ἄλλου, τῆς προσπάθειας γιά αὐτοβελτίωση, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς πειθαρχίας, τῆς ἔγνοιας γιά τόν συνάνθρωπο, καί τόσων ἄλλων σημαντικῶν παραμέτρων τῆς ἀληθινῆς, σέ νόημα ζωῆς. Ἐπίσης, μέσα στήν οικογένεια, τό παιδί θά πάρει στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς μας πίστεως καί παραδόσεως, θά διαβάσει τὰ πολύτιμα βιβλία πού δείχνουν τήν ὁμορφιά τῆς γλώσσας μας, θά γευθεῖ τή γλύκα καί τή σημασία τῆς προσευχῆς, θά χαρεῖ τή διαχρονική ζεστασιά τῶν πολύτιμων στοιχείων τῶν πολιτιστικῶν μας παραδόσεων καί τῆς ιστορικῆς μας διαδρομῆς ὡς ἔθνους. Ὅλα αὐτά θά κατασταλάξουν στή συνείδησή του ὡς ἀξίες».

Πῶς θά μπορούσε ἕνα παιδάκι ἢ ἕνας ἐνήλικας νά ἀγαπάει τόν πατέρα ἢ τήν μητέρα του ἐάν καταρχήν δέν ἔλαβε ὁ ἴδιος ἀγάπη ἀπό αὐτόν; Ἐάν δέν ἔλαβε μέσα στήν ψυχή του τίς ἀπαρχές τῆς τέλει ἀλληλοπεριχώρησης, ἐάν δέν διδάχθηκε νά συγχωρεῖ καί νά ὑπομένει τίς ἀδυναμίες καί τὰ λάθη τῶν ἄλλων, ἐάν ποτέ δέν τοῦ ἐξήγησε κανεῖς αὐτό πού λέει καθημερινά στήν Κυριακή προσευχή: «καί ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καί ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»; Πῶς μπορεί τελικά ἕνας ἀπλός Χριστιανός νά τηρήσει τήν Πέμπτη ἐντολή, ἐάν πρωτίστως δέν ἀγαπήσει Κύριον τόν Θεόν του ἐξ' ὅλης τῆς καρδίας του καί ἐξ' ὅλης τῆς διανοίας του, πού εἶναι ἡ πρώτη καί πρώτιστη ἐντολή;

Ἄς εὐχηθοῦμε λοιπόν τό βιβλίό αὐτό νά φωτίσει τίς καρδιές ὅσων θά τό διαβάσουν, καί νά ἀποτελέσει ὁδοδείκτη μίας φωτεινῆς πορείας πού θά ὀδηγήσει στή σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ενημερώνουμε τούς αγαπητούς μας πελάτες ότι: Μέ τις εύχες καί τή φροντίδα τῆς Α. Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄, τό βιβλιοπωλεῖο μας ἀπό τίς ἀρχές Ὀκτωβρίου μετέφε-

ρε τίς ὑπηρεσίες του στό καινούργιο κτίριο πού βρίσκεται ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπό τό προηγούμενο. Μέ νέες ἐγκαταστάσεις πιά ἄνετες καί εὐρύχωρες τό βιβλιοπωλεῖο μας εἶναι σέ θέση νά ἀνταποκριθεῖ στό ποιμαντικό καί θεάρεστο ἔργο πού γιά 35 χρόνια προσφέρει. Καλοῦμε ὅλους σας μέ χαρά νά τό ἐπισκεφτεῖτε καί νά ἀφιερῶσετε λίγες στιγμές μελέτης. Εἴμαστε σίγουροι ὅτι μέσα ἀπό τό θησαυρό τῶν βιβλίων μπορεῖ κανεῖς νά βρεῖ κάποιες σελίδες πνευματικῆς ἀνάτασης καί ἀληθινῆς παρηγοριᾶς. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκη ἀπό ὀάσεις πνευματικές καί ὀφείλουμε νά τήν τροφοδοτοῦμε ὥστε νά ἀξιωθοῦμε τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΦΩΤΟΔΟΤΕΣ» ΛΤΔ.

Διεύθυνση: Ἀδαμάντιου Κοραῆ 45-47, Λευκωσία

Τ.Κ. 1502

Τ.Θ. 21130

Τηλ. 00357 22430301 / 22344309

Φαξ 22343122

Email: fos@iak.org.cy

Πολλή ὠφέλεια ἔχομε ἀπ' τὶς ἀσθένειες, ἀρκεῖ νὰ τὶς ὑπομένομε χωρὶς γογγυσμὸ καὶ νὰ δοξάζομε τὸν Θεό, ζητώντας τὸ ἔλεός Του. Ὅταν ἀρρωστήσομε, τὸ θέμα δέν εἶναι νὰ μὴν πάρομε φάρμακα ἢ νὰ πᾶμε νὰ προσευχηθοῦμε στὸν Ἅγιο Νεκτάριο. Πρέπει νὰ ξέρομε καὶ τὸ ἄλλο μυστικό· ν' ἀγωνισθοῦμε ν' ἀποκτήσουμε τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικό. Τὰ ἄλλα θὰ μᾶς τὰ διδάξει ἡ χάρις, δηλαδή τὸ πῶς θ' ἀφεθοῦμε στὸν Χριστό. Ἐμεῖς, δηλαδή, περιφρονοῦμε τὴν ἀσθένεια, δέν τὴν σκεπτόμαστε, σκεπτόμαστε τὸν Χριστό ἀπαλά, ἀνεπαίσθητα, ἀνιδιοτελῶς καὶ ὁ Θεὸς κάνει τὸ θαῦμα Του πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς μας. Ὅπως λέμε στὴν Θεία Λειτουργία, «πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα».

Ἅγιος Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης